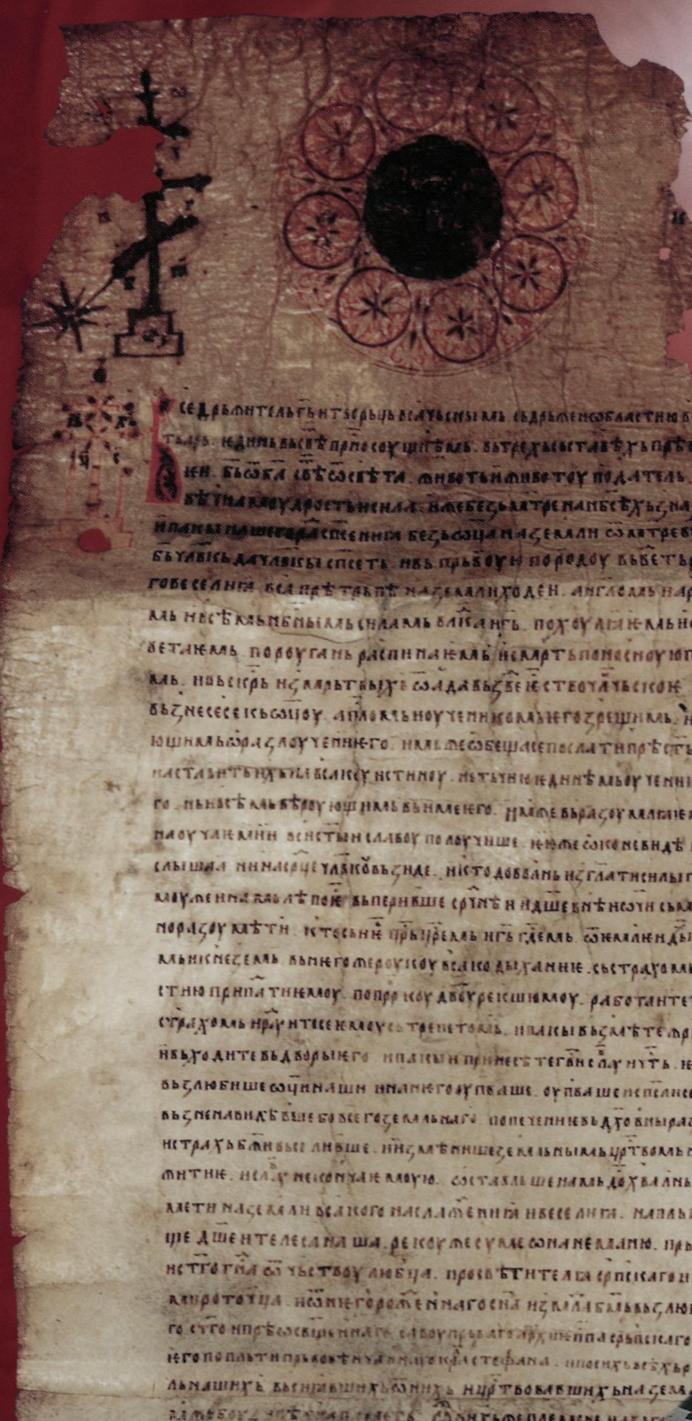
Милица Грковић

ПРВА ХРИСОВУЉА МАНАСТИРА ДЕЧАНИ

The First Charter of the Dečani Monastery

Штампање књиге помогли су:

Координациони центар Државне заједнице СЦГ и Републике Србије за Косово и Метохију

Министарство културе Републике Србије

ТЕЛЕКОМ Србија

IOM International Organization for Migration

Вера Вулетић, Београд

проф. др Радмила Милентијевић, Њујорк

др Милоје Милићевић, Берлин

Aid in the publication of this book was given by:

The Coordination Center of the Government of Serbia and Montenegro and the Republic of Serbia for Kosovo and Metohija

The Ministry of Culture of the Republic of Serbia

TELEKOM Srbija

IOM International Organization for Migration

Vera Vuletić, Belgrade

Prof. Radmila Milentijević, PhD, New York

Miloje Milićević, PhD, Berlin

Милица Грковић

ПРВА ХРИСОВУЉА МАНАСТИРА ДЕЧАНИ

THE FIRST CHARTER OF THE DEČANI MONASTERY

Translated by Randall A. Major

Београд / Belgrade
2004

Издавачи:
Центар за очување наслеђа
Косова и Метохије — MNEMOSYNE
Српски православни манастир Високи Дечани
Музеј у Приштини (са измештеним седиштем)
Архив Србије

Publishers:
MNEMOSYNE — Center for Protection of Natural and Cultural Heritage of Kosovo and Metohija
Serbian Orthodox monastery Visoki Dečani
Museum in Priština (displaced)
The Archive of Serbia

За издавача
Бранко В. Јокић

For the publisher
Branko V. Jokić

Уредник
Мирјана Менковић

Editor
Mirjana Menković

Рецензенти:
проф. др Јелка Ређеп
проф. др Љубомирка Кркљуш

Reviewers:
Prof. JelkaReđep, PhD
Prof. Ljubomirka Krkljuš, PhD

CIP — Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

091=163.41"1330"
930.85(497.11)"13"
811.163.41"13"

ГРКОВИЋ, Милица
Прва хрисовуља Манастира Дечани = The First Charter of the Dečani Monastery / Милица Грковић ; translated by Randall A. Major ; [снимак хрисовуље Саша Рељић, photoprint of the charter Saša Reljić ; аутор фотографија Бранислав Стругар, photographer Branislav Strugar ; израда карте Мирела Бутирић, map layout Mirela Butirić]. — Београд : Центар за очување наслеђа Косова и Метохије — Mnemosyne : Архив Србије ; Дечани : Српски православни манастир Високи Дечани ; Приштина [тј.] Београд : Музеј, 2004 (Београд : Цицеро). — 178 стр., [19] стр. с таблама : илустр. ; 30 cm + Дечанско властелинство 1330. године ([1] пресавијен лист]

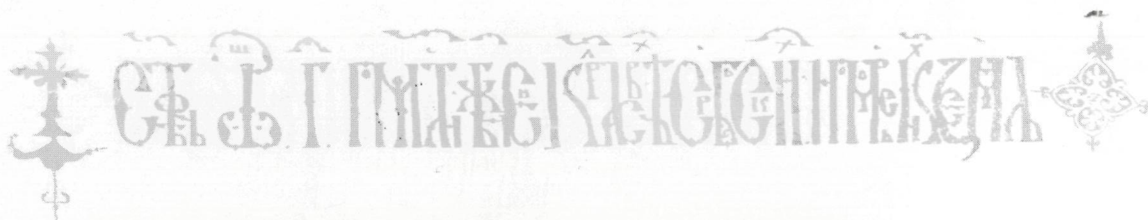
Упоредо срп. текст и енгл. превод. — Ћир. и лат. — Тираж 1.000. — Речник мање познатих речи: стр. 150–155. — Напомене и библиографске референце уз текст. — Регистри.

ISBN 86-84431-02-2

а) Стефан Дечански, српски краљ (око 1275–1331) — „Хрисовуља манастира Дечани 1330“
б) Српске хрисовуље — 14в
ц) Манастир Дечани
COBISS.SR-ID 115886348

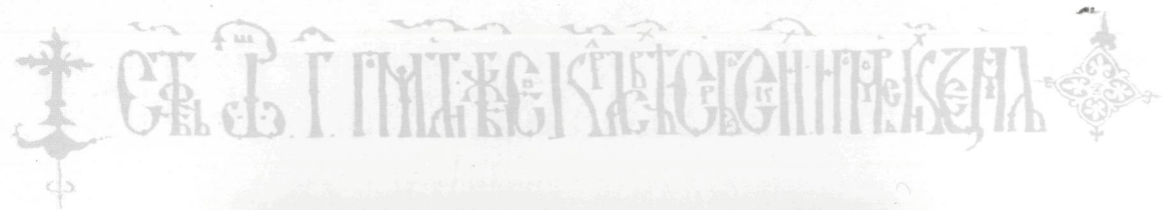
САДРЖАЈ / CONTENTS

Манастир Дечани, Црква Вазнесења Христовог (1327–1335), поглед с југозапада
Monastery of Dečani, The Church of the Ascension of the Lord (1327–1335), view from the southwest

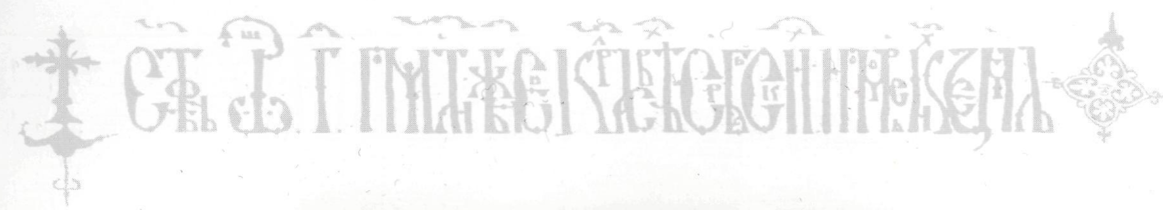

Унутрашњост цркве Вазнесења Христовог, кивот с моштима краља Стефана Дечанског
The Interior of the church of the Ascension of the Lord, the coffin with the relics of King Stefan Dečanski

Црква Вазнесења Христовог, Краљ Стефан Дечански, ктиторски портрет (1339–1347/48)
The Church of the Ascension of the Lord, King Stefan Dečanski, donor's portrait (1339–1347/48)

Црква Вазнесења Христовог, Св. Никола, фреска
The Church of the Ascension of the Lord, St Nicholas, a fresco

INTRODUCTION

Among the most significant and majestic of Serbian medieval places of worship is the Church of the Transfiguration of Christ at the monastery of Dečani, completed in 1334–35, the endowment and mausoleum church of King Stefan Uroš III, who is also known because of the monastery as Stefan of Dečani, or simply Stefan Dečanski. The monastery and its patron are described in a larger number of medieval texts than any other monastery, and in the charters themselves we also find a series of important facts – about the life of Stefan of Dečani, about the monastery properties, about the builder of the church Viti, a Franciscan from Kotor, about the organization of the monastery, about the time when the earthly remains of the patron were laid to rest in the church's tomb, and also about the later veneration and canonization of Stefan of Dečani, which ultimately raised Dečani above many other royal endowments. Since it became a place of pilgrimage, the church was presented with gifts for centuries without cessation, which in time created an exceptional treasury of icons, liturgical implements, and hand-written and printed books.

The church was built to the plan and use of the Eastern Christian rite, taking on the structural system and the external appearance of the Romanesque style. The Dečani cathedral church contains the most elaborate and intricate stone-carvings of Serbian medieval art, but it also has the largest gallery of medieval frescos. Painted between 1339 and autumn of 1347, or the summer of 1348, with over one thousand individual figures and scenes arranged in more than 20 cycles, they also represent an incredible source of information on Byzantine iconography.

The wealth of the Serbian Nemanjić dynasty invested in building the church at Dečani and the endowments was well-known not only in medieval Serbia, but also beyond its borders. With its lavish beauty, the church bore a message about the strength of the Serbian state in Kosovo and Metohija, and left the most beautiful of messages to the following generations about how one safeguards and celebrates one's Christian faith and how much has been invested in it. Unfortunately, the economic strength of this monastery did not last long. When the Turks enslaved Serbia at the end of the 14th century they destroyed the monastery's economy and scattered the properties. The best testimony to this is given by Princess Milica who soon afterwards visited the monastery and, on the basis of the endowment of Stefan Dečanski, issued a new one in order to account for what had been scattered and to return what had been taken away. The effort of Princess Milica was short-lived. After her death and the fall of the despots, the Moslems ruled over the Serbian lands, and to them the Christian holy things were foreign. The monastery was cared for by the people who lived nearby and by the monks who had dedicated their lives to Christ the Pantocrator and to safeguarding this holy place. Be-

УВОДНА РЕЧ

Међу најзначајније и најграндиозније српске храмове средњег века убраја се црква Вазнесења Христовог у манастиру Дечани завршена 1334–35. године, задужбина и гробна црква краља Стефана Уроша III названог по манастиру Стефан Дечански. Благодарећи чињеници да су дечански манастир и живот његовог ктитора описани у већем броју средњовековних литерарних дела него и један српски манастир, али и у хрисовуљама, налазимо низ значајних података — о животу Стефана Дечанског, о манстирском властелинству, о градитељу цркве фрањевцу Вити из Котора, устројству манастира, времену полагања ктиторових земних остатака у гробницу у цркви, као и о познијој транслацији и канонизацији Стефана Дечанског, што је цркву Вазнесења Христовог у Дечанима уздигло изнад многих других владарских задужбина. Поставши место ходочашћа, црква је вековима даривана без прекида што је временом створило изузетну ризницу богату иконама, богослужбеним предметима и рукописним и штампаним књигама.

Црква која је подигнута по програму и за потребе источнохришћанских обреда, добила је структурни систем и спољну обраду романичког стила. Дечански саборни храм садржи најраскошнији и најбогатији клесани украс српске средњовековне уметности, али и највећу средњовековну галерију фресака. Сликане у раздобљу од 1339. до јесени 1347. године, или лета 1348, са преко хиљаду појединачних фигура и сцена разврстаних у више од 20 циклуса, фреске представљају и највећи извор података о византиској иконографији.

Богатство српске династије Немањића уложено у подизање дечанског храма и властелинства било је познато не само у средњовековној Србији, него и ван њених граница. Својом раскошном лепотом храм је носио поруку о снази српске државе на Косову и Метохији и најлепше поруке будућим генерацијама о томе како се чувала и прослављала хришћанска вера и колико је у то улагано. На жалост, економска снага овог манастира није дуго трајала. Када су Турци поробили Србију крајем XIV века, разорили су манастирску економију и растурили поседе. О томе најбоље сведочи кнегиња Милица која је врло брзо обишла манастир и на основу даровнице краља Стефана Дечанског издала нову, како би сабрала оно што је растурено и вратила оно што је отето. Напор кнегиње Милице био је кратког века. После кнегињине смрти и пада деспотовине, српском земљом овладали су мухамеданци којима су биле стране хришћанске светиње. О манастиру је бринуо народ који је живео у околини и монаси који су живот посвећивали Христу Пан-

lievers claim that the relics of King Stefan of Dečani, which have rested in the monastery for centuries, guarded the monastery.

Historical sources indicate how many times the monastery was left unprotected and how many times it was damaged. The first Charter of Dečani was kept for centuries in the treasury of the monastery with other valuable manuscripts and precious things. The current situation at the monastery is worse than ever. For centuries it was known that this is a holy place and the Serbs guarded it. By driving the Serbs from their ancient homeland, by falsifying historical data and by propagating shameless lies that the Dečani monastery is Albanian and that the Serbs are occupiers on this territory, the Albanian ethnic community is sending anti-civilization messages to Europe and to the world from this part of Europe, which is also known as "the Serbian Jerusalem".

Due to the contents of the First Dečani Charter published in 1330, the language in which it is written, and especially because of the names of people and places mentioned in it, it is clear that the Dečani monastery is a part of the Serbian cultural and spiritual heritage which was built by King Stefan of Dečani of the Nemanjić dynasty on the territory of Serbia, for the Serbs who lived there on their own land and safeguarded Christianity, the faith of their forefathers. In addition to this founding Charter, there are two other versions of it in the form of manuscript books. Three decades ago, Pavle Ivić and Milica Grković put together and had printed all three versions of the Dečani Charter. Unfortunately, the enormous length of the charters themselves did not leave room for the First Charter to be published in a way that would offer all the most important information about it and meet the demands of those who would like to use it.

In addition to safeguarding and protecting our cultural heritage from the vandalistic attacks of Albanian terrorists which, after the catastrophic destruction in 1999, have not waned, and which were repeated with the same intensity in March of 2004, the *Center for the Protection of the Heritage of Kosovo and Metohija — MNEMOSYNE* is attempting to show the wider international and domestic public all of that part of our heritage that was created in Kosovo and Metohija, and that it is of incredible value not only for the Serbian nation, but for all of Christian culture as a whole. We do this by indicating all the necessary measures needed for the protection of monuments, buildings, environment, and also for the protection of the elementary human rights of the Serbs and other non-Albanian communities which are necessary in the situation when this part of the Republic of Serbia is under the rule of the UN mission, in itself a paradox in Europe at the beginning of the third millennium. That is why the publications of the *MNEMOSYNE Center* have recently included documents that offer professional evaluations of the state of things, but also suggestions for solving the ever so complex problems in the domain of the cultural heritage, in accord with the basic principle of the integral protection of "the common European heritage".

As a way of presenting the Dečani monastery and the overall Christian heritage of Kosovo and Metohija to the world, the *MNEMOSYNE Center* is making its contribution by publishing the first endowment document of King Stefan of Dečani in English, which is in itself a doubtless and remarkable feat of publishing.

This charter was safeguarded for centuries in the monastery itself, and today it is stored in the Archive of Serbia. That was reason enough for the Dečani monastery and the Archive to join the efforts of the *MNEMOSYNE Center* in the publication of one of the most significant medieval documents of Serbia.

The MNEMOSYNE Center

Belgrade, April 2004

тократору и очувању ове светиње. Верници кажу да су манастир штитиле мошти светог краља Стефана Дечанског које се вековима налазе у манастиру.

Историјски извори сведоче колико је пута манастир био без заштите и колико пута је страдао. Прва хрисовуља манастира Дечани вековима се чувала у скривници манастира са вредним рукописним књигама и многим драгоценостима. Данашња судбина овог манастира тежа је него икад. Вековима се знало да је то српска светиња и Срби су је чували. Протеривањем Срба са својих вековних огњишта, фалсификовањем историјских података и бесрамним лажима о томе да је манастир Дечани албански манастир и да су Срби на овом простору били окупатори, албанска етничка заједница са овог дела европског тла тзв. „српског Јерусалима“ шаље дубоко антицивилизацијску поруку Европи и свету.

Захваљујући садржају Прве дечанске хрисовуље издате 1330. године, језику којим је писана, а нарочито именима људи и места која су у њој забележена, јасно је да је манастир Дечани српско културно и духовно наслеђе кога је подигао краљ Стефан Дечански из династије Немањића на територији српске државе, за Србе који су ту живели на својој земљи и чували хришћанство, своју прадедовску веру. Поред ове оснивачке хрисовуље познате су још две верзије у облику књиге. Пре три деценије Павле Ивић и Милица Грковић приредили су за штампу све три Дечанске хрисовуље. На жалост, превелики обим хрисовуља није дозвољавао да се Прва дечанска хрисовуља изда на начин како би пружила све изворне информације и одговарала захтевима оних који ће је користити.

Поред бриге да се културна баштина сачува и заштити од вандалских насртаја албанских терориста који су се након катастрофалних уништавања 1999. године, на жалост, не смањеном жестином поновили и марта 2004. године, *Центар за очување наслеђа Косова и Метохије — MNEMOSYNE* настоји да широј међународној и домаћој јавности покаже шта је све настало на Косову и Метохији, а представља изузетну вредност не само за српски народ, него за хришћанску културу у целини. Центар *MNEMOSYNE* указује на све неопходне мере заштите споменика, објеката, природе, као и заштите елментарних људских права српског народа и других неалбанских заједница које је потребно предузети у ситуацији када се овај део територије Републике Србије налази под управом Мисије UN-a, што је, својеврсан парадокс на европском тлу почетком трећег миленијума. Зато су се у издању *Центра MNEMOSYNE* у протеклом периоду појавила документа и публикације које дају стручне оцене стања, али и предлоге за решавање врло сложених питања у домену културне баштине, а у складу са основним принципима итегралне заштите „заједничког европског наслеђа“.

У знак представљања манастира Дечани и целокупног хришћанског наслеђа на Косову и Метохији пред светом, *Центар MNEMOSYNE* даје допринос објављивањем на енглеском језику прве даровнице краља Стефана Дечанског чиме је, без сваке сумње, остварен и изузетан издавачки подухват.

Ова Хрисовуља је чувана вековима у манастиру Дечани, а данас се налази у Архиву Србије. То је довољан разлог да се Манастир Дечани и Архив придруже напорима *Центра MNEMOSYNE* у објављивању једног од најзначајнијих средњовековних докумената Србије.

Центар MNEMOSYNE

Београд, март 2004.

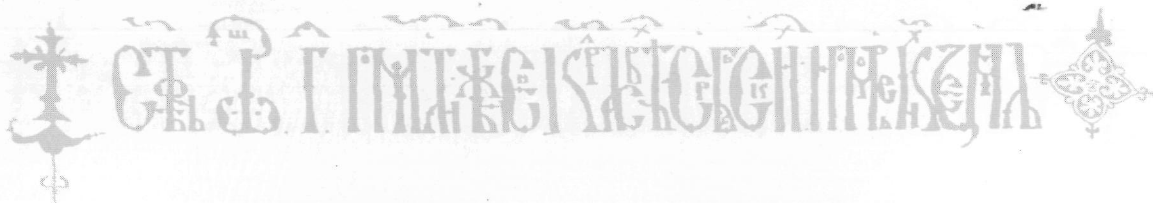

Црква Вазнесења Христовог, Христ Пантократор, фреска
The Church of the Ascension of the Lord, Christ Pantokrator, a fresco

ХРИСОВУЉА
КРАЉА СТЕФАНА УРОША ТРЕЋЕГ
МАНАСТИРУ ДЕЧАНИ

THE DEČANI CHARTER
OF KING STEFAN UROŠ III

THE DEČANI CHARTER OF KING STEFAN UROŠ III

Historical Background

In the chancelleries of the Serbian rulers and feudal lords, and in the scriptoriums of the monasteries, many documents were created that were significant for the political and cultural history of the Serbian people. Unfortunately, with the passing of time many written documents and religious books have fallen to ruin. In spite of the fact that much of our rich heritage has disappeared in horrible wars, fires and other catastrophes, many written sources have been saved until our time, sources which offer testimony about the medieval Serbian states. The oldest written sources have come down to us from the end of the twelfth century. No doubt, there were written documents before that. The famous *Miroslav's Gospels*,[1] the most beautiful of the medieval texts, written at the end of the twelfth century, proves that the literary language of the Serbs had already been formed earlier, and that there were models in the Serbian state that the scribe of the gospels had used. The Charter of Ban Kulin,[2] also written at the end of the twelfth century, indicates what kind of changes had occurred in the Serbian vernacular. The certainty that the scribe shows in his knowledge of orthography and language indicates that there were many other similar documents in the chancellery of Ban Kulin. Among the oldest known documents that speak of the Serbian state and people is the founding charter of the Hilandar Monastery.[3] Although this charter is not particularly extensive, from it much can be learned about the beginnings of the rise of the Nemanjić Dynasty, and also about the relations between Župan Stefan Nemanja and the earlier Serbian rulers, about his grandfathers and great-grandfathers. Important data is given in it about the gifts the founder gave to the Hilandar monastery. The endowments Nemanja made were located in Prizren, Hoča and other places that are known even today in Kosovo and in Metohija, which is a testimony to the fact that the Serbs were living in those territories.

---

[1] Nikola Rodić, Gordana Jovanović, *Miroslavljevo jevanđelje*, Srpska akademija nauka i umetnosti, Institut za srpski jezik, Beograd 1986.

[2] *Osamsto godina Povelje bosanskog bana Kulina*, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1989.

[3] Ćorović, Vladimir, *Povelja Stefana Nemanje (monaha Simeona) manastiru Hilandaru*, Spisi Svetog Save, Beograd — Sr. Karlovci 1938, 1–4.

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША ТРЕЋЕГ МАНАСТИРУ ДЕЧАНИ

Историјат

У канцеларијама српских владара, властеле и у манастирским писарницама настало је много докумената значајних за политичку и културну историју српског народа. Нажалост, током времена много писаних исправа и богослужбених књига је заувек пропало. Поред тога што је у страшним ратовима, пожарима и другим катастрофама нестало богато наслеђе, ипак је до наших дана сачувано доста писаних извора који сведоче о српским средњовековним државама. Најстарији писани извори потичу с краја дванаестог века. Нема сумње, и пре тог времена постојала је српска писменост. Чувено Мирослављево јеванђеље,[1] најлепши средњовековни споменик, писан крајем дванаестог века, сведочи да је српски књижевни језик већ раније био формиран и да је у српској држави било узора на које се писар јеванђеља угледао. Повеља Кулина бана,[2] писана крајем дванаестог века, показује какве су се промене догодиле у српском народном језику. Сигурност коју је показао писар у познавању правописа и језика показује да је у канцеларији Кулина бана постојало доста сличних докумената. Међу настаријим познатим сведочанствима која говоре о српској држави и народу јесте оснивачка повеља манастира Хиландара.[3] Мада ова повеља није нарочито опширна, из ње се може сазнати о почецима подизања династије Немањића, али и повезаности жупана Стефана Немање са ранијим српским владарима, његовим дедовима и прадедовима. Овде је дат веома важан податак о поклонима које је ктитор дао манастиру Хиландару. Дарови које је Немања дао везани су за Призрен, Хочу и друга места која су и данас позната на Косову и у Метохији, што сведочи да су у овој области живели Срби.

---

[1] Никола Родић, Гордана Јовановић, *Мирослављево јеванђеље*, Српска академија наука и уметности, Институт за српски језик, Београд 1986.

[2] *Осамсто година Повеље босанског бана Кулина*, Академија наука и умјетности Босне и Херцеговине, Сарајево 1989.

[3] Ћоровић Владимир, *Повеља Стефана Немање (монаха Симеона) манастиру Хиландару*, Списи Светог Саве, Београд — Ср. Карловци 1938, 1–4.

From the thirteenth century, a larger number of religious books and documents of rulers is extant, written in the chancelleries of the rulers and feudal lords and in the scriptoriums of the Serbian monasteries. The largest amount of this written heritage has remained from the times of Stefan Prvovenčani ("the first-crowned"), King Radoslav, King Vladislav, King Uroš and King Milutin.

Medieval Serbia was at the height of its power in the first half of the fourteenth century. Doubtless, at that time it was the most significant country in the Balkans. The largest monasteries were built, the rulers' courts were similar to those of Byzantium, and due to mining activities and commerce with neighboring countries, society was developing rapidly. In accord with this came the flourishing of written documentation. It was also at this time that the largest number of documents from rulers came into existence. With the construction of the most significant Serbian monasteries came also the writing of the longest charters.

King Milutin gave to the monastery of Saint Stefan in Banjska, in Kosovo, a charter with almost three thousand lines.[4] In it are registered all the gifts which the monastery got from the ruler. During the Turkish occupation, the Banjska monastery was razed to the ground and the charter was taken to Istanbul, where it is still located even now. Emperor Dušan gave a similar chcharter to his endowment near Prizren, the monastery of Holy Archangels Michael and Gabriel.[5] The Turks also destroyed this monastery; a priest's family kept this charter in their home all the way to the end of the nineteenth century, and then gave it to the liberated city of Belgrade. It was kept in the National Library in Belgrade up until the First World War, then it disappeared in 1915, and to this day no trace of it is to be found.

While building the Dečani monastery in 1330, King Stefan Uroš III issued a charter establishing the legal status of the endowment and the extent of the properties that the King endowed to the monastery at that time. The fact that each change in the monastery's wealth needed to be registered was reason enough for two more versions of the charter to be written after the first. Along with many other valuables in the Dečani monastery treasury, all three versions of the founding charter of the royal endowment were saved, all coming into existence in the first half of the fourteenth century.

The oldest version is located today in the Archives of Serbia in Belgrade, under registry number R–2. It was kept at Dečani monastery until the second quarter of the nineteenth century. It seems that it was taken to the Studenica monastery at that time, because that was a safer place for such an important document. According to the testimony of Jovan Sterija Popović, the head of the Ministry of Education, dating from December 26, 1846, the charter was being kept in the Serbian National Museum.[6] In the mid-nineteenth century it was returned to Dečani, as described in the book *Dečanski prvenac* by Gedeon

---

[4] Lj. Kovačević, *Svetostefanska hrisovulja*, Spomenik SKA, IV, u Beogradu 1890, 1–11.

[5] Янко Шафарикъ, *Хрісовоула цара Стефана Душана, коіомъ оснива монастиръ Св. Архангела Михаила и Гаврійла у Призрену године 1348?*, Гласникъ Друштва србске словесности, XV, Београд 1862, 264–310.

[6] Іоаннъ С. Поповићъ, *Древности србске, Повелѣ и дипломе*, Гласникъ Дружтва србске словесности, I, Beograd 1847, 153–183.

Из тринаестог века познат је већи број владарских исправа и разних богослужбених књига, писаних у канцеларијама владара и властеле и у писарницама српских манастира. Највише писаног наслеђа је остало из времена Стефана Првовенчаног, краља Радослава, краља Владислава, краља Уроша и краља Милутина.

Средњовековна Србија је била на врхунцу моћи у првој половини четрнаестог века. Нема сумње, у то време је била најзначајнија балканска земља. Зидани су највећи манастири, владарски дворови су били слични византијским дворовима, у рудницима су копане драгоцене руде, трговало се са суседним земљама. У складу са тим цветала је и писменост. У то време настало је и највише владарских исправа. Сазидани су најзначајнији српски манастири и за њих написане најобимније златопечатне повеље.

Краљ Милутин је дао манастиру Светог Стефана у Бањској на Косову златопечатну повељу[4] која је имала скоро три хиљаде редова. У њој су пописани сви дарови које је манастир добио од владара. После турске окупације манастир Бањска је порушен а хрисовуља однета у Истанбул, где се и сада налази. Сличну повељу је својој задужбини манастиру Светих архангела Михаила и Гаврила у близини Призрена дао цар Душан.[5] Турци су и овај манастир разрушили, а једна свештеничка породица чувала је ову повељу у своме дому до краја деветнаестог века, а затим је предала слободном Београду. У Народној библиотеци у Београду чувала се до Првог светског рата, а онда је 1915. године нестала и до данас о њој нико ништа не зна.

За време подизања манастира Дечана 1330. године краљ Стефан Урош Трећи издао је хрисовуљу којом је утврђен правни положај задужбине и величина поседа који је том приликом био приложен краљевој задужбини. Било је доста разлога да се осим прве верзије напишу још две како би била свима позната свака промена на манастирском добру. Поред многих драгоцености у ризници манастира Дечана чуване су вековима све три верзије оснивачке краљеве златопечатне даровнице, настале у првој половини четрнаестог века.

Најстарија верзија налази се данас у Архиву Србије у Београду под сигнатуром Р–2. Чувана је у манастиру Дечани до друге четвртине деветнаестог века. Изгледа да је тада пренета у манастир Студеницу јер је то било за тако важан споменик безбедније место. Према сведочењу Јована Стерије Поповића, начелника Попечитељства просвете, од 26. децембра 1846. године, ова хрисовуља је била на чувању у српском народном музеју.[6] Половином деветнаестог века враћена је у Дечане, о чему сведочи у својој књизи *Дечански првенац* Гедеон Јури-

---

[4] Љ. Ковачевић, *Светостефанска хрисовуља*, Споменик СКА, IV, у Београду 1890, 1–11.

[5] Янко Шафарикъ, *Хрісовоула цара Стефана Душана, коіомъ оснива манастиръ Св. Архангела Михаила и Гаврійла у Призрену године 1348?*, Гласникъ Друштва србске словесности, XV, Београд 1862, 264–310.

[6] Іоаннъ С. Поповићъ, *Древности србске, Повелѣ и дипломе*, Гласникъ Дружтва србске словесности, I, Београд 1847, 153–183.

Jurišić.[7] Miloš Milojević reported that he had seen this valuable document at the monastery in 1871, and that the monks were guarding it carefully because they recognized its real value.[8] From 1903 to 1916, the Dečani monastery was governed by Russian monks. They transferred the charter to the Saint John Chrysostom monk's cell in Athos.[9] The Serbian church and Serbian scientists were distressed because of this. At a meeting of the Serbian Academy at the end of 1907, it was decided that the Minister of Education and Church Affairs be asked to take steps to return it to the monastery.[10] Instead of it being returned to Dečani, the charter was brought to Belgrade, and the Ministry of Religion gave it to the State Archives in March of 1921 so that it would be preserved.[11]

From the day it was discovered in Dečani up to the present, the charter has been the subject of great interest, and it has been published as a whole several times, and its most interesting parts have been written about. It was made available to the wider public in 1840 when it was published in a book called *Srpski spomenici*.[12] From this edition it is learned that the original was located in a monastery in the principality of Serbia. That could have been Žiča. In 1835 many books from Dečani were transferred to that monastery because it was necessary to renovate Dečani. However, it is not to be excluded that it was in Belgrade when someone made a copy so that the Ministry of Education could send it to Pavle Karano-Tvrtković, that he might print it along with the Dubrovnik Charters of Serbian Rulers. The Dečani h.ieromonk Gedeon Jurišić reported in the book *Dečanski prvenac*[13] that he had seen the charter in Dečani in 1852, when he described it and published it in its entirety. On the basis of the editions by Karano-Tvrtković and Jurišić, Fr. Miklošić entered this text in his edition of Serbian medieval documents.[14] That same year it was also printed in Russia after a copy made by Stefan Verković.[15] Unfortunately, not a single one of these editions is completely accurate and they cannot be used for paleographic or linguistic research.[16]

---

[7] Гедеонъ Іосифъ Юришићъ, *Дечански Првенацъ, описаніе манастира Дечана, диплома краля Дечанскогъ, описаніе ипекске патріяршие, многи стари зданія*, Novi Sad 1852, 47–67.

[8] Miloš S. Milojević, *Putopis dela prave (stare) Srbije III*, Beograd 1877, 49.

[9] Leontije Ninković, *Bratstvo lavre Visokih Dečana*, Peć 1927, 73–77.

[10] *Godišnjak Srpske kraljevske akademije*, XXI, Beograd 1908, 111.

[11] *Arhivska građa Državnog arhiva Srbije*, Arhivski almanah, 2–3, Beograd 1960, 375.

[12] *Србскіи спомeницы или старе рисовулѣ, дипломе, повелѣ и сношенія босански, сербски, херцеговачки, далматински, и дубровачки кралѣва, царева, банова, деспота, кнезова, войвода и властелина. Издани на свѣтъ иждивеніемъ господара Ефрема Теод. Обреновића ..., а собрани трудомъ Павла Карано-Твртковића ..., частъ прва*, у БЂограду, у типографіи Княжества Сербіе 1840, 321–337.

[13] Гедеонъ Іосифъ Юришићъ, op. cit.

[14] Fr. Miklosich, *Monumenta serbica spectantia historiam Serbiae, Bosnae, Ragusii,* Viennae 1858, 88–101.

[15] С. Верковичъ, *Извѣестія Императорской академіи наукъ по отдѣленію русскаго языка и словесности*, VII, Санктпетербургъ 1858, 223–240.

[16] In the last edition of the Dečani Charters (Pavle Ivić and Milica Grković, *Dečanske hrisovulje*, Novi Sad 1976) are given only photographs of the bulls, and those who are not informed enough cannot read the texts. Therefore, it is necessary to publish the texts so that they can be used by linguists.

шић.[7] Милош Милојевић је потврдио да је 1871. видео у манастиру ову драгоценост, коју су монаси добро чували знајући њену праву вредност.[8] Од 1903. до 1916. манастир Дечани је био под управом руских монаха. Они су хрисовуљу пренели у ћелију светог Јована Златоуста у Светој Гори.[9] Српска црква као и српски научници били су узнемирени због тога. На скупу Српске академије крајем 1907. године било је одлучено да се умоли г. министар просвете и црквених послова да предузме потребне кораке да би је вратили манастиру.[10] Уместо у Дечане, хрисовуља је донета у Београд, а Министарство вера ју је у марту 1921. године дало Државном архиву како би била добро чувана.[11]

Од дана када је откривена у Дечанима па до новог времена хрисовуља је била предмет великог интересовања, па је неколико пута издавана у целини или се писало о њеним најзанимљивијим деловима. Први пут је постала доступна јавности 1840, када је штампана у *Срӣским сӣоменицима*.[12] Из тог издања се сазнаје да се оригинал налазио у једном манастиру у кнежевини Србији. То је могла бити Жича. Доста дечанских књига је 1835. пренето у тај манастир јер је било неопходно реновирати Дечане. Међутим, није искључено да је била у Београду када је неко направио препис како би га Попечитељство просвете послало Павлу Карано-Твртковићу да га штампа уз Дубровачке повеље српских владара. Дечански јеромонах Гедеон Јуришић је посведочио у књизи *Дечански ӣрвенац*[13] да се хрисовуља налазила у Дечанима где ју је он видео 1852, описао и у целини издао. На основу издања Павла Карано-Твртковића и Гедеона Јуришића Фр. Миклошић је унео овај текст у своје издање српских средњовековних споменика.[14] Исте године је штампана и у Русији по препису Стефана Верковића.[15] Нажалост, ни једно од ових издања није у потпуности тачно и не може се користити за палеографска и језичка истраживања.[16]

---

7 Гедеонъ Іосифъ Юришићъ, *Дечански Првенацъ, оӣисаніе манасӣира Дечана, диӣлома краля Дечанскогъ, оӣисаніе иӣекске ӣаӣріяршіе, многи сӣари зданія*, Нови Сад 1852, 47–67.

8 Милош С. Милојевић, *Пуӣоӣис дела ӣраве (сӣаре) Србије III*, Београд 1877, 49.

9 Леонтије Нинковић, *Брашсӣво лавре Високих Дечана*, Пећ 1927, 73–77.

10 *Годишњак Срӣске краљевске академије*, XXI, Београд 1908, 111.

11 *Архивска грађа Државног архива Србије*, Архивски алманах, 2–3, Београд 1960, 375.

12 *Србскіи сӣоменицы или сӣаре рисовулѣ, диӣломе, ӣовелѣ и сношенія босански, сербски, херцеговачки, далмаӣински, и дубровачки кралѣва, царева, банова, десӣоӣа, кнезова, войвода и власӣелина. Издани на свѣӣъ иждивеніемъ госӣодара Ефрема Теод. Обреновића ..., а собрани ӣрудомъ Павла Карано-Тврӣковића ..., часӣь ӣрва*, у Бѣограду, у типографіи Княжества Сербіе 1840, 321–337.

13 Гедеонъ Іосифъ Юришићъ, *нав. дело*.

14 Fr. Miklosich, *Monumenta serbica spectantia historiam Serbiae, Bosnae, Ragusii,* Viennae 1858, 88–101.

15 С. Верковичъ, *Извѣстія Императорской академіи наукъ по отдѣленію русскаго языка и словесности*, VII, Санктпетербургъ 1858, 223–240.

16 У последњем издању Дечанских хрисовуља (Павле Ивић и Милица Грковић, *Дечанске хрисовуље*, Нови Сад 1976) дата је само фотографија са које они који нису довољно упућени не могу прочитати текст па је неопходно издати текст како би га могли користити лингвисти.

Description and Content

The Charter was written in 1330 in the form of a parchment scroll of 390 × 5200 mm, as it says in the text, in the royal residence in Porodimlja, which was undoubtedly the ruler's court in Nerodimlja in the southern part of Kosovo.[17] It was written in uncial letters, in black ink, and the initial letters and the king's signature were done in red ink. This long charter was made of eight pieces of parchment of the finest quality. The upper end is reinforced with dark red leather to protect the top edge of the parchment. In the middle at the top of the parchment is a decoration in the shape of a blue circle with a diameter of 58 mm, around which there are eight smaller circles with small red stars, and the overall diameter is 137 mm. The blue circle is made of some sort of wax on which there used to be letters that are today illegible.

It is composed after the model of other charters of the era. It begins with a symbolic invocation, with the sign of the cross. On the left side in relation to the central decoration, there is a symbolic invocation of God, a trefoil ornamented cross, and beside the cross itself there are letters which represent a well-known religious formula: е(лена) ѡ(брѣте) д(рѣво) ч(ьстно) к(рьсть) г(осподьнь) б(ожиею) м(илостию) ("*Helena found the holy tree*, the cross of the Lord, by the grace of God"). On the right side there is another such cross, of which only the left lower side remains because of damage to the parchment. Next to the remains of the cross are the letters **к** and **б**, which means that on the damaged right side were the same letters as those by the cross on the left side. Next to the first five lines of the beginning on the left side there is a smaller ornamented cross in which are written the letters іѣ хѣ ц̃ с̃, which mean "Jesus Christ King of Glory". As in many monastery endowments, the introductory part is written in the high style of Serbian Church Slavonic, the literary language of the time. The introduction, the prolegomenon (or *arenga*), is theological in content. Here the relationship of the ruler and founder toward God and the faith is shown, in other words, the King's feelings of piety are expressed. The prolegomenon then extends into an expose (or *dispositio*). Here the ruler offers his reasons for deciding to build a place of worship to the Lord. After this comes his entitlement (*intitulatio*), where he lays out his origins. A significant place is held by his family tree in which the King and endower emphasizes his glorious forebears who ruled the Serbian lands, on which is based his own right to the Serbian throne. He presents his ancestors in the following way: "I must mention Simeon Nemanja, the first and holy ruler, lover of his homeland, Serbian enlightener and new well-spring of myrrh and his own son, beloved of God from his youth, the Holy and blessed Sava, the first Serbian archbishop, and his brother in body, King Stefan Prvovenčani, and those who came afterwards, all our parents who from them shone and who ruled on earth, may they be remembered to forever more. Of their tribe am I myself, a sinful and lowly servant of Christ, Stefan, king and by God the ruler of all Serbian and littoral lands."

---

[17] Stojan Novaković, *Nemanjićke prestonice, Ras — Pauni — Nerodimlja*, Glas SKA, LXXXVIII, Drugi razred 52, Beograd 1911, 26.

Опис и садржај

Хрисовуља је написана 1330. године у облику пергаментног свитка 390 × 5200 mm у краљевом дому у Породимљи, а то је неоспорно био владарски двор у Неродимљи у јужном делу Косова[17]. Писана је уставним словима, црним мастилом, а иницијална слова и краљев потпис изведени су црвеном бојом. Овако дуга хрисовуља направљена је од осам пергамената префињене израде. Горњи крај је учвршћен тамноцрвеном кожом да би се заштитио почетни део пергамента. У средини врха повеље налази се орнамент у облику плавог круга пречника 58 mm око којег се налази осам мањих кругова са црвеним звездицама, па је укупни пречник 137 mm. Плави круг је начињен од неке врсте воска на коме су постојала слова која се данас не могу прочитати.

Састављена је по истом обрасцу као и друге повеље тога времена. Почиње симболичном инвокацијом, знаком крста. На левој страни наспрам орнамента налази се симболична инвокација Бога, троструки орнаментисани крст, а поред самог крста исписана су слова која представљају једну познату религиозну формулу: е(лена) ѡ(брѣте) д(рѣво) ч(ьстно) к(рьсть) г(осподьнь) б(ожиѥю) м(илостию). Са десне стране налазио се такав крст, од кога је због оштећења почетка повеље остао само леви доњи крај. Уз остатке крста налазе се слова **к** и **б**, што свакако значи да су и на уништеној десној страни тог крста била иста слова као уз крст на левој страни. Наспрам првих пет редова почетка са леве стране налази се мањи орнаментисани крст у коме је исписано іѣ хѣ ц҃ с҃, што значи „Исус Христос цар славе“. Као и у многим манастирским даровницама, уводни део је писан високим стилом српскословенског, тадашњег књижевног језика. Уводни део, аренга, има теолошки садржај. Ту је исказан однос владара дародавца према Богу и вери, односно, краљево осећање побожности. Аренга затим прелази у експозицију. Ту је владар истакао разлоге за одлуку да подигне храм посвећен господу. Иза овога је интитулација где је наглашено његово порекло. Значајно место заузима родословно стабло у коме краљ дародавац истиче своје славне претке који су владали српском земљом, на основу којих проистиче и његово право на српски престо. Он овако представља своје претке: „Поменућу Симеона Немању, првог и светог владара, љубитеља отаџбине, просветитеља српског и новог мироточца и од њега рођеног сина од младости од Бога вољеног, светог преосвећеног Саву, првог српског архиепископа, и брата његовог по телу првовенчаног краља Стефана и после ових све наше родитеље који су од њих заблистали и који су царовали на земљи, њима нека је вечна успомена. Од њиховог племена сам и ја грешни и недостојни роб Христов, Стефан краљ и с Богом самодржац свих српских и поморских земаља“.

---

[17] Стојан Новаковић, *Немањићке престонице, Рас — Пауни — Неродимља*, Глас СКА, LXXXVIII, Други разред 52, Београд 1911, 26.

After emphasizing his right to the country of his ancestors, an autobiographical account is given of the difficult fate he himself, Stefan of Dečani, endured in his childhood, when his father blinded and exiled him. The story has a happy end because the mercy of God returns his sight, brings him to his ancestral throne and gives him the right to the royal crown in 1322, and his son the title of heir to the throne.

When historians study the relationship between King Milutin and his son Stefan of Dečani, they cannot avoid the story of the conflict between them. This story is part of a wide-reaching autobiographical account of the disagreement between Stefan of Dečani and his father and is thus a first-rate source on the basis of which judgment can be made about these events, because the testimony was signed by the blinded king himself.

The literary elements in this story, more than in other documents, link the charter to the first-class forms of Serbian medieval prose. The passage about the conflict between father and son, when translated into modern language, loses nothing of the good autobiographical style of the original or its literary value. Stefan of Dečani movingly tries to justify his father and assign the blame to others. With kind words he expresses his sadness and his desire that his descendants know what a great evil was sewn in the Serbian lands: "They began to sow the roots of evil between myself and my father. Those who pretended that they were loyal to us in various ways have proven to be worse and more vile than the disloyal. Those who envied my good life, filled him with evil and improper council to do such terrible and indecent deeds that it is mortifying to hear, and difficult for the human mind to comprehend. They did to me what they did. Listening to them, he soon took away the light of my eyes, not waiting, not looking for the truth, not reasoning carefully about the judgment, because judgment is the Lord's. Moreover, he gave me over into captivity, handing me over with my children to Emperor Andronicus who held me in Constantinople, so that never again would my name be mentioned, nor the name of my children, and that I never again see my homeland, the land of my forefathers".

These remarks are followed by the disposition. In contrast to the introductory part, written in Serbian Church Slavonic, the middle part of the charter is written in the Serbian vernacular. On the model of his predecessors, the founders of other endowments, the king and donor emphasizes that he gave to the church books, crosses, vessels, censers, and icons that had been framed in gold leaf and embedded with pearls and precious stones. He noted that he had given the servants of God's house lovely vestments, epitrachelions, bracelets, tablecloths, curtains, robes and all kinds of fine clothes. He emphasized that he had given many other properties for the memory of himself and his son, the young king, and *in memoriam* for his parents and their predecessors.

The largest part of the text is dedicated to a listing of gifts to settlements, to their boundaries, and to some of the inhabitants who lived there and were obliged to work for the monastery. There are also some legal regulations about life on monastery property, that is, the rights and responsibilities are defined of the monastery administration and its servants who were responsible for taking care of the monastery.

The last part of the charter, the *eschatol*, is written, like the beginning, in Serbian Church Slavonic. In this passage, mention is made of the council at which the

После истицања права на државу предака дата је аутобиографска прича о тешкој судбини у младости Стефана Дечанског када га је отац ослепио и прогнао из земље. Прича се срећно завршава јер му је милост божја вратила вид, довела га на престо предака и дала право да добије краљевску круну 1322. године, а његов син титулу младог краља.

Када историчари проучавају однос између краља Милутина и сина му Стефана Дечанског не могу заобићи причу о сукобу оца и сина. Та прича као део опширног аутобиографског казивања о свађи Стефана Дечанског са оцем, краљем Милутином, као и о ослепљењу Стефана Дечанског свакако је прворазредни извор на основу кога се може судити о овим догађајима јер је сведочанство потписано руком ослепљеног краља.

Литерарни елементи у овој причи, више него у другим исправама, везују хрисовуљу за првокласне обрасце српске средњовековне прозе. Када се преведе на савремени језик одељак о сукобу оца и сина, добар аутобиографски стил оригинала не губи ништа од своје литерарне вредности. Стефан Дечански дирљиво покушава да оправда оца и да кривицу баци на друге. Топлим речима изражава тугу са жељом да потомство зна какво је зло било посејано у српској земљи: „Почеше постепено сејати зли коров између мене и мога родитеља . Они који су се претварали да су нам на различите начине били верни, показаше се гори и беднији од неверних. Они који позавидеше моме добром животу наведоше га злим и недоличним саветима на тако страшно и неподобно дело да је неугодно да се чује и тешко да људски ум схвати. Учинише са мном оно што учинише. Послушавши их ускоро лиши ме светлости мојих очију не сачекавши ни испитавши истину нити расудивши пажљиво о пресуди, јер суд је божји. А још поред тога предаде ме у заточење, предаде ме са мојом децом цару Андронику да ме држи у Константињу граду, то јест да се после овога не спомене име моје ни име деце моје и да не видим земљу моје отаџбине“.

После ових излагања следи диспозиција. За разлику од уводног дела, писаног српскословенским језиком, средњи део хрисовуље је на српском народном језику. По угледу на своје претходнике, осниваче других задужбина, краљ дародавац је истакао да је храму даровао књиге, крстове, сасуде, кадионице и иконе позлаћене и украшене бисером и драгим камењем. Забележио је да је служитељима божјег дома дао красне одежде, епитрахиље, наруквице, стољњаке, завесе, фелоне и разне хаљине. Истакао је да је дао и многа друга имања за успомену на њега и његовог сина, младог краља, као и за помен његовим родитељима и прародитељима.

Највећи део простора посвећен је пописима дарованих насеља, њиховим међама и неким становницима који су ту живели и били обавезни да раде за манастир. Ту су забележене и законске одредбе које су регулисале живот на манастирском добру, односно, одређена су права и обавезе манастирске управе и подложника који су били дужни да брину о манстиру.

Последњи део повеље, есхатокол, писан је као и почетак, српскословенским језиком. У овом одељку испричано је о сабору на коме су одобрени и потврђени по-

above-mentioned endowments were approved and finalized. In addition, mention is made of the victory of the King's army at the Battle of Velbužd on July 28, 1330. Thereby, the first news of the battle was recorded here immediately after it occurred. Namely, the Bulgarian ruler Mikhail Šišman had intended to usurp the Serbian lands, in alliance with four other rulers and many other pagans. On the other hand, this autobiographical account was written in a style on par with that of other medieval biographies. In the discussions about the political history of Serbia this source cannot be discounted. Although the date of its writing is not mentioned in the text itself, it is not hard to determine the time of its creation, because toward the end it says that it was written during the famous Battle of Velbužd.

At the very end is a curse by which a warning is made that God will punish anyone who destroys any of what is said and written in the charter. Under the text is the king's signature in red: "STEFAN UROŠ THE THIRD, By the grace of God the King of the Serbian Lands and the Littoral". This charter was issued by Stefan of Dečani himself, without the participation of the young heir to the throne, Dušan.

These are, briefly, the physical description and content of the founding charter of the Dečani monastery. The data in it are quite significant because it was written at the time when the church was being built and the vast monastery properties were laid out. It was written on a long scroll, decorated with ornamentation at the top, and at the bottom it was certainly sealed officially with the royal golden seal that, unfortunately, has not been preserved. Thus, richly and luxuriously decorated, it was kept in the monastery treasury as something of great value and as a guarantee of the security of the rights of the monastery.

The Second and Third Versions

The five-meter long scroll with its royal golden seal on a silk ribbon was not meant for everyday use, but it was to remain in the monastery forever as evidence of the king's volition to found the vast monastery estate, and so that everyone would know that everything decreed by the founder must be abided by. This copy, or one similar to it, could not be taken to the distant villages of the monastery estate if a property dispute arose. The complicated structure of the monastery property and the people who worked on it demanded that another copy be made, one that was easier to handle, with more significant data in it. That is why, instead of the first copy made in a scroll, a second copy was produced in the form of a parchment book.[18] Everything that was missing from the original, or that was decided later, was written into this book. In the first version were entered all the villages and their boundaries, and in the second are all the inhabitants of those villages and *katuns*[18a] who were taxpayers. This second expanded version was kept in the monastery, as testified to in the inscription on the first page, "хрисовоуль иже вь домоу пандократо-

[18] This charter was first published by Miloš S. Milojević: *Dečanske hrisovulje*, Glasnik srpskog učenog društva, Drugo odeljenje, knj. 12, u Beogradu 1880, and the second time, according to his copy, by Pavle Ivić and Milica Grković, op. cit. 73 –140.

[18a] In the footnotes of the Charter itself, one will find explanations for certain concepts that are specific to it.

менути дарови. Поред тога, ту је казивање о победи краљеве војске у боју код Велбужда 28. јула 1330. године. Дакле, прве вести о борби овде су записане непосредно после битке. С једне стране, то су поуздани историјски подаци о помами бугарског владара Михаила Шишманића који је у савезу са четири владара и многим незнабошцима желео да отме српску земљу. С друге стране, то је аутобиографско казивање писано стилом равним стилу других средњовековних биографија. У расправама о политичкој историји Србије овај извор није могао бити заобиђен. Мада у тексту није написан датум писања хрисовуље, није тешко одгонетнути време њеног настанка, јер је при крају речено је да је писана у време чувене битке код Велбужда.

На самом крају је клетва којом се упозорава да ће од Бога бити кажњен свако ко разори нешто од онога што је речено и записано у хрисовуљи. Испод текста је краљев потпис урађен црвеном бојом: „Стефан Урош Трећи, по милости божјој краљ свих српских и поморских земаља“. Ову хрисовуљу је издао сам Стефан Дечански без учешћа младог краља Душана.

Ово су у најкраћим цртама изглед и садржина оснивачке хрисовуље манастира Дечана. Подаци у њој су од великог значаја јер је писана у време зидања храма и оснивања великог манастирског поседа. Написана на дугом свитку, украшена орнаментима на почетку, на крају је свакако била оверена златним краљевим печатом који, нажалост, није сачуван до данашњих дана. Тако богато и раскошно опремљена, чувана је у манастирској ризници као изузетна драгоценост и гаранција за сигурност манастирских права.

Друга и трећа верзија

Пет метара дуг свитак и златни краљев печат на свиленој врпци нису били намењени за свакодневну употребу него да се увек налазе у манастиру као доказ краљеве воље да оснује пространо манастирско властелинство и да се зна да се мора поштовати све што је прописао ктитор. Овај примерак, а ни сличан, није се могао носити у удаљена насеља манастирског властелинства ако би дошло до неког имовинског спора. Компликована структура манастирских поседа и људи који су радили на тим поседима захтевала је да се сачини још један примерак, подеснији за руковање и са више значајних података. Стога је после прве оснивачке хрисовуље у свитку настала друга, у облику пергаментне књиге.[18] Све оно што је изостало у првом примерку или о чему су настале касније одлуке записано је у овој књизи. У првој верзији уписана су села и њихове међе, а у другој су становници тих села и катуна који су били порески обвезници. Овај проширени препис налазио се у манастиру, о чему сведочи запис на првој страни „хрисовоуль иже вь домоу пандократора“ хрисовуља

[18] Ову повељу први је издао Милош С. Милојевић: *Дечанске хрисовуље*, Гласник српског ученог друштва, Друго одељење, књ. 12, у Београду 1880, а други пут, по његовом препису, Павле Ивић и Милица Грковић: *нав. дело,* 73–140.

pa" ("the charter which is in the house of the Pantocrator"). King Stefan of Dečani also signed this copy. However, after his signature is also a confirmation by his son Dušan, then the king. It is possible that this version was written while Stefan of Dečani was still alive, and that the supplemental text was written when Dušan took the throne in August, 1331, and took on himself the responsibility of finishing the Dečani monastery. In favor of this hypothesis is the fact that it was also written in the court scriptorium at Porodimlja like the first version. Over the many centuries some parts of the text have been lost, but enough remains that it is possible to gain complete insight into the picture of the medieval monastery properties. Nothing was known of this version until it was discovered by Miloš Milojević in 1870, who found it in Dečani while he was searching for a charter of Princess Milica that he knew about from before. As early as 1872 it was taken to Belgrade for publication. Unfortunately, it later disappeared, but it is not known if it was lost in Belgrade or if it was returned to the monastery. In Belgrade it is not known whether it was in a museum, archive or library, and in Dečani there is no trace of it at all. It should be searched for in the Russian cell in Athos of St. John Chrysostom, because the Russian monks might have taken it there at the same time they took the first copy. Today, what is known about its appearance is based on a few preserved pictures of it and a short description in the foreword of the printed edition published by Stojan Novaković and Nićifor Dučić.[19] From that, it is evident that this charter was also written in uncials, in black ink, as was the custom in the other scriptoriums during the time of the Nemanjić descendants.

In the opinion of Miloš Blagojević, the third version of the Dečani charter was written after May, 1343 and before December, 1345.[20] The main addition and expansion in relation to the first charter is that all inhabitants of the villages and *katuns* are listed, as in the second version, along with many other additions. As the years passed, the situation changed on the property of the Dečani monastery. For this document to reflect the actual state of affairs on the monastery estate, it was necessary that the old contents be adapted to the actual state of things, meaning that changes had to be noted. That is the basic reason why the new version was written, so that it would be complete in its content. Therefore, a supplement to the second version was written, made more precise, most certainly to the merit of a group of people who knew the situation well, the boundaries and the inhabitants of the vast Dečani properties. The new charter was written in the form of a parchment book, in easily legible calligraphic uncials, in black ink that has not faded even down to today. The initials are done in red, as are the signatures of the kings. Together here are the signatures of Stefan of Dečani and his son, King Stefan Dušan. The fact that the signature of King Stefan of Dečani was placed on the charter before that of Dušan is a testimony that the son respected his father's work, and that in the monastery there was still great respect for the first founder who was no longer living.

---

[19] Miloš S. Milojević, op. cit.

[20] Miloš Blagojević, *Kada je kralj Dušan potvrdio Dečansku hrisovulju?*, Istorijski časopis, XVI + XVII, Beograd 1970, 70–86.

која је у дому Пандократора. Овај примерак је такође потврђен потписом краља Стефана Дечанског. Међутим, иза тог потписа следи овера његовог сина, тада краља Душана. Постоји могућност да је ова верзија писана за живота краља Дечанског, а да је допуна написана пошто је Душан узео престо у августу 1331. године и преузео на себе бригу око завршетка манастира Дечана. У прилог овој претпоставци иде чињеница да је писана у дворској писарници у Породимљи, као и први примерак. Током многих векова неки делови текста су изгубљени, али је остало довољно да би се могао стећи потпун увид у слику средњовековног манастирског добра. О њој се није ништа знало све док је око 1870. године није открио Милош Милојевић када је у Дечанима тражио повељу кнегиње Милице за коју је од раније знао. Већ 1872. била је донета у Београд како би била публикована. Нажалост, касније је нестала, али се не зна да ли је изгубљена у Београду или је враћена у манастир. У Београду се не зна да је била у неком музеју, архиву или библиотеци, а у Дечанима нема о њој никаквог трага. Треба је још потражити у руској светогорској ћелији светог Јована Златоустог, јер су је можда тамо однели руски монаси у исто време када су били однели и први примерак. Данас се о њеном изгледу једино зна на основу неколико сачуваних снимака, кратког описа у предговору штампаног издања који су оставили Стојан Новаковић и Нићифор Дучић.[19] На основу тога види се да је и ова хрисовуља писана уставним писмом, црним мастилом, као што је рађено и у другим писарницама из времена Немањиних потомака.

Према мишљењу Милоша Благојевића, трећа верзија Дечанске хрисовуље написана је после маја 1343, а пре краја децембра 1345. године.[20] Главна допуна и проширивање у односу на прву оснивачку повељу састоји се у томе што су пописани сви становници села и катуна као и у другој верзији уз доста других допуна. Како су године пролазиле, мењале су се прилике на поседу манастира Дечана. Да би овај акт одражавао стварно стање на манастирском добру, било је неопходно стари садржај прилагођавати новом стању, дакле, бележити све нове промене. То је основни разлог што се приступило изради нове верзије хрисовуље, која би по своме садржају била потпуна. Тако је урађена допуна друге верзије, сачињена прецизније, свакако заслугом групе људи који су добро познавали прилике, границе и становнике пространог дечанског властелинства. Нова хрисовуља је написана у облику рукописне књиге на пергаменту, калиграфски читким уставним словима, црним мастилом које до данашњих дана није избледело. Иницијална слова су црвена, а такође и потписи краљева. Овде су заједно потписи Стефана Дечанског и сина му краља Стефана Душана. Чињеница да је после смрти краља Стефана Дечанског на хрисовуљи стављен његов потпис испред Душановог сведочи да је син поштовао очево дело и да су у манастиру поштовали првог ктитора који више није био жив.

---

[19] Милош С. Милојевић, *нав. дело.*

[20] Милош Благојевић, *Када је краљ Душан потврдио Дечанску хрисовуљу?*, Историјски часопис, XVI + XVII, Београд 1970, 70–86.

The top parts of all the pages in the book are damaged so that it is difficult to read the first two lines. However, the text can be reconstructed on the basis of the other versions.

Gedeon Jurišić was the first to mention the existence of this copy when he made it public in *Dečanski prvenac* that there was a parchment book in the monastery, where the entire founding charter was copied down. He reported that, at the end of that book, it also contained a charter by Princess Milica, the bulls of Patriarch Kalinik, Metropolitan Nikon, Metropolitan of Hvostno Maksim, and the seals of the Archbishops' stamps.[21]

It is not known what this book looked like when it was found in the monastery treasury, whether it was complete or if it was already missing the first seven pages. In the nineteenth century, when the inhabitants of Kosovo and Metohija, along with the monks of Dečani, were under Turkish occupation and saw hope and salvation in liberated Serbia, the charter was taken to Belgrade as a testimony to the fact that Serbia had a rich past in which an important role was played by the kings, archbishops and emperors. It also testified to the fact that the Serbs lived in Metohija in the fourteenth century and built Christian places of worship. No one knows what kind of agreement was made between the monks and whoever it was that took the book from Dečani, however, it was not returned to the treasury, most certainly out of fear that someone might destroy it, just as many Serbian documents and books had been destroyed before that. It is known that it was in Belgrade in 1872, but not with the same texts that Gedeon Jurišić had seen twenty years before that. It is not known whether even then the beginning of the text was still existent, but it is certain that, when Gedeon Jurišić saw it, it had several other texts, the bull of Princess Milica and a note by Patriarch Kalinik. Perhaps the first few pages disappeared in the abovementioned period, as indicated by the marking of the pages with Arabic numbers from one to seventy-nine, in black ink. After its publication in 1880,[22] no mention of it was made until Miloš S. Milojević's chest full of manuscripts was found in the Offices of the War Trophies after WW I. Between the two world wars, it became the property of the Archives of the Serbian Academy of Arts and Sciences,[23] where it is kept today under the number 360. When no one even dared to believe that the beginning had been preserved, those pages that had disappeared already when it was published in the second half of the nineteenth century, a Catholic priest brought them to Belgrade to determine what kind of old manuscript it was. He left a photocopy in the Archives of the Serbian Academy. In scientific circles, the Dečani Charter was well-known and it was easily established that the pages were the long lost part of its third version. It is not known how that part was later found in London. Six pages of precious Serbian history were bought from London collector Geoffrey Sachs, and thus today the Dečani Charter is once again whole and is in the Archive of the Serbian Academy of Arts and Sciences in Belgrade.[24] One page is missing, but it is the first page on which none of the content was found. The text now has 3234 lines.

---

21 Гедеонъ Іосифъ Юришићъ, *op.cit.* 31.

22 Miloš S. Milojević, op. cit.

23 The Academy bought this manuscript from the heirs of Miloš Milojević.

24 These facts were learned from academician Vasilija Krestić, the director of the Archive at the Serbian Academy of Arts and Sciences.

Све странице књиге у горњем делу доста су оштећене тако да се први и други ред доста тешко читају, али се текст може реконструисати захваљујући осталим верзијама.

О овом примерку први пут се сазнало од Гедеона Јуришића када је у *Дечанском ӣрвенцу* јавности саопштио да се у манастиру налази пергаментна књига у којој је написана цела оснивачка хрисовуља. Саопштио је да се на крају те књиге налази повеља кнегиње Милице, диплома патријарха Калиника, митрополита Никона, митрополита хвостанског Максима и овере архијерејским печатима.[21]

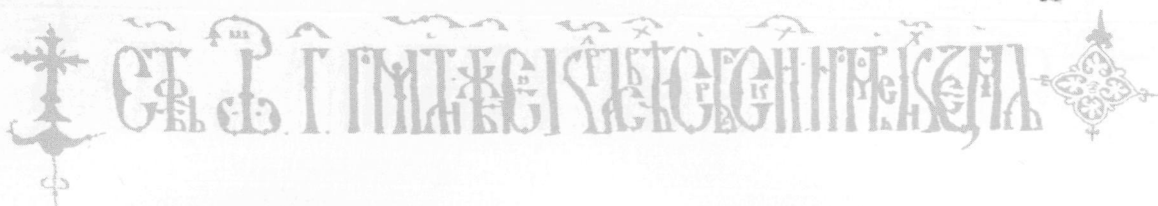
Не зна се тачно како је ова књига изгледала када је пронађена у манастирској ризници, да ли је била цела или је недостајало седам почетних листова. У прошлом веку, када су житељи Косова и Метохије заједно са дечанским монасима били у турском ропству и у слободној Србији гледали спас и наду, хрисовуља је донета у Београд, као сведочанство да је Србија имала богату прошлост у којој су важно место заузимали краљеви, архиепископи и цареви и да је у Метохији у четрнаестом веку живело српско становништво и подизало хришћанске богомоље. Не зна се какав је био договор између монаха и онога ко је књигу преузео из Дечана, међутим, она није враћена у ризницу, свакако из страха да је нека туђе рука не уништи, као што је пре тога много српских књига и докумената било уништено. Зна се да је 1872. године била у Београду али не са истим текстовима које је двадесет година раније видео Гедеон Јуришић. Није сигурно да је и тада постојао почетак, али поуздано се зна да је у време када ју је видео Гедеон Јуришић имала више текста повеље кнегиње Милице и запис патријарха Калиника. Могуће да је почетак нестао у поменутом периоду, на шта указује обележавање страница црним мастилом и арапским бројевима од један до седамдесет девет. После објављивања 1880. године[22] о њој се није говорило све док у дирекцији ратног плена после Првог светског рата није пронађен сандук рукописа Милоша С. Милојевића. Између Првог и Другог светског рата постала је власништво Архива Српске академије наука и уметности,[23] где се и данас чува под бројем 360. Када нико није ни слутио да постоји сачуван почетак, који је недостајао још приликом првог издавања у другој половини деветнаестог века, један католички свештеник је тај део донео у Београд да утврди какав је то стари рукопис и у Архиву Српске академије оставио фотокопију. У научним круговима Дечанска хрисовуља је била добро позната па је лако утврђено да је то давно изгубљени део њене треће верзије. Није познато како се после тога тај део нашао у Лондону. Шест листова драгоцених за српску прошлост откупљено је од лондонског колекционара Џефрија Сакса и тако је данас после много времена Дечанска хрисовуља целовита у Архиву Српске акадмије наука и уметности у Београду.[24] Један лист недостаје, али то је први лист на коме није био део њеног садржаја. Дакле, сада текст има 3234 реда.

[21] Гедеонъ Іосифъ Юришићъ, *нав. дело*, 31.

[22] Милош С. Милојевић, *нав. дело*.

[23] Академија је овај рукопис откупила од наследника Милоша Милојевића.

[24] Ови подаци су добијени од академика Василија Крестића, управника Архива САНУ.

Along with this version of the charter there are several additional texts regulating the rights of the monastery based on the founding decrees of the original endowment. Among these additions is the charter of Princess Milica, Prince Lazar's widow. After the Battle of Kosovo at the end of the fourteenth century, she visited the monastery of Dečani because of her rights and responsibilities as a ruler. She found the monastery properties in disarray and wanted to consolidate them anew, citing the rights established in the endowment document. No doubt she had access to the earlier Dečani endowment documents, and on the basis of them she wrote at the end of the third version, "Thus, I return the usurped villages, which are mentioned in the first charter…".[25] Along with the bull of Princess Milica, at the end there are annotations by the Metropolitan of Hvostno, notarized with the archbishop's seals. They cited the decrees of the original endowment as well. All the later additions to the text testify to the fact that the Dečani Charter was legally binding long after the ruling house that had built the monastery had disappeared.

In their content and length, the three versions of Dečani Charter surpass all other charters that have been discovered. In some way, they form a unique whole, and when they are being studied they should be treated as such.

For centuries the Dečani charters were respected and treated as documents of the greatest importance. The biographers of Stefan of Dečani wrote of them as important acts of the Serbian king. Danilo's successor, writing about the life of Stefan of Dečani, says, "He formulated the divine and legally binding fortress of his manuscript so that there would be no doubt after his death, composing a charter in which all the income and gifts he gave to the villages and the rest of the incomes he established… all of it is untouched even today".[26]

Grigorije Camblak, the famous writer of the early fifteenth century writes, "The monastery income of many villages and the revenue of the various places in the region to be used by the brothers, are established in his remarkably wise charter, indicating his wishes and his love for God, and God gave all this to him".[27] Grigorije Camblak lived and worked for some time at Dečani, and he had one of the copies of the endowment charter at hand. He probably used the original facts from it in order to write the biography of Stefan Dečanski as faithfully as possible. On the basis of the preserved copies of the charter, the Turkish sultans acknowledged the privileges of the monastery and punished those who wished to tax the Dečani monastery.

From all that has been said, it is obvious that it is quite fortunate that this document has been preserved even until today. Thanks to it, many important facts can be established which cast light on the situation in medieval Serbia. Above all, it is of unfathomable importance that the Dečani Charter has been preserved in three versions, because this allows

---

[25] Pavle Ivić and Milica Grković, op. cit. 282.

[26] *Život kralja Stefana Uroša 3 Dečanskog od Danilovog učenika*, Stara srpska književnost 3, izbor i redakcija Dragoljuba Pavlovića, in the series Stara srpska književnost u sto knjiga, knj. 3, Novi Sad — Beograd 1970, 41 (po prevodu Lazara Mirkovića).

[27] *Život kralja Stefana Dečanskog od Grigorija Camblaka*, Stara srpska književnost 3, 150 (takođe po prevodu Lazara Mirkovića).

Уз ову верзију хрисовуље налази се неколико дописаних текстова којима су се касније регулисала права манастира засновна на одредбама оснивачке даровнице. У те допуне спада повеља кнегиње Милице, удовице кнеза Лазара. После Косовске битке, крајем четрнаестог века, она је посетила манастир Дечане, како јој је налагало њено владарско право и дужност. Том приликом затекла је растурено дечанско имање па је желела да обнови расуто добро, позивајући се при том на права утврђена ктиторском исправом. Нема сумње, имала је у рукама ове дечанске даровнице и на основу њих при крају треће верзије записала у својој повељи: „Због тога повратих раније отета села која су уписана у хрисовуљи првога…“[25] Осим повеље кнегиње Милице, при крају се налазе исправе хвостанских митрополита, оверене архијерејским печатима. Они су се такође позивали на одредбе оснивачке повеље краља Стефана. Сви касније дописани текстови сведоче да је Дечанска хрисовуља имала правну снагу још дуго после нестанка владарске куће која је подигла манастир.

Својим обимом и садржајем три верзије оснивачке даровнице манастира Дечана надмашују све до сада познате повеље. На неки начин, оне представљају целину па их је у разматрању свега што пружају најбоље посматрати као јединствен садржај.

Вековима су ове дечанске даровнице поштоване и сматране за веома важан документ. Биографи Стефана Дечанског су писали о њима као о значајном делу српског краља. Данилов настављач пишући о животу Стефана Дечанског каже: „Постави божаствено и законоположно утврђење свога рукописа да буде непоколебимо и после његове смрти, састави хрисовуље у којима су сви приноси и дарови његови и прилози у селима и другим осталим његовим прилозима, и о уставу и давању цркве те са сваким утврђењем састави, што је нетакнуто до данашњег дана“.[26]

Григорије Цамблак, познати књижевник с почетка петнаестог века пише: „Приложи манастиру многа села и приходе по различним местима своје области за потребе братији као што (то) стоји (пише) и у премудрој његовој хрисовуљи, показујући његову жељу и усрдност к Богу и ово све њему уручи“.[27] Григорије Цамблак је неко време живео и радио у Дечанима па је у рукама имао неки од примерака ове оснивачке повеље. Вероватно је из ње користио изворне податке како би житопис Дечанског што верније приказао. На основу сачуваних примерака хрисовуље турски султани су манастиру потврђивали привилегије и кажњавали оне који су хтели од манастира Дечана узимати данак.

Из свега што је до сада речено јасно се види да је велика срећа што је до данашњих дана сачуван овај докуменат. Захваљујући томе, могу се утврдити многе важне чињенице које осветљавају стање на простору средњовековне Србије. На првом месту, од непроцењиве важности је то што је Дечанска хрисовуља сачувана у три

[25] Павле Ивић и Милица Грковић, *нав. дело*, 282.

[26] *Живот краља Стефана Уроша III Дечанског од Даниловог ученика*, Стара српска књижевност 3, избор и редакција Драгољуба Павловића, у серији Стара српска књижевност у сто књига, књ. 3, Нови Сад — Београд 1970, 41 (по преводу Лазара Мирковића).

[27] *Живот краља Стефана Дечанског од Григорија Цамблака*, Стара српска књижевност 3, 150 (такође по преводу Лазара Мирковића).

them to be compared. On that basis, the work of the medieval monastery and court offices can be understood. When all the versions are compared, important conclusions can be drawn about the work of medieval scribes and the donators who ensured that their gifts would last.

The first version is the only one written in the form of a scroll, which means that it was formal in character. Its creators focused more of their attention on the parts written in Serbian Church Slavonic, which were dominated by their theological content. In relation to the other versions, less attention and space is dedicated to facts about the people and settlements.

When all the versions are compared, the conclusion must be made that the monastery administration realized that the content of the first charter was insufficient to follow the life and work of such a large estate. The administrators, with the approval of the donor, demanded that the scribes make new documents which were more suitable for managing the property and which would include the new properties, their boundaries and all the inhabitants who had some sort of responsibility, as well as all the changes important for life and work in the monastery. The relation of the second and third version proves that the monastery administrators constantly took care of the vast properties and that they recorded the results of their observations. Between the writing of the second and third books some time went by, and in that period significant changes occurred on the property, easily seen when the documents are compared. In the third version, the boundary changes are recorded, the lists of people are supplemented and certain new decrees are made. Here it is evident how they tracked and registered each change relating to the monastery and its property. In a wider context, the relationship between these versions indicates the approaches taken in other large endowments holding property. It could have also been so with the feudal lords of the time. The work of the scriptorium at Dečani, and the need to create various versions of the endowment indicate that it might have been so in other centers of literacy as well.

Orthography and Language

There are some slight differences in the language and orthography of the versions. However, all the manuscripts are written in the New Raška Orthography. Thus, the group *ja* and *je* are written with ligatures. The sounds *ć* and *đ* are written with the aid of *к* and *г* followed by *jer* or a palatal vowel. The reduced *i* is written as *u*. Only one *jer* (ь) is used. The letter *s* is used only for its numerical value. This is the orthography with which most of the Raška charters were written. Only in the first version is there an inserted piece of parchment, between lines 121 and 132, containing ten lines that do not appear in the other versions. The text was certainly inserted after the fourteenth century, using the Resava orthography, which is not found in any of the other versions. Toponyms (place-names) such as *Bivoljak* and *Harac vinograd* are not mentioned in the second and third versions, and this confirms that the mentioned text for some reason was added later, when the Resava orthography was used in Serbian scriptoriums.

It has already been stated that the Dečani charter is an excellent example of *diglossia* (the use of two languages), which is a characteristic of Serbian writings in the Middle Ages. The introductory and final parts of the charter in all three versions are written in Ser-

верзије, што омогућава њихово поређење. На основу тога може се пратити рад средњовековних манастирских и дворских канцеларија. Када се упореде све верзије долази се до важних закључака о начину рада средњовековних писара и донатора који су обезбеђивали трајност својих дарова.

Прва верзија је једино писана у облику свитка, дакле, имала је свечани карактер. Њени творци су више пажње посветили деловима писаним српскословенским језиком, у којима доминира теолошка садржина. У односу на остале верзије мање пажње и простора је посвећено подацима о људима и насељима.

Када се упореде све верзије, намеће се закључак да је манастирска управа увидела да је садржај прве хрисовуље недовољан да би се могао пратити живот и рад овако великог властелинства. Управа је, уз сагласност дародавца, од писара захтевала да ураде нове документе, који ће бити прикладнији за руковање и у којима ће се уписати сви нови поседи, њихове границе и сви становници који су имали неке обавезе, као и све промене које су биле битне за живот и рад манастира. Однос друге и треће верзије сведочи да је манастирска управа непрекидно водила рачуна о пространом властелинству, па је резултате својих запажања и регистровала. Између писања друге и треће књиге протекло је неко време и у том периоду настале су знатне промене на поседима, што се види када се оне упореде. У трећој верзији је уписано како су мењане međe, допуњавани су спискови људи и доношене неке нове одредбе. Ту се види с колико је пажње праћена и регистрована свака промена која се односила на манастир и његов посед. Шире посматрано, однос ових верзија показује како се у средњем веку поступало и у другим великим задужбинама које су имале поседе. Тако је могло бити и на поседима тадашњих великаша. Поступак при раду у дечанској писарници и потреба да се направе различите верзије даровнице указује да је тако могло бити и у другим центрима писмености.

Правопис и језик

Између ових верзија постоје неке мале разлике у језику и правопису. Међутим, све су оне писане млађим рашким правописом. Дакле, групе *ја* и *је* се пишу лигатурама. Гласови *ћ* и *ђ* се обележавају помоћу *к* и *г* иза којих је *јер* или палатални вокал. Редуковано *и* обележава се помоћу осмерачког *и*. Употребљава се само једно *јер* (*ь*). Слово *ѕ* употребљава се само у бројној вредности. То је правопис којим је писана већина рашких повеља. Једино је у првој верзији између 121. и и 132. реда уметнуто парче пергамента где је исписано десет редова текста који не постоји у другим верзијама. Текст је свакако дописан после четрнаестог века, ресавским правописом који такође није потврђен ни у једној другој верзији. Топоними као *Биво*љ*ак* и *Харац виноград* не помињу се у другој и трећој верзији него само у првој па и то потврђује да је поменути текст из неких непознатих разлога дописан касније, када се у српским писарницама писало ресавским правописом.

Већ је речено да је Дечанска хрисовуља изразит пример диглосије, што је одлика српске писмености у средњем веку. Уводни и завршни делови хрисовуље у све три верзије писани су српскословенским језиком. *Вь* у предлогу и иницијалном по-

bian Church Slavonic. As a preposition or in the initial position, *vь* is retained, not transforming into *u*: *vь ljubvi roditeljskoj, vь jedin dьn*. Reflexes of the Common Slavic **tj* and **dj* in these works are retained as the Old Church Slavonic reflexes *št* and *žd*: *prežde, kadilnice i sveštniki, živuštej, roždenago*. In the names of rulers, *f* is retained: *Stefan*. The writer attempted not to mark the vernacular characteristic of assimilation according to voicedness but he did not always manage: The scribe also did not violate the norms in writing *-go* in the genitive forms of adjectives, pronouns and numbers: *prodati prekrasnago Josifa, brata savojego*. The Old Church Slavonic declensions of the third person pronoun are preserved: *brat jego po plti, jego že vьzljubiše*. In the passages written in the vernacular, *vь* becomes *u* as a preposition or in the initial position: *Selo Babijane a u njem Dehoje*. The Common Slavic **tj* and **dj* are *ć* and *đ*: *s zasekli i s međami*. The cluster *čt* is rendered *št*: *što je*. Assimilation according to voicedness is recorded already in the oldest documents, however, the writing of these assimilations is not carried out consistently: дражько / драшько, радько / ратько. In the vernacular, *f* rendered *p*: *a sin mu Stepan*. The suffix *-ga* appeared instead of the Old Church Slavonic *-go* for adjectives: *vse planine svojim međama do hrisovula svetostefanskoga i gradačkoga i svetogorskoga*. In the vernacular, the relative pronoun *koji* is used: *Kako put grede iz luga kruševskoga na lokvu koja ima dračije*. These are only some of the characteristic features indicating what the norm of Serbian Church Slavonic was and what had already changed in the Serbian vernacular at that time.

Organization of Life on the Endowments

All three versions cast brilliant light on other situations in medieval Serbia, because with the number of facts they surpass all known written documents of a similar sort from the time of the rule of the descendants of Stefan Nemanja. They offer reliable evidence about the size and extent of the monastery properties, making up a geographical whole from the Beli Drim River in the Metohija-Prizren valley to the Komovi Mountains on the present day boundary of Montenegro, and from Peć to the River Valbona in Albania. More precisely, the region in the Lim river basin can be called the northwestern region, and the one in the Drim river basin can be called the southeastern region. The southeastern region can be divided into two zones. The first, with a larger number of settlements, can be called the Metohija zone. It was contiguous monastery land, but there were several pieces of separate property. The second, the Altin zone, took up a large area of what is today northeastern Albania, having a smaller number of settlements than in the first zone, made up a part of old Altin, in the Valbona river basin, a tributary to the Veliki Drim River. The central place was the monastery of Visoki Dečani, the endowment of Stefan of Dečani, in the foothills of the mountains Bogićevica and Đerovica, on the very bank of the Bistrica River. The other part of the settlements were located outside Metohija and the Veliki Drim basin. Those settlements were in upper and middle Polimlje. A smaller number of settlements were in Kosovska Drenica, Potarje and Zeta. In that area, there were villages and *katuns* in which the inhabitants were listed who lived at that time on the monastery properties.

ложају се чува и не прелази у *у*: *вь љубви родитељској, вь једин дьн*. Рефлекси прасловенских група **tj*, **dj* у овим деловима су сачували старословенске рефлексе *шт* и *жд*: *прежде, кадилнице и свештники, живуштеј, рожденаго*. У владарским именима чува се *ф*: *Стефан*. Писар се трудио да не обележи народну црту једначења по звучности али му није увек полазило за руком: Писар није кршио норму приликом писања *-го* у генитиву придева, заменица и бројева: *продати прекраснаго Јосифа, брата савојего*. Чувају се старословенски облици косих падежа заменице трећег лица: *брат јего по плти, јего же вьзљубише*. У одељцима писаним народним језиком *вь-* у предлогу и иницијалном положају дало је *у*: *Село Бабијане а у њем Дехоје*. Рефлекси прасловенских група **tj* и **dj* су *ћ* и *ђ: с заселки и с међами*. Група *чт* дала је *шт*: *што је*. Једначење по звучности је забележено већ у најстаријим споменицима, међутим, овде писање ове гласовне промене није доследно спроведено: дражько / драшько, радько / ратько. У народном језику *ф* је дало *п*: *а син му Степан*. Код придева се јавља *-га* уместо старословенског *-го*: *все планине својими међами до хрисовула светостефанскога и градачкога и светогорскога*. У народном језику употребљава се односна заменица *који*: *Како пут греде из луга крушевскога на локву која има драчије*. Овде су дате само неке од карактеристичних црта које су показале шта је норма српскословенског језика, а шта је у то време већ било промењено у српском народном језику.

Организација живота на властелинству

Све три верзије сјајно осветљавају и друге прилике у средњовековној Србији, јер бројем података превазилазе све познате исправе сличне врсте из времена владавине потомака Стефана Немање. Оне дају поуздане доказе о величини и простирању манастирског властелинства, које је чинило географску целину од реке Белог Дрима у метохијско-призренској котлини до Комова на данашњој црногорској граници и од Пећи до реке Валбоне у Албанији. Тачније речено, област у сливу Лима може се назвати северозападном облашћу, а област у сливу Дрима југоисточном. Југоисточна област може се поделити на две зоне. Прва, с већим бројем насеља може се назвати метохијском, а простире се у сливу Белог Дрима. То је било континуирано манастирско земљиште, али је било и неких одвојених поседа. Другу, алтинску, која је заузимала велики простор у данашњој североисточној Албанији, али са мање насеља него у првој зони, чинио је део старог Алтина, у сливу реке Валбоне, притоке Великог Дрима. Централно место био је манастир Високи Дечани, задужбина Стефана Дечанског, у подножју планине Богићевице и Ђеровице, на самој обали реке Бистрице. Други део насеља био је изван Метохије и слива Белог Дрима. Та насеља су се налазила у горњем и средњем Полимљу. Мањи број насеља налазио се у косовској Дреници, Потарју и Зети. На том простору била су села и катуни у којима су пописани становници који су у то време живели на манастирском добру.

Stojan Novaković studied the state of society and everyday life in the medieval Serbian state.[28] He came to most of his conclusions precisely based on what is offered by the Dečani Charter. Comparing the population numbers in the second and third versions, he concluded that there was high mobility of the population in medieval Serbia, and that people were happy to move onto the properties of Dečani. Like in the rest of the medieval state, the Dečani estate was mostly maintained by a farming-herding community, with a small number of craftsmen and other class categories. On the property, there were 2097 farming homes, including priests and artisans, 69 homes of *sokalniks*, and 266 *vlah* families.

Settlements had their own special organization, formed around the village center. People lived as the traditional laws dictated. In the framework of those settlements, the village family was a unit and its people lived in accord with the needs of the inhabitants. In such conditions, a village culture developed based on the heritage and on the influences that arrived from all sides, sometimes weaker, sometimes stronger.

In science the question is often asked, in relation to the achievements of medieval art and engineering, were only foreign craftsmen involved in carrying out the plans of the donators when building the larger endowments? One of the answers is found already in the texts of the second and third versions of the Dečani Charter. There are statements about the activity of the craftsmen and their families. The king himself knew about their work and the significant place they held among the builders of the time, and also reports, "I, the king, confirm that the craftsman Georgije with his brothers Dobroslav and Nikola worked on and decorated many churches in the Serbian lands, and moreover, by the will of God, they built the dining hall in the house of the Pantocrator and the tower above the churchyard, and around the church, and built many things in the town as well".[29] The name of one of the artisans is Dobroslav, a Serbian name that confirms his origins.

By the number and extent of the legal regulations in the Dečani Charter, it is among the most complete sources of Serbian medieval law. There are many regulations for all categories of the population responsible for maintaining the monastery and its properties.

In the first version, the most important regulations were given, and they were copied into the versions, but they were also changed and amended. It was important to state everything precisely and register each change that altered or amended a regulation.

The responsibilities were defined and recorded for the *meropahs* who maintained the land. The origin of the word *meropah* is not known exactly. In the Middle Ages, it was a title for dependent farmers who had the highest number of responsibilities toward the feudal lords. In the Dečani estate, they had responsibilities as on the other church properties. They had to care for the vineyards, and work on the wheat, oats and millet. They had additional works to do known as the *bedba*, and on the properties of the Dečani monastery they were more satisfactory than in many other places. All the land they plowed under the *bedba*, they were required to plant and harvest. They were obliged to cut the grass on the monastery meadows and take care of the hay. Unfortunately, the children of *meropahs*

[28] Stojan Novaković, *Selo*. From *"Narod i zemlja u staroj srpskoj državi"*, Glas SKA, XXIV, Beograd 1891.

[29] Pavle Ivić and Milica Grković, op. cit. 130.

Стојан Новаковић је испитивао друштвено стање и народни живот у средњовековној српској држави.[28] Највећи број закључака донео је управо на основу онога што је пружала Дечанска хрисовуља. Упоређујући број становника друге и треће верзије закључио је да је у средњовековној Србији била прилична покретљивост становништва и да су људи радо долазили на дечанско добро. Као и цела средњовековна држава у то време, Дечанско властелинство било ратарско-сточарско, са малим бројем занатлија и других сталешких категорија. На њему је било 2097 ратарских кућа, рачунајући ту попове и мајсторе, 69 кућа сокалника и 266 влашких породица.

Насеља су имала своју посебну организацију, обликовану око сеоског језгра. Људи су живели онако како су диктирали традиционални закони. У склопу тих насеља сеоска породица представљала је целину и у њој се живело у складу са потребама житеља. У таквим условима се стварала сеоска култура, заснована на наслеђу и утицајима који су стизали са различитих страна и били некада јачи, некада слабији.

У науци се често поставља питање, с обзиром на достигнућа у средњовековној уметности и градитељству, да ли су само страни или и домаћи мајстори реализовали замисли и захтеве дародавца приликом подизања великих задужбина. Један од одговора налази се већ у тексту друге и треће верзије Дечанске хрисовуље. То је казивање о делатности протомајстора и његове породице. Краљ лично је знао за њихов рад и њихово значајно место међу градитељима тога времена и о томе саопштава: „Ја, краљ, утврдих да је протомајстор Георгије с браћом Доброславом и Николом радио и украшавао по многим црквама у српској земљи, и још по вољи божјој у дому Пандократора сазидаше трпезарију и пирг над портом и око цркве и у граду многе подвиге учинише“.[29] Име једног од мајстора Доброслав је српско и потврђује његово порекло.

По броју и обиму законских одредаба Дечанске хрисовуље иде у ред најпотпунијих извора српског средњовековног права. Дато је доста правних одредаба за све категорије становништва задужене за одржавање манастира и његовог добра.

У првој верзији дате су најбитније одредбе, које су у осталим преписиване, али и мењане или допуњаване. Било је важно све прецизирати и регистровати сваку промену која је мењала или допуњавала одредбу.

Биле су одређене и записане дужности за *меропхе* који држе земљу. Не зна се тачно одакле потиче реч *мероūх*. У средњем веку то је био назив за зависне земљорараднике који су имали највише обавеза према феудалним господарима. У Дечанском властелинству имали су обавезе као и на другим црквеним имањима. Морали су обрађивати виноград, радити око пшенице, овса и проса. Имали су и допунске радове који су се звали *бедба*, а на поседима манастира Дечана били повољнији него на многим другим местима. Све што су узорали бедбом морали су и обрадити. Били су обавезни да косе манастирске ливаде и да се брину о сену. Нажалост, деца меропха

[28] Стојан Новаковић, *Село. Из дела „Народ и земља у сūарој срūској држави“*, Глас СКА, XXIV, Београд 1891.

[29] Павле Ивић и Милица Грковић, *нав. дело*, 130.

could not move up to the class of priests even if they were smart and could read books, something which gave the priests' children the right to become priests themselves.

A law is provided for the *sokalniks* as well, which was more favorable than for the *meropahs*. The exact place of this category of feudal subjects is not known. It is certainly related to the words *sokal* and *sokalnica,* which are etymologically related to the hearth, the kitchen. However, the exact meaning of the word *sokalnik* is difficult to determine. They had six times less work to do on the wheat, and two times less on the millet and the vineyards. However, they had to make hay like everyone else. If the church did not have a haymaker in a village, they were required to make hay where the Hegumen of the Dečani monastery told them to.

Craftsmen were required to work for the monastery like the *sokalniks*. The terms that signify the medieval artisans are clear. Many of these terms are used even today. Blacksmiths, goldsmiths, saddlers, leather workers, and all the other artisans were supposed to work also on the wine-making, on the wheat, and everything they made they were to give over to the church. They also had to make hay. It was regulated that only one son could take the father's place among the craftsmen, and the rest could do whatever they wanted. Some could become *sokalniks* and others could take land from the *meropahs* and become *meropahs* themselves.

There are many regulations set out for the *vlahs*. A Serb was not allowed to marry a *vlah* woman. If he did, he was required to bring her among the *meropahs*, and for her and her descendants the law for the *meropahs* was valid. In this text, the term *vlah* means an animal herder. *Serb* in this case meant farmer. This law was given for practical reasons. The life of herdsmen was easier than that of the farmers, and the law was meant to stop farmers from leaving the village households and going to live among the shepherds and cowherds. The ascertainment that the *vlahs* were animal breeders is supported by a regulation concerning the rights and obligations of the *vlahs* who graze mares and those who graze sheep. Since the *vlahs* kept animals, their responsibility was to bring a certain amount of salt to the monastery, and if they brought more than necessary, half of the surplus went to the church and half they got to keep.

Priests also had quite a lot of responsibilities. It is expressly emphasized that they are obliged to weed the vineyards. They had the specific responsibility of paying the *vrhovina*, a supplement which the priests gave to the archbishop who ordained them and under whose spiritual authority they were. The law determined that priests' sons could follow them in their profession if they learned to read, because there was a rule that a priest could be ordained if his father was a priest. However, if a priest's son was not able to pass the test, he was forced to move into a lower class, to become a *meropah*.

A whole series of regulations dealt with the village as a whole. All villages were required to make malt. The village lands could not be taken either for a *sokalnik* or for an aristocrat. Each village had to raise at least one workhorse to carry the loads of the church. If that horse were to perish while carrying one of the church's loads, the church was to compensate for the damages, but if it died in the village, the village had to compensate for itself.

The Charter also defines the payment for the hearing of witnesses, as well as the fines for those who do not respond to a court summons. *Vražda*, the fine for murder or heavy physical injury, was paid the same as it was all over the Serbian lands.

нису могла да пређу у сталеж свештеника чак и ако су паметна па изуче књигу, која поповској деци даје право да постану свештеници.

Дат је и закон за *сокалнике*, који је био повољнији него за меропхе. Још увек се не зна тачно значење ове категорије феудалних подложника. Свакако је повезана са речима *сокал, сокалница*, што у основи значи огњиште, кухиња. Међутим, тешко је утврдити шта је право значење речи сокалник. Шест пута су мање имали посла на раду око пшенице, два пута око проса и винограда. Међутим, сено су морали косити као и сви остали. Ако у селу није било црквеног сенокоса, били су дужни да косе где им игуман манастира Дечана одреди.

Занатлије су биле обавезне да раде за манастир као и сокалници. Термини који означавају средњовековне занатлије потпуно су јасни. Многи од ових термина сачували су се до данас. Ковачи, златари, седлари, кожари и сви остали мајстори морали су радити око вина и око жита и све што среде морали су предати цркви. Сено су такође морали косити. Било је прописано да на очевом месту може међу занатлијама да остане само један син, а остали како желе. Неки су могли постати сокалници а други су могли да узму земљу од меропашке земље и да постану меропси.

Дато је доста законских одредаба намењених власима. Србин није смео да се жени влахињом. Ако би се оженио морао је да је доведе међу меропхе и да за њу и њене потомке важи меропашки закон. У овом закону термин *влах* значи сточар. Србин је у овом случају термин за земљорадника. Овај закон је дат из практичних разлога. Живот сточара био је лакши него земљораднички па је законски морало бити спречено да земљорадници напуштају сеоска домаћинства и одлазе међу пастире. Мишљење да су власи били сточари поткрепљује законска одредба у којој се говори о правима и обавезама влаха који напасају кобиле и оних који напасају овце. С обзиром на то да су власи имали стоку, њихова дужност је била да доносе прописану со, али ако више донесу онда је половина црквена, а половина од тог вишка њихова.

Свештеници су такође имали доста обавеза. Изричито је наглашено да су дужни да копају виноград. Имали су специфичну обавезу да дају *врховину*, доходак који су попови давали епископу који их је рукополагао и у чијој су духовној надлежности били. Законом је било одређено да поповски синови наследе оца ако изуче књигу, јер је постојало правило да се свештеник може рукоположити ако му је отац свештеник. Међутим, ако поповски син није био способан да положи испит морао је да ступи у нижи ред, да оде у меропхе.

Било је дато низ одредаба које су се односиле на цело село. Слад су морала правити сва села. Сеоска земља није смела да се узима ни за сокалника ни за бољарина. Свако село је морало хранити по једног товарног коња који би носио црквени товар. Ако би тај коњ угинуо под црквеним товаром, црква је морала надокнадити штету, али ако је угинуо у селу, тада је село било дужно да надокнади штету.

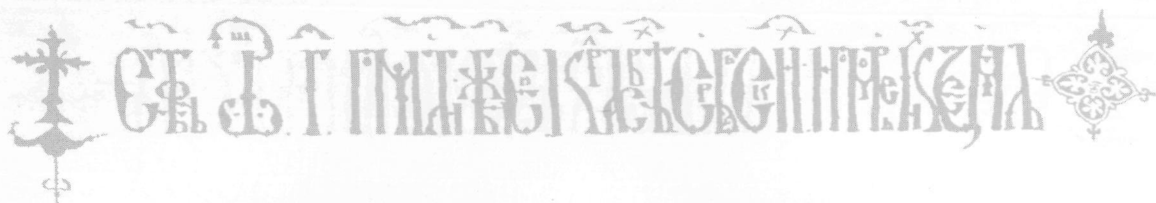
Било је одређено колика ће бити плата за саслушавање сведока, као и казна за оне који се не одазову на судски позив. *Вражда*, глоба за убиство или тешку телесну повреду била је плаћана исто као и у целој српској земљи.

All of these regulations are found in all the versions. In the second and third versions, the legal regulations are expanded. Certainly it was realized that those things should be added that were important for the functioning of the monastery, and of the whole country as well. The people of Plav were excused from working the vineyards, and instead of that the obligation was renewed for them to pay sixty *perpers* to the church on Holy Cross Day, as it was in the time of the king's grandmother, Queen Jelena. The people of Dobra Reka were charged with grazing mares. The *vlahs* Ratiševci, Svetovračani, Pagarušani and Sušičani were to graze the flocks of monastery sheep. The people of Vardište raised cattle. In the first version, the *vlahs* were mentioned by the names of their communities. In the third version, their responsibilities are also noted. This means that it was only necessary to appoint animal herders once the monastery herds had grown large, so it was necessary to include in the document who was responsible for their upkeep. The responsibility of turning in amounts of lambskin is mentioned in the first and second versions. It is not clear why this was omitted from the third version, when it is known that lambskin was used to make parchment. In the first version there is no regulation freeing the *vlahs* of Dečani from all other work and from carrying the king's goods with their horses. In the second version this regulation appears, with the reasoning behind it: the donator believed that, for the work of the monastery, there were not enough *vlahs*, and additionally it was noted that they were rather poor. It is carried over into the third version from the second. Only in the second and third versions is there a regulation freeing the Dečani estate from giving oats and hay for the king's horses. The obligation remained for them to give a certain quantity of wheat when the king passed through. In the first version no mention is made of the monastery's right to take salt and iron. The second version is enhanced with this regulation, and the third version is augmented also with the Prizren customs duties. According to the regulations of the first version, land was not to be taken for aristocrats, *sokalniks* or for anyone else. In the third version, this regulation remained, with the amendment that exceptions could be made with the permission of the king. In the first version, prices were set for the hearing of witnesses, for security deposits and for murder fines as in the rest of the Serbian lands. In the third version this regulation also exists, but there is an amendment related to the personnel of the monastery and their disputes. Wherever the disputes were argued, before the king, the archbishop, bishop, priest or before other judges, all fines went to the church. The question of *vrhovina* given by the priests is widely explained in the third version. The king was apparently not satisfied with how his donations were given to the church, so he emphasized his merit by explaining that he had bought the rights from the Bishop of Hvostno for four hundred sheep with their lambs and five hundred *perpers*. Realizing that in the first version nothing was said of who held what place in the synod, in the new version this had to be included. Of course, between the writing of the first and third versions a lot of time had passed, so it was quite evident where interventions needed to be made in the new version. Doubtlessly, it had to be written, so that it be known forever, that when the archbishop came to the monastery he took up the place of the hegumen, but that the king's place could never be taken because the place of the king was chosen by God. Since the monastery was taking in many monks, the need arose to indicate what their rights were. Most importantly, the monks received certain amounts of wine, bread and wool.

Све ове одредбе налазе се у свим верзијама. У другој и трећој верзији законске одредбе су проширене. Свакако се увидело да треба додати оно што је важно за функционисање манастирског добра, а и целе државе. Плављани су ослобођени копања винограда, а уместо тога враћена је на снагу обавеза давања цркви на Крстовдан шездесет перпера, како су давали у време краљеве бабе, краљице Јелене. Доброречани су били задужени да напасају коње. Власи Тудоричевци и Гојиловци били су дужни да напасају кобиле. Власи Ратишевци, Световрачани, Пагарушани и Сушичани напасали су стада манастирских оваца. Вардиштани су чували говеда. У првој верзији помињу се Власи по именима својих скупина. У трећој верзији бележе се њихове обавезе. То значи да је било потребно одредити чуваре стоке тек пошто се манастирска стока силно размножила, па је било неопходно да се упише у документу ко је дужан да се стара о њој. Обавеза давања јагњеће коже уписана је у првој и другој верзији. Није јасно зашто је у трећој верзији ова одредба изостављена, када се зна да су те јагњеће коже служиле за прављење пергамента. У првој верзији нема одредбе о ослобађању дечанских влаха од свих работа и преноса краљевих ствари на њиховим коњима. У другој верзији је одредба дата, уз образложење: дародавац је сматрао да је за послове манастиру дато мало влаха, који су, уз то, били сиромашни. У трећу верзију је пренета из друге. Само у другој и трећој верзији постоји одредба о ослобађању дечанске метохије од давања зоби и сена краљевим коњима. Остала је обавеза давања одређене мере жита приликом владаревог проласка. У првој верзији не помиње се право манастира на узимање соли и гвожђа. Друга верзија је обогаћена овом одредбом, а у трећој је додата и призренска царина. По одредбама прве верзије, није се смела одвајати земља ни за бољарина, ни за сокалника нити за било кога другог. У трећој повељи ова одредба је остала, уз допуну да се може направити изузетак ако дозволи краљ. У првој верзији одређена је цена за саслушање сведока, такса за јамчење и за вражду била је као у целој српској земљи. У трећој верзији постоји иста одредба, али је проширена додатком који се односио на манастирске људе и на њихове спорове. Где год да су се спорили, пред краљем, архиепископом, епископом, духовником или пред неким другим судијама, све глобе су припадале цркви. Питање врховине коју су давали свештеници у трећој верзији је опширније објашњено. Краљ свакако није био задовољан како је његов дар усмерен цркви, па је своју заслугу истакао објашњавајући да је он право купио од епископа хвостанског за четири стотине оваца с јагањцима и пет стотина перпера. Увиђајући да у првој верзији нису уписана места која ко заузима на сабору, у нове верзије је то морало бити записано. Наравно, између настанка прве и треће верзије протекло је доста времена па се видело где треба у новој верзији интервенисати. Нема сумње, требало је уписати да се завек зна да приликом доласка архиепископа у манастир он заузима игуманово место, али краљево место не може нико заузети јер је то место за краља изабрао Господ. С обзиром на то да је манастир добио доста монаха, јавила се потреба да се убележи на шта су имали право. Најважније што су калуђери добијали по одређеним мерама били су вино, хлеб и вуна.

From the volume of the regulations, taking into account all the versions of the charter, it can be said that they are the most complete source of Serbian law before the writing of Dušan's Code. Since most of these regulations were approved by both Dušan and his father, it can be said that many of them are actually his work, which also revealed to him the need for creating a more comprehensive and complete code of law. Without a doubt, the shared work of Stefan of Dečani and young King Stefan cleared the path for the creation of the empire. Likewise, their shared creating and establishing of legal norms created the background and basis for the later writing of the emperor's legal code.

These documents are characterized by a wealth of legal and economic terminology, which means that such a terminological system had already been worked out in the first half of the fourteenth century. The most numerous are terms from the Serbian vernacular and literary language. There are few borrowings from neighboring peoples, which indicates that Serbian legal and economic terminology developed independently for the most part.

The Onomastic Data from the Endowments

Most of the text of the second and third versions is a register of the lands and the people on those lands. There are few historical sources in the world that preserved so much onomastic data. There are over thirteen thousand pieces of onomastic information recorded here. Many important conclusions have been reached based on that information. The origin of names aids in establishing the structure of the population in these areas. For the picture to be clear, a comparative overview of the origins of the names for each village has been done for the second version and third version. Three types of names have been compared: Slavic, Christian and other.

Table 1.
COMPARATIVE REVIEW OF NAMES IN THE DEČANI BULLS II AND III[30]

			Bull II				Bull III			
Ord. No.	SETTLEMENT	No. %	Slavic	Christian	Other	Total	Slavic	Christian	Other	Total
1.	DEČANI	No. %	– –	– –	– –	–	60 88.24	5 7.35	3 4.41	68
2.	DEČANSKI BIVOLARI	No. %	8 53.33	7 46.67	– –	15	8 53.33	7 46.67	– –	15
3.	LUČANE	No. %	72 88.89	1 1.23	8 9.88	81	75 89.29	1 1.19	8 9.52	84
4.	BELEG	No. %	21 87.5	1 4.17	2 8.33	24	25 86.2	2 6.9	2 6.9	29

30 Adapted from Milica Grković, *Imena u Dečanskim hrisovuljama*, Filozofski fakultet u Novom Sadu, Novi Sad 1983, 133–136.

По обиму одредаба, узимајући у обзир све верзије хрисовуље, може се рећи да оне спадају у ред најпотпунијих извора српског права пре Душановог законика. Будући да је те одредбе заједно са оцем краљ Душан одобравао и потврђивао, може се претпоставити да су многе од њих биле и његово дело, које му је открило потребу стварања једног опширнијег и потпунијег законика. Нема сумње, заједнички рад и заједничке победе краља Стефана Дечанског и младог краља Стефана утрле су пут ка царству. Исто тако, и заједничко доношење и потврђивање правних норми забележених у Дечанским хрисовуљама припремили су подлогу и основу за издавање царског законика.

Ове исправе одликују се богатством правне и економске терминологије, што значи да су у првој половини четрнаестог века ови терминолошки системи били изграђени. Најбројнији су термини пореклом из српског народног и књижевног језика. Мало је позајмљеница из језика суседних народа, што показује да се српска правна и економска терминологија углавном самостално развијала.

Ономастички подаци

Највећи део текста друге и треће верзије чине пописи имања и људи на тим имањима. У свету је мало старих извора у којима је сачувано тако много ономастичких података. Овде је забележено више од тринаест хиљада ономастичких података. На основу њихове анализе дошло се до веома важних закључака. Порекло имена помаже да се утврди структура становништва ове области. Да би слика била јасна, урађен је упоредни преглед порекла имена за свако насеље по првом попису сачињеном у другој верзији (ДХ II) и по другом попису сачињеном у трећој верзији хрисовуље (ДХ III). Поређена су три слоја имена: словенска (слов.), хришћанска (хришћ.) и остала (ост.).

Табела 1
УПОРЕДНИ ПРЕГЛЕД ИМЕНА У ДРУГОЈ И ТРЕЋОЈ ВЕРЗИЈИ ДЕЧАНСКЕ ХРИСОВУЉЕ[30]

			ДХ II				ДХ III			
ред. бр.	НАСЕЉЕ	бр. %	слов.	хришћ.	остали	свега	слов.	хришћ.	остали	свега
1.	ДЕЧАНИ	бр. %	— —	— —	— —	—	60 88,24	5 7,35	3 4,41	68
2.	ДЕЧАНСКИ БИВОЛАРИ	бр. %	8 53,33	7 46,67	— —	15	8 53,33	7 46,67	— —	15
3.	ЛУЧАНЕ	бр. %	72 88,89	1 1,23	8 9,88	81	75 89,29	1 1,19	8 9,52	84
4.	БЕЛЕГ	бр. %	21 87,5	1 4,17	2 8,33	24	25 86,2	2 6,9	2 6,9	29

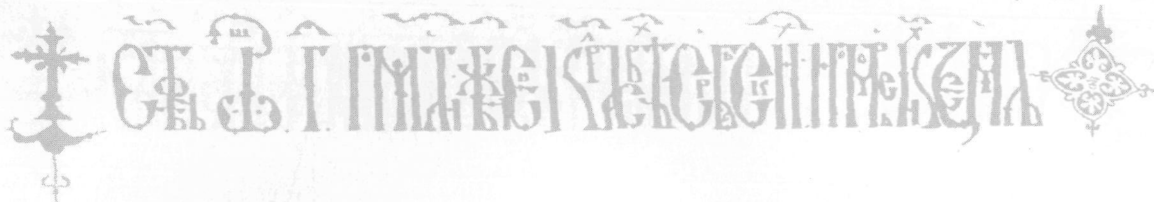
[30] Милица Грковић, *Имена у Дечанским хрисовуљама*, Филозофски факултет у Новом Саду, Нови Сад 1983, 20–23.

Ord. No.	SETTLEMENT	No. %	Bull II Slavic	Christian	Other	Total	Bull III Slavic	Christian	Other	Total
5.	ČRVENO-BREŽANE	No. %	— —	— —	— —	—	65 95.59	1 1.47	2 2.94	68
6.	ISTINIĆI	No. %	85 86.73	10 10.21	3 3.06	98	113 88.98	11 8.66	3 2.36	127
7.	PRAPRAĆANE	No. %	164 94.25	7 4.02	3 1.73	174	182 93.33	10 5.13	3 1.54	195
8.	STRELAC	No. %	125 91.24	8 5.84	4 2.92	137	156 89.65	10 5.75	8 4.6	174
9.	LJUBUŠA	No. %	23 95.83	— —	1 4.17	24	41 89.13	2 4.35	3 6.52	46
10.	LJUBOLIĆI	No. %	208 90.83	16 6.99	5 2.18	229	223 90.65	18 7.32	5 2.03	246
11.	BOHORIĆI	No. %	84 93.33	4 4.45	2 2.22	90	83 93.26	4 4.49	2 2.25	89
12.	HRASTOVICA	No. %	90 89.11	8 7.92	3 2.97	101	95 87.96	8 7.41	5 4.63	108
13.	PRILEPI	No. %	40 86.96	3 6.52	3 6.52	46	49 89.09	4 7.27	2 3.64	55
14.	PREKI LUG	No. %	36 83.72	2 4.65	5 11.63	43	41 85.41	2 4.17	5 10.42	48
15.	BRATOTIN DOL	No. %	14 100	— —	— —	14	23 95.83	— —	1 4.17	24
16.	BABE	No. %	270 95.74	6 2.13	6 2.13	282	260 96.3	6 2.22	4 1.48	270
17.	GRMOČEL	No. %	281 93.05	12 3.97	9 2.98	302	270 92.78	12 4.13	9 3.09	291
18.	ULOĆANI	No. %	158 91.86	10 5.81	4 2.33	172	191 88.02	12 5.53	14 6.45	217
19.	ČABIĆ	No. %	570 88.78	43 6.7	29 4.52	642	579 89.08	42 6.46	29 4.46	650
20.	DOBRODOLI	No. %	43 93.48	— —	3 6.52	46	— —	— —	— —	—
21.	SREDNJE SELO	No. %	77 88.5	4 4.6	6 6.9	87	73 91.25	3 3.75	4 5.0	80
22.	KUMANOVO	No. %	33 97.06	1 2.94	— —	34	33 97.06	1 2.94	— —	34
23.	ČABIĆANI U KUMANOVU	No. %	— —	— —	— —	—	20 100	— —	— —	20
24.	TREBOPOLJE	No. %	170 95.51	2 1.12	6 3.37	178	152 96.82	2 1.27	3 1.91	157
25.	BABIJANE	No. %	101 92.66	5 4.59	3 2.75	109	78 90.7	5 5.81	3 3.49	86
26.	LUŽANE	No. %	64 76.19	16 19.05	4 4.76	84	60 75.0	16 20.0	4 5.0	80
27.	GORANE	No. %	257 93.12	14 5.07	5 1.81	276	195 92.86	12 5.71	3 1.43	210

			ДХ II				ДХ III			
ред. бр.	НАСЕЉЕ	бр. %	слов.	хришћ.	остали	свега	слов.	хришћ.	остали	свега
5.	ЧРВЕНО-БРЕЖАНЕ	бр.	—	—	—	—	65	1	2	68
		%	—	—	—		95,59	1,47	2,94	
6.	ИСТИНИЋИ	бр.	85	10	3	98	113	11	3	127
		%	86,73	10,21	3,06		88,98	8,66	2,36	
7.	ПРАПРАЋАНЕ	бр.	164	7	3	174	182	10	3	195
		%	94,25	4,02	1,73		93,33	5,13	1,54	
8.	СТРЕЛАЦ	бр.	125	8	4	137	156	10	8	174
		%	91,24	5,84	2,92		89,65	5,75	4,6	
9.	ЉУБУША	бр.	23	—	1	24	41	2	3	46
		%	95,83	—	4,17		89,13	4,35	6,52	
10.	ЉУБОЛИЋИ	бр.	208	16	5	229	223	18	5	246
		%	90,83	6,99	2,18		90,65	7,32	2,03	
11.	БОХОРИЋИ	бр.	84	4	2	90	83	4	2	89
		%	93,33	4,45	2,22		93,26	4,49	2,25	
12.	ХРАСТОВИЦА	бр.	90	8	3	101	95	8	5	108
		%	89,11	7,92	2,97		87,96	7,41	4,63	
13.	ПРИЛЕПИ	бр.	40	3	3	46	49	4	2	55
		%	86,96	6,52	6,52		89,09	7,27	3,64	
14.	ПРЕКИ ЛУГ	бр.	36	2	5	43	41	2	5	48
		%	83,72	4,65	11,63		85,41	4,17	10,42	
15.	БРАТОТИН ДОЛ	бр.	14	—	—	14	23	—	1	24
		%	100	—	—		95,83	—	4,17	
16.	БАБЕ	бр.	270	6	6	282	260	6	4	270
		%	95,74	2,13	2,13		96,3	2,22	1,48	
17.	ГРМОЧЕЛ	бр.	281	12	9	302	270	12	9	291
		%	93,05	3,97	2,98		92,78	4,13	3,09	
18.	УЛОЋАНИ	бр.	158	10	4	172	191	12	14	217
		%	91,86	5,81	2,33		88,02	5,53	6,45	
19.	ЧАБИЋ	бр.	570	43	29	642	579	42	29	650
		%	88,78	6,7	4,52		89,08	6,46	4,46	
20.	ДОБРОДОЛИ	бр.	43	—	3	46	—	—	—	—
		%	93,48	—	6,52		—	—	—	
21.	СРЕДЊЕ СЕЛО	бр.	77	4	6	87	73	3	4	80
		%	88,5	4,6	6,9		91,25	3,75	5,0	
22.	КУМАНОВО	бр.	33	1	—	34	33	1	—	34
		%	97,06	2,94	—		97,06	2,94	—	
23.	ЧАБИЋАНИ У КУМАНОВУ	бр.	—	—	—	—	20	—	—	20
		%	—	—	—		100	—	—	
24.	ТРЕБОПОЉЕ	бр.	170	2	6	178	152	2	3	157
		%	95,51	1,12	3,37		96,82	1,27	1,91	
25.	БАБИЈАНЕ	бр.	101	5	3	109	78	5	3	86
		%	92,66	4,59	2,75		90,7	5,81	3,49	
26.	ЛУЖАНЕ	бр.	64	16	4	84	60	16	4	80
		%	76,19	19,05	4,76		75,0	20,0	5,0	
27.	ГОРАНЕ	бр.	257	14	5	276	195	12	3	210
		%	93,12	5,07	1,81		92,86	5,71	1,43	

Ord. No.	SETTLEMENT	No. %	Bull II				Bull III			
			Slavic	Christian	Other	Total	Slavic	Christian	Other	Total
28.	ŠIPČANE	No.	147	7	2	156	128	9	2	139
		%	94.23	4.49	1.28		92.09	6.47	1.44	
29.	SOŠANE	No.	109	3	—	112	99	4	1	104
		%	97.32	2.68	—		95.19	3.85	0.96	
30.	GREVA	No.	7	23	5	35	7	23	5	35
		%	20.0	65.71	14.29		20.0	65.71	14.29	
31.	BUNJANE	No.	199	10	5	214	179	10	4	193
		%	92.99	4.67	2.34		92.75	5.18	2.07	
32.	KRASTAVLJANE	No.	133	7	5	145	133	7	4	144
		%	91.72	4.83	3.45		92.36	4.86	2.78	
33.	BULJUBI	No.	138	13	13	164	127	13	13	153
		%	84.14	7.93	7.93		83.0	8.5	8.5	
34.	GRAD U PLAVU	No.	69	9	3	81	39	8	1	48
		%	85.19	11.11	3.71		81.25	16.67	2.08	
35.	KOMARANI	No.	37	5	—	42	54	7	2	63
		%	88.1	11.9	—		85.71	11.11	3.18	
36.	VELIKA	No.	11	4	—	15	34	8	—	42
		%	73.33	26.67	—		80.95	19.05	—	
37.	TREPČA	No.	30	3	—	33	55	8	—	63
		%	90.91	9.09	—		87.3	12.7	—	
38.	GRNČAREVO	No.	71	5	2	78	62	4	2	68
		%	91.03	6.41	2.56		91.18	5.88	2.94	
39.	VRMOŠA	No.	90	13	1	104	69	8	2	79
		%	86.54	12.5	0.96		87.34	10.13	2.53	
40.	RIBARI U PLAVU	No.	28	4	1	33	30	8	1	39
		%	84.85	12.12	3.03		76.92	20.51	2.57	
41.	KUŠEVO U ZETI	No.	—	—	—	—	3	23	21	47
		%	—	—	—		6.38	48.94	44.68	
42.	DOBRA REKA	No.	200	20	4	224	187	24	4	215
		%	89.29	8.93	1.78		86.98	11.16	1.86	
43.	SEROŠ	No.	328	21	22	371	344	23	20	387
		%	88.41	5.66	5.93		88.89	5.94	5.17	
44.	DOLJANCI	No.	23	1	—	24	18	1	—	19
		%	95.83	4.17	—		94.74	5.26	—	
45.	ZERZEVO	No.	27	8	4	39	24	6	4	34
		%	69.23	20.51	10.26		70.59	17.65	11.76	
46.	BRESTOVAC	No.	—	—	—	—	2	—	1	3
		%	—	—	—		66.67	—	33.33	
47.	JABLČNO	No.	40	2	—	42	38	2	—	40
		%	95.24	4.76	—		95.0	5.0	—	
48.	BOTUŠA	No.	14	3	1	18	11	3	1	15
		%	77.78	16.67	5.55		73.33	20.0	6.67	
49.	BRODLIĆI	No.	56	3	2	61	54	2	2	58
		%	91.8	4.92	3.28		93.1	3.45	3.45	
50.	ZAGORJE	No.	—	—	—	—	6	—	1	7
		%	—	—	—		85.71	—	14.29	

			ДХ II				ДХ III			
ред. бр.	НАСЕЉЕ	бр. %	слов.	хришћ.	остали	свега	слов.	хришћ.	остали	свега
28.	ШИПЧАНЕ	бр. %	147 94,23	7 4,49	2 1,28	156	128 92,09	9 6,47	2 1,44	139
29.	СОШАНЕ	бр. %	109 97,32	3 2,68	— —	112	99 95,19	4 3,85	1 0,96	104
30.	ГРЕВА	бр. %	7 20,0	23 65,71	5 14,29	35	7 20,0	23 65,71	5 14,29	35
31.	БУЋАНЕ	бр. %	199 92,99	10 4,67	5 2,34	214	179 92,75	10 5,18	4 2,07	193
32.	КРАСТАВЉАНЕ	бр. %	133 91,72	7 4,83	5 3,45	145	133 92,36	7 4,86	4 2,78	144
33.	БУЉУБИ	бр. %	138 84,14	13 7,93	13 7,93	164	127 83,0	13 8,5	13 8,5	153
34.	ГРАД У ПЛАВУ	бр. %	69 85,19	9 11,11	3 3,71	81	39 81,25	8 16,67	1 2,08	48
35.	КОМАРАНИ	бр. %	37 88,1	5 11,9	— —	42	54 85,71	7 11,11	2 3,18	63
36.	ВЕЛИКА	бр. %	11 73,33	4 26,67	— —	15	34 80,95	8 19,05	— —	42
37.	ТРЕПЧА	бр. %	30 90,91	3 9,09	— —	33	55 87,3	8 12,7	— —	63
38.	ГРНЧАРЕВО	бр. %	71 91,03	5 6,41	2 2,56	78	62 91,18	4 5,88	2 2,94	68
39.	ВРМОША	бр. %	90 86,54	13 12,5	1 0,96	104	69 87,34	8 10,13	2 2,53	79
40.	РИБАРИ У ПЛАВУ	бр. %	28 84,85	4 12,12	1 3,03	33	30 76,92	8 20,51	1 2,57	39
41.	КУШЕВО У ЗЕТИ	бр. %	— —	— —	— —	—	3 6,38	23 48,94	21 44,68	47
42.	ДОБРА РЕКА	бр. %	200 89,29	20 8,93	4 1,78	224	187 86,98	24 11,16	4 1,86	215
43.	СЕРОШ	бр. %	328 88,41	21 5,66	22 5,93	371	344 88,89	23 5,94	20 5,17	387
44.	ДОЉАНЦИ	бр. %	23 95,83	1 4,17	— —	24	18 94,74	1 5,26	— —	19
45.	ЗЕРЗЕВО	бр. %	27 69,23	8 20,51	4 10,26	39	24 70,59	6 17,65	4 11,76	34
46.	БРЕСТОВАЦ	бр. %	— —	— —	— —	—	2 66,67	— —	1 33,33	3
47.	ЈАБЛЧНО	бр. %	40 95,24	2 4,76	— —	42	38 95,0	2 5,0	— —	40
48.	БОТУША	бр. %	14 77,78	3 16,67	1 5,55	18	11 73,33	3 20,0	1 6,67	15
49.	БРОДЛИЋИ	бр. %	56 91,8	3 4,92	2 3,28	61	54 93,1	2 3,45	2 3,45	58
50.	ЗАГОРЈЕ	бр. %	— —	— —	— —	—	6 85,71	— —	1 14,29	7

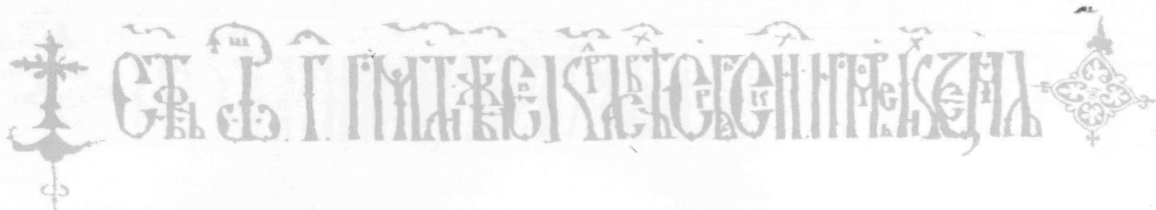
Ord. No.	SETTLEMENT	No. %	Bull II Slavic	Christian	Other	Total	Bull III Slavic	Christian	Other	Total
51.	LJUDI KOD KOLA	No. %	— —	— —	— —	—	14 93.33	— —	1 6.67	15
52.	VLASI RATIŠEVCI	No. %	40 74.07	10 18.52	4 7.41	54	43 72.88	11 18.64	5 8.48	59
53.	VLASI SUŠIČANI	No. %	69 74.19	7 7.53	17 18.28	93	65 71.43	10 10.99	16 17.58	91
54.	VLASI VARDIŠTANI	No. %	32 84.21	2 5.26	4 10.53	38	42 82.35	3 5.88	6 11.77	51
55.	VLASI LEPČINOVCI	No. %	64 85.33	5 6.67	6 8.0	75	59 84.29	5 7.14	6 8.57	70
56.	VLASI TUDORIČEVCI	No. %	99 83.9	10 8.47	9 7.63	118	88 84.62	8 7.69	8 7.69	104
57.	VLASI GOVNEČJE	No. %	85 89.47	3 3.16	7 7.37	95	72 91.14	2 2.53	5 6.33	79
58.	VLASI SVETOVRAČCI (separate from Vlasi Govnečje)	No. %	— —	— —	— —	—	8 80.0	1 10.0	1 10.0	10
59.	ĐURAŠEVSKI VLASI (in Bull II Vlasi Sremljani)	No. %	97 84.35	11 9.56	7 6.09	115	111 82.84	15 11.19	8 5.97	134
60.	VLASI PAGARUŠANI	No. %	— —	— —	— —	—	34 79.07	4 9.3	5 11.63	43
61.	RZINIĆI	No. %	99 84.62	16 13.67	2 1.71	117	97 82.2	17 14.41	4 3.39	118
62.	KATUN ARBANASA	No. %	11 20.37	20 37.04	23 42.59	54	11 21.57	22 43.14	18 35.29	51
63.	PROHOROVI LJUDI	No. %	6 85.71	1 14.29	— —	7	10 71.43	3 21.43	1 7.14	14
64.	SOKALNIKS IN METOHIJA	No. %	49 81.67	2 3.33	9 15.0	60	47 81.04	3 5.17	8 13.79	58
65.	SOKALNIKS IN PLAV AND THE LIM RIVER VALLEY	No. %	13 86.66	1 6.67	1 6.67	15	16 88.88	1 5.56	1 5.56	18
66.	MAĐUPAKS IN PLAV AND THE LIM RIVER VALLEY	No. %	30 85.71	1 2.86	4 11.43	35	27 84.38	1 3.12	4 12.5	32
67.	OTHER NAMES (judges, craftsmen, etc.)	No. %	9 69.23	3 23.08	1 7.69	13	10 62.5	4 25.0	2 12.5	16

From the data in the Table it can clearly be seen that in many of the settlements in all the zones, a population was living which had about 90% of Serbian names of Slavic origin.

ред. бр.	НАСЕЉЕ	бр. %	ДХ II слов.	ДХ II хришћ.	ДХ II остали	ДХ II свега	ДХ III слов.	ДХ III хришћ.	ДХ III остали	ДХ III свега
51.	ЉУДИ КОД КОЛА	бр. %	— —	— —	— —	—	14 93,33	— —	1 6,67	15
52.	ВЛАСИ РАТИШЕВЦИ	бр. %	40 74,07	10 18,52	4 7,41	54	43 72,88	11 18,64	5 8,48	59
53.	ВЛАСИ СУШИЧАНИ	бр. %	69 74,19	7 7,53	17 18,28	93	65 71,43	10 10,99	16 17,58	91
54.	ВЛАСИ ВАРДИШТАНИ	бр. %	32 84,21	2 5,26	4 10,53	38	42 82,35	3 5,88	6 11,77	51
55.	ВЛАСИ ЛЕПЧИНОВЦИ	бр. %	64 85,33	5 6,67	6 8,0	75	59 84,29	5 7,14	6 8,57	70
56.	ВЛАСИ ТУДОРИЧЕВЦИ	бр. %	99 83,9	10 8,47	9 7,63	118	88 84,62	8 7,69	8 7,69	104
57.	ВЛАСИ ГОВНЕЧЈЕ	бр. %	85 89,47	3 3,16	7 7,37	95	72 91,14	2 2,53	5 6,33	79
58.	ВЛАСИ СВЕТОВРАЧЦИ (одвојени од Влаха Говнечја)	бр. %	— —	— —	— —	—	8 80,0	1 10,0	1 10,0	10
59.	ЂУРАШЕВСКИ ВЛАСИ (у ДХ II Власи Сремљани)	бр. %	97 84,35	11 9,56	7 6,09	115	111 82,84	15 11,19	8 5,97	134
60.	ВЛАСИ ПАГАРУШАНИ	бр. %	— —	— —	— —	—	34 79,07	4 9,3	5 11,63	43
61.	РЗИНИЋИ	бр. %	99 84,62	16 13,67	2 1,71	117	97 82,2	17 14,41	4 3,39	118
62.	КАТУН АРБАНАСА	бр. %	11 20,37	20 37,04	23 42,59	54	11 21,57	22 43,14	18 35,29	51
63.	ПРОХОРОВИ ЉУДИ	бр. %	6 85,71	1 14,29	— —	7	10 71,43	3 21,43	1 7,14	14
64.	СОКАЛНИЦИ У МЕТОХИЈСКОЈ ОБЛАСТИ	бр. %	49 81,67	2 3,33	9 15,0	60	47 81,04	3 5,17	8 13,79	58
65.	СОКАЛНИЦИ У ПЛАВСКО-ПОЛИМСКОЈ ОБЛАСТИ	бр. %	13 86,66	1 6,67	1 6,67	15	16 88,88	1 5,56	1 5,56	18
66.	МАЂУПЦИ У ПЛАВСКО-ПОЛИМСКОЈ ОБЛАСТИ	бр. %	30 85,71	1 2,86	4 11,43	35	27 84,38	1 3,12	4 12,5	32
67.	ОСТАЛА ИМЕНА (судије, мајстори, итд.)	бр. %	9 69,23	3 23,08	1 7,69	13	10 62,5	4 25,0	2 12,5	16

Из података у наведеној табели јасно се види да је у великом броју насеља у свим зонама живело становништво које је имало око 90% српских имена словенског

Such a high percentage testifies to the fact that the settlements were inhabited by Serbs. From the overall picture, the exceptions are the *katun* of the Arbanas (=Albanians), the village Greva in Altin, and Kuševo in Zeta. The structure of the onomastics of Greva and Kuševo is similar to the structure of the names in the *katun* of the Arbanas. In terms of origins, the names in these three settlements are quite different from the names in the other villages and the *vlah katuns*. This is evidence that those two villages had the same ethnic makeup as the Arbanas' *katun*.

It seems that, in the *vlah katuns*, names of Slavic origins dominate, but on average their percentage is lower than in the farming communities. This indicates that the inhabitants of the *katuns* were different from those in the villages. Inhabitants in the *katuns* had 80% Slavic names on average, and this indicates that the indigenous Wallachian population had mixed with the Serbs and become slavicized to a great extent.

In addition to the ethnic layers that are characterized by specific onomastics, on the estate of the Dečani monastery there were also a variety of economic categories of people. Their names are a testimony to their ethnic origins. When the structure of these names is studied, an answer to the question is obtained about whether they were a part of the Serbian milieu, or if they had come in from the outside to do certain jobs for the monastery.

About 90% of the *sokalniks* and *mađupaks* had Slavic names, which means that they were part of the village community and had additional functions.

People working in the smelteries were specialists in processing metals. It is known that the Saxons made the greatest contribution to the development of mining in Serbia in the mid-thirteenth century, so the question arises of whether they were different in all mining communities or if they had been assimilated into the local population. Among the names of those working in the smelteries there are no Germanic names, but the percentage of Slavic names is quite high. This could mean that the Serbs had already learned the mining techniques well, or that the Saxons had become part of the community in which they lived even by name.

At the Dečani monastery, the *bivolars* (people who raised and cared for buffalo) were not especially numerous. However, their names are exceptions in the overall picture that was characteristic for the Metohija zone. It could be that they came to serve the monastery from other places where Christian names were more common than in the environs of the Dečani monastery, but it could also be that they lived in direct contact with the monks and thus gladly gave their children Christian names.

The names of most of the craftsmen were of Slavic origins. This indicates that the artisans were part of the indigenous population and not foreigners who had come to be blacksmiths, sword makers, goldsmiths, tailors and so on.

Of the priests and their sons, 92% had names of Slavic origins, and only 9% Christian names, which is an unexpected finding. Since they were the champions of Christianity, it would be expected that they and their children would have taken the names of saints much more often than, say, farmers. This can be interpreted as the safeguarding of national specificity, brought about by the independence of the Serbian church.

порекла. Тако висок проценат сведочи да су насеља била настањена српским живљем. Из целовите слике издвајају се катун Арбанаса, село Грева у Алтину и Кушево у Зети. Структура ономастичке слике Греве и Кушева слична је структури имена у катуну Арбанаса. По свом пореклу имена у ова три насеља знатно се разликују од имена у селима и влашким катунима. То је доказ да су ова два села имала исти етнички састав као катун Арбанаса .

Показало се да у влашким катунима преовлађују имена словенског порекла, али је у просеку њихов проценат нешто нижи него у земљорадничким насељима. То показује да су се становници катуна ипак разликовали од становника села. Житељи катуна имали су у просеку 80% словенских имена, а то говори да је староседелачки влашки живаљ био помешан са српским и у великој мери славизиран.

Поред поменутих етничких слојева који се одликују специфичним ономастиконима, у властелинству манастира Дечана постојале су различите економске категорије. Њихова имена су сведочанство о њиховом етничком пореклу. Када се размотри структура ових личних имена добија се одговор на питање да ли су они део српске средине или су дошли са стране да за манастир обављају одређене послове.

Сокалници и мађупци имали су око 90% словенских имена, што би значило да су они били део сеоских заједница и имали додатне функције.

Људи код кола (топионице) су били специјалисти за обраду метала. Познато је да су Саси почетком друге половине тринаестог века највише допринели подизању рударства у Србији па је питање да ли су почетком четрнаестог века представљали у сваком рударском месту посебност или су се претопили у домаће становништво. Међу именима оних који су радили код топионице нема германских имена, а проценат словенских имена је веома висок. То може значити да су Срби већ добро савладали рударско умеће или да су Саси постали по именима део заједнице у којој су живели.

Биволари манастира Дечана нису били нарочито бројни. Међутим, њихова имена одступају од опште слике која је карактеристична за метохијску зону. Код њих је изразито висок проценат календарских имена. Може бити да су биволари као манастирске слуге дошли из неког другог краја где су календарска имена била чешћа него у околини манастира Дечана, али исто тако може значити да су живећи у непосредном контакту са монасима радо својој деци давали хришћанска имена.

Имена занатлија су у већини словенског порекла. То казује да су мајстори били староседеоци, а не странци који су дошли да буду ковачи, мачари, златари, шавци.

Свештеници и њихови синови имали су 92% имена словенског порекла, а свега 9% календарских, што су неочекивани резултати. С обзиром на то да су они носиоци хришћанства, очекивало би се да и они и њихова деца много више узимају светитељска имена него обични земљорадници. То се може тумачити чувањем националних особености, условљеним самосталношћу српске цркве.

The names of the rulers here belonged to the house of the Nemanjić family. Though their number is limited, it can still be observed that some of them were unfamiliar to the common people, and some of them came from the group of most common popular names. The name of the founder of the Nemanjić dynasty was not given to a single member of the Dečani estate, while the name of Nemanja's grandson, Radoslav, was one of the most common names in the area. The name Uroš was also not a familiar one, although it was popular at the court, and thus many thought the name was in fact a title.

The materials of the Dečani Charter testify to the fact that in the first half of the fourteenth century the Serbs had preserved quite well their inherited base of Common Slavic names: compound, derived, shortened and the grammatical type of hypocoristic formation. A significant place was held by compound names made up of two roots. Slavic compounds are a continuation of the Indo-European compounds, and they went on living in the Old Serbian onomasticon. On the basis of compound names, with the aid of various endings, a large number of derived names were created. From the compound names were created the hypocoristic forms that, no doubt, are treated in the document as official personal names. The largest number of names, both compound and derived, have the roots *bog, brat, dobar, drag, mil, mir, neg, rad, tvrd,* and *tih*. These ten most common roots indicate what names were most often given to children in medieval Serbia and which of the virtues were most highly valued. If it is also known that, in the past, a name was considered to have the magical power of the words upon which it was based, the ideal for the typical Serbian family can be established. This ideal included loyalty to God, love for one's brother, and the bearer of a name was to be beloved ("*drag*"), good ("*dobar*"), dear or sweet ("*mio*"), dependable ("*tvrd*") and quiet or peaceful ("*tih*").

The meaning of names reveals the psychology of the population on the Dečani estate. Names given after animals are noted, but they were not very common. The name *Vuk* ("wolf") and the derivations from it were not very common. In other times and in other areas that is one of the most common names. Doubtless, that means that in the area of Dečani less attention was given to the name of *Vuk* as a source of protection. Names taken after birds are also not very numerous, but some children got names based on *golub* ("dove") and *kraguj* ("griffon"). Of all natural phenomena in names, the most often appearing is *zora* ("dawn"), and children were given the names *Zoran* and *Zorislav*. Gold (*zlato*) was a most precious commodity, hence the existence of the name *Zlatoje*. The only number to appear as the basis of names is ordinal number *first* (*prvi*), and that means that in choosing these names the status and place in society was taken into consideration which the person who bore it was to have. Kinship terminology was likewise taken as the basis of names, and most often the term *brother* (*brat*) was used. Anatomical words were also used in names, but they are rare and it seems that they were mostly used in nicknames. It has already been mentioned that adjectives indicating beauty, goodness, and joy were the most common basis for compound names. The same is true in the building of derived names, which are among the most common. Showing one's relationship to God through names is not unique to Common Slavic. These names came to the Serbs under the influence of Christianity, and they were very popular in this region. In these names it can be seen that Christianity suppressed the general Slavic pantheon. The number of names where that pantheon can be discerned is small. It is

Владарска имена припадају овде кући Немањића. Мада је њихов број ограничен, ипак се може запазити да су нека од њих била непозната обичном народу, а нека су припадала групи најраспрострањенијих народних имена. Име оснивача династије Немања није носио ни један становник Дечанског властелинства, док име Немањиног унука Радослава припада групи најчешћих имена ове области. Име Урош такође није било познато, иако је на двору било популарно, те су стога многи мислили да је у питању титуларно име.

Грађа Дечанске хрисовуље сведочи да је у првој половини четрнаестог века код Срба добро чуван наслеђени фонд прасловенских имена: сложена, изведена, скраћена и граматички тип хипокористичког образовања. Нарочито место заузимају сложена имена са два корена. Словенске сложенице су наставак индоевропских сложеница, а наставиле су свој живот и у старосрпском ономастикону. Од основа сложених имена помоћу различитих наставака настао је велики број изведеница. Од сложених имена настајали су хипокористични облици који су, нема сумње, у овом споменику третирани као званична лична имена. Највише имена, како сложених тако и изведених, има корен *бог, брат̄, добар, драг, мил, мир, нег, рад, т̄врд, т̄их*. Ових десет најчешћих корена показују која су имена најчешће добијала деца у средњовековној Србији и које су врлине биле изузетно цењене. Ако се зна да се у прошлости веровало да име има магијску снагу речи која је у његовој основи, лако се може утврдити шта је за српске породице био највећи идеал. То су оданост Богу, љубав према брату, а носилац имена треба да је драг, добар, мио, тврд, тих.

Значење имена открива психологију становништва на дечанском добру. Забележена су имена по животињама, али нису била нарочито распрострањена. Име *Вук* и изведенице постале од њега нису у групи најчешћих имена. У друго време и у другим областима то је име једно од најчешћих. Нема сумње, то значи да се у овим крајевима мање пажње поклањало имену *Вук* као заштитном. Имена по птицама такође нису бројна, а за имена деце бирани су голуб и крагуј. Од свих природних појава у именима се најчешће јављала зора, деци су давана имена *Зоран* и *Зорислав.* Злато је било велика драгоценост па је стога међу именима постојало име *Злат̄оје*. Једино се редни број *п̄рви* јавља као основа за лична имена, а то значи да се приликом избора ових имена мислило на статус и место које онај који га носи треба да има у друштву. За основе имена узимана је и терминологија сродства, а најчешће се јавља термин *брат̄.* Анатомска лексика је заступљена у именима, али она су ретка па се чини да су то пре били надимци. Већ је поменуто да су придеви који означавају лепоту, доброту, радост најчешће основе сложених имена. Исте основе су учествовале у грађењу изведених имена, која иду у ред најчешћих имена. Исказивање односа према Богу није специфичност општесловенских имена. Србима су ова имена дошла под утицајем хришћанства и у овој области била су веома популарна. У именима се види да је хришћанство потиснуло општесловенски пантеон. Мали је број имена на основу којих се може наслутити део тог пантеона. Тешко је рећи да ли су сви овде забележени етноними права лична имена или показатељ порекла или надимак. Међу основама било је доста оних које су биле носиоци заштитног карактера. Дакле, почетком четр-

difficult to say if all of the ethnonyms recorded here are real personal names or if they are indicators of origin, or if they are nicknames. Among the stems, many were prophylactic in nature. Thus, at the beginning of the fourteenth century in the Dečani region, many people were given names to protect them. The name *Dabiživ* (lit. "may he live") was quite common and it was given to children to protect them from dying young. Names having the root *tvrd* ("dependable, tough, stabile") emphasized that the child is strong because his name protected him. Even today, the custom has remained that, when many children are born into a family, the root of the verb *stati* ("stop") is used to construct names in order to bring an end to excessive fertility. However, those same kinds of names are given to keep children from dying because of great epidemics or other reasons.

From the Table given, it can clearly be seen that the picture of the names of Slavic origins was disturbed by the names that arrived under the influence of Christianity. That group of names was neither especially numerous nor varying. The most common of these names were: *Mihailo*, *Nikola*, *Đurьđ*, *Dmitьr*, and *Stepan*.

In addition to these two groups is a third group registered as "other". This is a layer made up of Romance, Albanian and other names of unknown or uncertain origin. Romance names show that the Wallachs (*vlahs*) as an ethnic category gave the inhabitants of Serbian villages something of their onomasticon, but this was mostly prevalent in the *vlah katuns*. The small number of Albanian names indicates there were not many of them living in the area.

The most common name formulation was just the person's first name, thus having just one member. In addition to the one member formulation, the two-member formulation also appeared, consisting of the person's name and a determiner in the form of a possessive adjective derived from the father's or brother's name. In addition, though not very often, the determiner could be derived from the place where the person came from, from a profession or from a nickname. Patronymics most often appear next to names. An analysis shows that the patronymics are Slavic in origin and that they are concentrated in Serbian settlements. The patronymic as a determiner originated in the Common Slavic community, and is thus an inherited characteristic and an established way of characterizing a person. The patronymics are constructed with the suffixes *-ić*, *-ović*, and *-ević*. In the Arbanas' *katun* and in the villages of Greva and Kuševo, there is not a single Slavic patronymic with the suffix *-ić*. This indicates that the Albanian inhabitants had their own formula for naming that was different from the Slavic one.

In comparison to names and patronymics, toponyms are the oldest onomastic layer. In the Dečani Charter there are over five hundred toponyms. Of them, 106 came from personal names. Toponyms are archeological findings of the linguistic past of a place or a region, and on the basis of them one can establish which people gave names to the places where they lived. More than 50% of the toponyms originate in Serbian. This domination of toponyms of Slavic origin indicates that, as they entered the region, the Serbs encountered empty spaces, which they then named with terms from their own language.

When the names, patronymics and toponyms of this region are studied, as recorded in the Dečani Charter, it is clear that before the construction of the monastery there was a stabile Serb population. A whole series of old Slavic names are preserved in the toponyms, names which are not recorded among the people living there at the beginning of the four-

наестог века у дечанској области било је доста људи којима су давана имена као заштитни знак. Име *Дабижив* било је доста често и носило је поруку да се даје детету да би остало живо. Имена која су у себи имала корен *тврд* наглашавала су да је дете јако јер га штити име. До данас је у народу сачуван обичај да се код обилног рађања деце дају имена која имају исти корен као глагол *стати*, са циљем да се заустави прекомерно рађање, али ова иста имена су давана и да би се зауставило умирање деце у време великих епидемија или из неког другог разлога.

Из приказане табеле се јасно види да су слику имена словенског порекла нарушила имена која су дошла под утицајем хришћанства. Та група имена није била нарочито бројна нити разноврсна. Најчешћа су била: *Михаило*, *Никола*, *Ђурђ*, *Дмитър*, *Стефан*.

Поред ове две категорије постојала је група наведена као „остала". То је слој сачињен од романских, албанских и других имена непознатог или несигурног порекла. Романска имена показују да су Власи као етничка категорија дали становницима српских села нешто од свога ономастикона, али да је ипак највише сачувано у влашким катунима. Мали број албанских имена показује да је на овом простору било мало Арбанаса.

Најчешћа именска формула била је само лично име, дакле једночлана. Поред једночлане јавља се и двочлана формула која се састојала од личног имена и неке детерминације која стоји уз име. Друга детерминација могао је бити придев од имена оца или брата. Поред тога, али не тако често, могла је бити по месту из кога личност потиче, по занимању или по неком надимку. Најчешће су поред имена бележени патроними. Анализа је показала да су патроними у већини били словенског порекла и да су забележени у српским насељима. Патроним је као друга детерминација потицао из прасловенске заједнице, дакле, био је то наслеђен и утврђен начин ближег одређивања. Патроними су грађени помоћу суфикса *-ић*, *-овић*, *-евић*. У Арбанашком катуну и селима Греви и Кушеву нема ни једног словенског патронима са суфиксом *-ић*. То показује да је албански живаљ имао своју посебну формулу за именовање која се разликовала од словенске.

У поређењу с именима и патронимима топоними представљају најстарији ономастички слој. У Дечанској хрисовуљи забележено је око пет стотина топонима. Од тога је сто шест постало од личних имена. Топоними су археолошки налази језичке прошлости неког места или области па се на основу њих може утврдити који је народ дао имена насељима у којима су живели. Више од 50% су топоними пореклом из српског језика. То преовладавање топонима словенског порекла сведочи да су Срби приликом насељавања ових области наишли на празне просторе које су именовали терминима из свога језика.

Када се погледају имена, патроними и топоними ове области, забележени у Дечанској хрисовуљи, јасно се види да је пре зидања манастира ту био стабилан српски живаљ. У топонимима је сачуван низ старих словенских имена која нису забележена међу именима људи који су живели на том простору почетком четрнаестог века. Има имена у топонимима која нису забележена на целом јужнословенском простору, а

teenth century. There are names among the toponyms that are not recorded anywhere else among the South Slavs, and their existence is testified to in historical sources of other Slavic peoples. If old Common Slavic names are preserved in the toponyms, that would mean that the Slavic tribes from which the Serbs separated themselves, moved into the area many centuries before the construction of the Dečani monastery. Only one toponym is of Albanian origin, and that indicates that the Albanian population did not live there before the fourteenth century.

There are many toponyms of unknown etymology. In them are hidden the roots of the old Balkan languages, and many of them will remain a mystery because of the structural changes that have covered up their original form, or because the toponym was given by a people which has disappeared and thus not enough is known about their language any longer.

Based on the data in the Dečani Charter it is clear that a stabile Serbian population was already living in the area, and that this was certainly already true in the time of Saint Sava. His desire to build a church for his fellow countrymen in the area is a testimony to that. The founder of the Dečani monastery revered Saint Sava above all his ancestors, and he was trying to follow in his steps after more than a century. This is addressed in the Charter: "Among all those things, I glorify and laud our enlightened and blessed Sava who above all others cherished the divine holy commandments… It was here in this place called Dečani in the region of Zatrnava that, finding this place lovely and suitable for building a house of God, he marked it and then blessed it with his holy hands, so that this place would be holy ground. And after a time he did not manage to build this place of worship, but rose into the heavenly abode… To me, a sinful and unbefitting slave of this saint, to me Stefan, to the King of all Serbian lands and the littoral, blessed by God, Uroš the Third, through his prayers revealed this hidden sanctuary which was concealed in this place by the holy Lord, and it was kept safe through all this time for me and my son, the young prince".[31]

Even today scientists are studying the content of these texts, searching in them for answers to a variety of questions about Serbian political and cultural history.[32]

---

31 Pavle Ivić and Milica Grković, op. cit. 304.

32 In studying the history of the Serbs, Konstantin Jireček made prolific use of the materials recorded in the Dečani Charters. The wide variety of the materials can best be seen in many of the chapters: *Državno pravo i državna uprava; Stanovništvo, plemensko i porodično uređenje, osnove nepokretne svojine; Crkva; Pastiri i seljaci; Pravo i sudstvo; Naselja; Zemljoradnja i zanati; Finansije; Materijalna kultura; Duhovni i društveni život* (*Istorija Srba*, preveo i dopunio Jovan Radonić, Beograd 1952). Miloš Blagojević used these charters while writing the book *Zemljoradnja u srednjovekovnoj Srbiji*, Istorijski institut, posebna izdanja, knj.15, Beograd 1973. Milenko S. Filipović used the materials for the paper *Struktura i organizacija srednjovekovnog katuna,* Simpozijum o srednjovekovnom katunu, održan 24. i 25. novembra 1961. godine; Posebna izdanja naučnog društva Bosne i Hercegovine, knj. 2, Odeljenje istorijsko-filoloških nauka, knj.1, Sarajevo 1963, 45–112. Branislav Đurćev used the materials in his paper *Teritorizacija katunske organizacije do kraja 15. veka*, published in the same book on pp. 143 – 169. Pavle Ivić and Vera Jerković published a book on the orthography of the Dečani charters: *Paleografski opis i pravopis Dečanskih hrisovulja*, Filozofski fakultet u Novom Sadu, Novi Sad 1982. A study of the anthroponyms and toponyms is given in the book by Milica Grković, *Imena u Dečanskim hrisovuljama*. Many studies would not be complete without the materials of the charters because less would be known about certain questions in the history of the feudal system among the Serbs. These are papers on *sokalniks*, the *bedba*, and so on: B. Radojković, *O sokalnicima, rasprava o*

њихово постојање је посведочено у историјским изворима других словенских народа. Ако су стара општесловенска имена сачувана у топонимима, то би значило да су словенска племена, из којих су се издвојили Срби, много векова пре подизања манастира Дечани населила ове просторе.

Само је један топоним албанског порекла, а то казује да ни пре четрнаестог века овде није било албанског становништва.

Доста је топонима непознате етимологије. Ту се крију корени старијих балканских језика, а многи од њих ће свакако остати нерасветљени због гласовних промена које су прекриле првобитни лик топонима, или је те топониме стварао народ који је нестао, а о његовом језику не зна се данас довољно.

На основу ономастичких података из Дечанске хрисовуље јасно се види да је и пре зидања манастира ту био стабилан српски живаљ, а тако је свакако било и у време Светога Саве. О томе сведочи његова жеља да у овом крају подигне храм за своје сународнике. Ктитор Дечана је од свих предака највише поштовао Светога Саву па се трудио да после више од једног века следи његов пут. У хрисовуљи о томе пише: „Између свих ових величам и славим преосвећеног и блаженог Саву који се више од свих трудио око светих божјих заповести… Он и овде у овом месту које се зове Дечани у Затрнавској жупи, нашавши место красно и погодно за подизање божјег дома, обележи га и потом благослови својим светим рукама да ово место буде светилиште. И пошто неко време није стигао да сазида овај храм узиђе у небеска насеља… Мени грешном и недостојном робу овога светога, Стефану, Богом помилованом краљу свих српских и поморских земаља, његовим молитвама откри се ово скривено скровиште које је на овом месту сакрио свети господин и које је кроз толико времена било сачувано за мене и мога сина, младога краља“.[31]

Од ових текстова до данас научници су истраживали њихов садржај и тражили у њима одговоре на различита питања из српске политичке и културне историје[32].

---

[31] Павле Ивић и Милица Грковић, *нав. дело*, 304.

[32] Константин Јиречек је у проучавању историје Срба обилно користио материјал забележен у Дечанским хрисовуљама. Разноврсност података најбоље се види у многим поглављима: *Државно право и државна управа; Становништво, племенско и породично уређење, основе непокретне својине; Црква; Пастири и сељаци; Право и судство; Насеља; Земљорадња и занати; Финансије; Материјална култура; Духовни и друштвени живот* (*Историја Срба*, превео и допунио Јован Радонић, Београд 1952). Милош Благојевић је користио ове повеље приликом писања књиге *Земљорадња у средњовековној Србији*, Историјски институт, посебна издања, књ. 15, Београд 1973. Миленко С. Филиповић је користио грађу за рад *Структура и организација средњовековног катуна,* Симпозијум о средњовековном катуну, одржан 24. и 25. новембра 1961. године, Посебна издања научног друштва Босне и Херцеговине, књ. 2, Одељење историјско-филолошких наука, књ.1, Сарајево 1963, 45–112; Бранислав Ђурђев је користио ову грађу за *рад Територизација катунске организације до краја 15. века* који је објављен на стр. 143–169. исте књиге. О правопису Дечанске хрисовуље написали су књигу Павле Ивић и Вера Јерковић: *Палеографски опис и правопис Дечанских хрисовуља*, Филозофски факултет у Новом Саду, Нови Сад 1982. Антропонимија и топонимија проучене су у књизи Милице Грковић, *Имена у Дечанским хрисовуљама*. Многи радови не би били потпуни без грађе из ових хрисовуља, јер би се мање знало о појединим питањима из историје феудалног система код нас. То су радови о сокалницима, бедби итд: Б. Радојковић, *О сокалницима, расправа о социјалним односима у старој српској држави средњег века,* Посебна издања СКА, CXX, Београд 1937; Алек-

Conclusion

From all that has been said here, it is clear that the Dečani Charter, as the most complete document created in the court chancelleries of the House of the Nemanjić family, has a lot to say about the medieval Serbian state and life in it. Above all, it is a testimony to the raising of one of the Serbian monasteries and about the role the founder played in the formation of the enormous monastery estate. Each fact recorded in the text of the Charter casts light on the distant past, and they are more reliable than those preserved in similar documents. The origins of the numerous names of the people of the monastery confirm that the region was populated by the Serbs. On the basis of the majority of Slavic toponyms, which were given long before the writing of the Dečani founding charter, it can rightly be said that most of the settlements were named by the Serb population. There are many facts dealing with social relations and the economic situation on the monastery property, and this would indicate the way things were in general on other monastery estates for which the founding charters have not been preserved. Since the introduction and conclusion contain descriptions of historical events, this source can also not be circumvented in terms of the political history of medieval Serbia. The language in which the Charter was written testifies to the diglossia in Serbian medieval literacy, but also to the high degree of education among the scribes and authors of the texts. It is certain that, in the Dečani Charter, researchers will find even more undiscovered facts that will ever more clearly shed light on the Serbian medieval state.

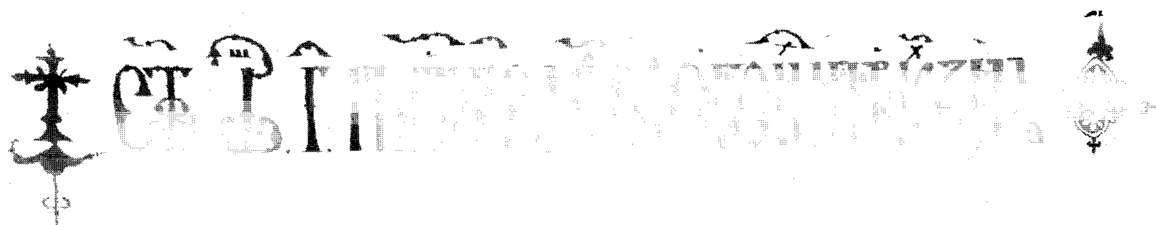
socijalnim odnosima u staroj srpskoj državi srednjeg veka, Posebna izdanja SKA, CXX, Beograd 1937; Aleksandar Solovjev, *Sokalnici i otroci u uporedno-istorijskoj svetlosti*, Glasnik Skopskog naučnog društva XIX, Skoplje 1938, 103–132; Mihailo Dinić, *Sokalnici*, Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor, XXVIII, sv. 3–4, Beograd 1962, 149–157; Milan Vlajinac, *Bedba i zamanica kao mobarska i kulučarska rabota u Srba srednjeg veka*, Glasnik Skopskog naučnog društva, II, sv.1–2, Skoplje 1927, 47–66, i: *Zgon i kulučenje van mesta stanovanja*, Srpski etnografski zbornik, XLIX, Beograd 1932; Radomir Ivanović i Ilija Sindik, *Istorisko-geografski značaj Dečanske hrisovulje iz 1330*, Istoriski časopis, II, Beograd 1949–50, 183–190; Radomir Ivanović, *Dečanski katuni*, Istoriski časopis, III, Beograd 1951–52, 257–264; *Dečansko vlastelinstvo, istorisko-geografska obrada*, Istoriski časopis, IV, Beograd 1954, 173–226;. *Katunska naselja na manastirskim vlastelinstvima,* Istoriski časopis, V, Beograd 1954–1955; Milica Nikolić, *Srednjovekovna župa Patkovo*, Istoriski časopis, XVIII, Beograd 1971, 207–213; Miodrag Prković, *Popis sela u srednjovekovnoj Srbiji,* Godišnjak Skopskog filozofskog fakulteta, IV, Skoplje 1940, 3–110; Gavro Škrivanić, *Mreža puteva prema Svetostefanskoj (1313–1318), Gračaničkoj (1321), Dečanskoj (1330) i Svetoarhanđelovskoj (1348–1352) povelji,* Istoriski časopis, Beograd 1954–55, 387–397.

Закључак

Из свега што је до сада речено јасно се види да Дечанска хрисовуља, као најпотпунији документ настао у дворској канцеларији Немањића, казује много о средњовековној српској држави и животу у њој. На првом месту, то је сведочанство о подизању једног српског манастира и о улози ктитора у формирању једног великог манастирског добра. Сваки податак забележен у тексту хрисовуље осветљава далеко време о коме нема поузданијих података од оних који су сачувани у сличним документима. Порекло бројних имена манастирских људи поуздано потврђује да је овај простор настањивало српско становништво. На основу већине топонима словенског порекла, а који су настали много пре писања дечанске оснивачке даровнице, може се с правом рећи да је већину насеља именовао српски живаљ. Доста је података који сведоче о друштвеним односима и економским приликама на манастирском поседу, а то упућује да је тако било и на другим манастирским имањима за која нису сачуване даровне повеље. С обзиром на то да се у уводним и закључним деловима налазе описи историјских догађаја, овај извор не може се заобићи ни када је у питању политичка историја средњовековне Србије. Језик којим је писана ова хрисовуља сведочи о диглосији у српској писмености средњег века, али и о степену образованости писара и аутора текстова. Сигурно је да ће истраживачи у Дечанској хрисовуљи пронаћи још неоткривених података који ће још јасније осветлити српску средњовековну државу.

сандар Соловјев, *Сокалници и отроци у упоредно-историјској светлости*, Гласник Скопског научног друштва XIX , Скопље 1938, 103–132; Михаило Динић, *Сокалници*, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, XXVIII, св. 3–4, Београд 1962, 149–157; Милан Влајинац, *Бедба и заманица као мобарска и кулучарска работа у Срба средњег века*, Гласник Скопског научног друштва, II, св.1–2, Скопље 1927, 47–66, и: *Згон и кулучење ван места становања*, Српски етнографски зборник, XLIX, Београд 1932; Радомир Ивановић и Илија Синдик, *Историско-географски значај Дечанске хрисовуље из 1330*, Историски часопис, II, Београд 1949–50, 183–190; Радомир Ивановић, *Дечански катуни*, Историски часопис, III, Београд 1951–52, 257–264. Од истог аутора су: *Дечанско властелинство, историско-географска обрада*, Историски часопис, IV, Београд 1954, 173–226;. *Катунска насеља на манастирским властелинствима,* Историски часопис, V, Београд 1954–1955;. Милица Николић, *Средњовековна жупа Патково*, Историски часопис, XVIII, Београд 1971, 207–213; Миодраг Прковић, *Попис села у средњовековној Србији,* Годишњак Скопског филозофског факултета, IV, Скопље 1940, .3–110; Гавро Шкриванић, *Мрежа путева према Светостефанској (1313–1318), Грачаничкој (1321), Дечанској (1330) и Светоархангеловској (1348–1352) повељи,* Историски часопис, Београд 1954–55, 387–397.

ТЕКСТ ПРВЕ ХРИСОВУЉЕ МАНАСТИРА ДЕЧАНИ У ОРИГИНАЛНОЈ ГРАФИЈИ

THE TEXT OF THE FIRST DEČANI CHARTER AS IT WAS ORIGINALLY WRITTEN

ТРАНСКРИБОВАН ТЕКСТ ПРВЕ ХРИСОВУЉЕ МАНАСТИРА ДЕЧАНИ

THE TRANSCRIBED TEXT OF THE FIRST DEČANI CHARTER

ТЕКСТ ПРВЕ ХРИСОВУЉЕ МАНАСТИРА ДЕЧАНИ У ОРИГИНАЛНОЈ ГРАФИЈИ

Текст ове повеље дат је у оригиналној графији, према снимцима њеног аутографа. Скраћенице нису разрешене, нити су надредна слова спуштена у ред. Правописна правила за писање тачке нису иста као данашња. Велико слово је ретко писано. Писар је писао увећано слово када је требало нешто изузетно истаћи. У наведеном тексту сачуван је систем писања оригинала. То је учињено зато што су приложени снимци на неким местима тешко читљиви. Акценти и спирити су изостављени, јер према правилима рашког правописа они су се употребљавали као украс, а нису имали посебно значење. Ова хрисовуља је добар представник млађег рашког правописа.[1]

† Вʼседрьжитель г҃ь и тʼворьць вʼсачьскымь . сьдрьжеи ѡбластию вʼсоу тварь . ѥдинь вь свⷮ҇ѣ прⷭ҇носоущʼнѣмь . вь трехь сьставѣхь прѣбываѥи . б҃ь ѿ б҃а . свⷮ҇ѣ ѿ сʼвѣта . животь и животоу податель . прѣвѣчʼна моудрость и сила . иже без мт҃ре на нб҃сѣхь зʼнаѥмь . и пакы нашего раⷣ сп҃сениꙗ безь ѡц҃а на земʼли ѿ мт҃ре виⷣмь . б҃ь чл҃вкь . да чл҃вкы сп҃сеть . и вь прьвоую породоу вьвеⷣть раисʼкаго веселиꙗ . вʼса прѣтрьпѣ на земли ходеи . анг҃ломь и арʼханг҃ломь и вʼсѣмь нбⷭ҇нымь силамь влⷣка и г҃ь . похоулꙗѥмь и ѡкʼлеветаѥѥмь . пороугань расʼпинꙗѥмь и смрʼть поносʼноую приѥмь . и вьскрⷭ҇ь изʼ мрьтвыхь ѿ ада вьзве ѥⷭ҇ство чл҃вⷡ҇ьскоѥ . на нбⷭ҇а вьзʼнесе се кь ѡц҃оу . апⷭ҇ломь и оученикомь ѥго зʼрещимь . и жалоующимь ѡ разлоучени ѥго . имьже ѡбеща се послати прѣст҃ы дх҃ь и наставить ихь на вʼсакоу истиноу . не тьчию ѥдинѣмь оученикомь ѥго . нь и вʼсѣмь вѣроующимь вь име ѥго . имʼже вьразоумлꙗѥмии и наоучаѥмии вʼси ст҃ыи славоу полоучише . ѥѥже ѡко не видѣ ни оухо слышаа . ни на срⷣце чл҃вкȣ вьзиде . и кʼто доволʼнь изʼг҃лати силы гнⷭ҇ѥ кʼ немоуже и намь лѣпо ѥⷭ҇ вьперивʼше срⷣчнѣи и дш҃евʼнѣи ѡчи сьмысльно разоумѣти . кʼто сьи ѥⷭ҇ црⷭ҇ь црⷭ҇емь и г҃ь гдⷭ҇емь . ѿѥмʼлѥи дхⷯ҇ы и црⷭ҇емь и кʼнеземь . вь нѥгоже роукоу вʼсако дыханиѥ . сь страхомь и радостию припаⷣти ѥмоу . по прⷪ҇рокоу двⷣоу рекʼшюмоу . работаите гвⷭ҇и сь стʼрахомь и раⷣуите се ѥмоу сь трепетомь . и пакы вьзʼмѣте жрьтʼвы и вьходите вь дворы ѥго . и пакы и принесѣте гвⷭ҇и слⷡ҇оу

[1] Павле Ивић и Вера Јерковић, *Палеографски опис и правопис Дечанских хрисовуља*, Нови Сад 1982, стр. 1–139.

ТРАНСКРИБОВАН ТЕКСТ ПРВЕ ХРИСОВУЉЕ МАНАСТИРА ДЕЧАНИ

Хрисовуља је, као и многе манастирске повеље, писана српскословенским и народним српским језиком. Почетни и завршни делови писани су српскословенским, па је и транскрипција текста начињена према правилима транскрипције српскословенског језика.[1] *Средина хрисовуље, где су набројани дарови које је Стефан Урош Трећи приложио манастиру, писани су српским народним језиком, те је транскрипција урађена у складу са захтевима транскрипције текстова писаних народним језиком.*[2]

Вьседржитељ господ и творьц вьсачьским. сьдржеј областију вьсу твар. један вь свѣте присносуштнѣм. вь трех сьставѣх прѣбивајеѣј. бог от бога. свѣт от свѣта. живот и животу податељ. прѣвѣчна мудрост и сила. иже без матере на небесѣх знајем. и паки нашего ради спасенија без оца на земљи от матере видим. бог чловѣк. да чловѣки спасет. и вь првују породу вьведет рајскаго веселија. вьса прѣтрпѣ на земљи ходеј. ангелом и архангелом и вьсѣм небесним силам владика и господ. похуљајем и оклеветајем. поруган распињајем и смрт поносную пријем. и вьскрс из мртвих от ада вьзведе јестьство чловѣчьскоје. на небеса вьзнесе се кь оцу. апостолом и ученикoм его зрештим. и жалујуштим о разлучени јего. имже обешта се послати прѣсвети дух и наставит их на вьсаку истину. не тьчију јединѣм ученикoм јего. нь и вьсѣм вѣрујуштим вь име јего. имже вьразумљајеми и научајеми вьси свети славу получише. јеје же око не видѣ ни ухо слиша. ни на срце чловѣку вьзиде. и кто довольн изглаголати сили господње кь њему же и нам лѣпо јест вьперивше срдьчнѣји и

[1] В. П. Ђорђић, *О транскрипцији српскословенских текстова*, Зборник Матице српске за филологију и лингвистику, IV–V, Нови Сад 1961–62, 69–75; Вера Јерковић, *О транскрипцији српскословенских текстова*, Научни састанак слависта у Вукове дане, 25/2, Београд 1996, 5–14.

[2] Транскрипција укључује све гласовне промене које су у народном језику биле завршене. В. Александар Белић, *Изабрана дела Александра Белића*, IV том: *Историја српског језика: фонетика, речи са деклинацијом, речи са конјугацијом* (прир. Александар Младеновић), Београд 1999, 62–124.

и чть . егоже вьзлюбише ѡци наши и на него оуп"ваше . оуп"ваше и спсли се соуть . вьзненавидѣв"ше бо в"сего земльнаго . попечение вь дхов"ны разоумь . и страхь бжи вьселив"ше . и измѣнише земльнымь цртвомь нбное житие . и слвоу некон"чаемоую . ѡставльше намь дхв"вал"ные памети на зем"ли в"сакого наслаждениа и веселиа . напльнающе дше и телеса наша . рекоу же сумеѡна неманю . прьваго и стго гна ѿчьствоу люб"ца . просвѣтителиа ср"п"скаго и новаго мироточ"ца . и ѿ него рожден"наго сна из" млдь бмь вьзлюбленаго стго и прѣѡсвщен"наго савоу прьваго архиепа срьп"скаго . и брата его по пльти прьвовѣнчан"наго крала стефана . и по сихь всѣхь родитель нашихь вьсиавшихь ѿ нихь и цртвовавшихь на зем"ли . им"же боуди вѣч"на паметь . ѿ нихьже племене и азь грѣш"ны и недстоины рабь хоу стефань крал и сь бмь самодрьжьць всѣхь срьб"скихь и поморскихь зем"ль . прав"ноукь стго симеѡна немание . и в"ноукь стефана прьвовѣнчан"наго крала . и снь стго и крѣп"каго и прѣвысокаго кралиа в"сѣхь срьб"скыхь и помор"скыхь зем"ль . стефана оуроша . снь и наслѣдьникь стго корене ихь . вѣт"вь и ѿрасль единород"на родителю моемоу стомоу . вьзлюблень вь срдци его паче в"сего живота его . подпорь и крѣпость старости его . злаа моа аже пострадахь вь брьзѣ из"рекоу . не мое ради болѣзни юже приехь нь славы ради бжие . да в"си слышеще по семь наоучет" се любити га . и боати се сь страхомь ако ба всемогоущаа .

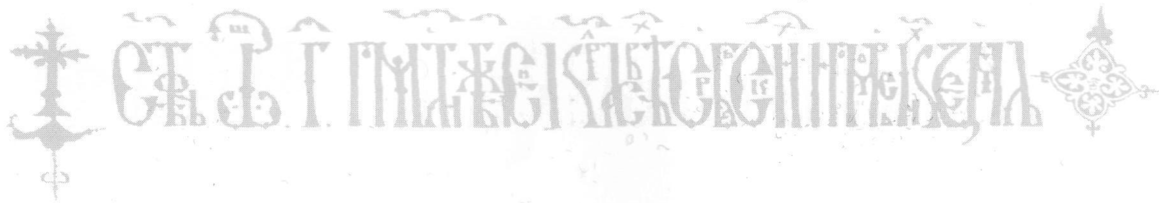
Тако оубо живоущоу ми вь люб"ви родительскои и вь славѣ земльнои веселещоу ми се в"сегда . нь з"лы ѡкааниi диаволь ис"прьва ненавидеи рода члвчьскаго вьзбѣсивы братию продати прѣкраснаго иѡсифа брата своего . и вьложивы прѣдателю иоудѣ вь срдце прѣдати га своего на пропетие . забывь в"са блгаа оучениа и наслаждениа их"же наслади се ѿ оучителиа свѡего сь стыми аплi . тьжде и здѣ вьсели се вь злон"равие и зломысл"ные члвкии . их"же вьспитѣше сты родителие кралства ми и само кралство ми с" любовию срдца ако братию и чеда . иже ѡставльше ба и великоую любовь нашю забыв"ше начеше по малоу сѣати злые п"лѣвелы . междоу м"ною и родителемь кралст"ва ми . намь развлич"новѣр"ны сь льстию авлающе се . гор"ши и ѡкан"нѣи невѣр"ныхь авише се . иже порев"новав"ше моемоу добромоу житию . свещанием злымь и непод"б"нымь . наведоше его на таковое дѣло страшьное и неподоб"ное . ако неоудобь слышати ни вь оумь члвкомь вьмѣнити створише ѡ м"нѣ еже створише . и послоушавь ихь вь скорѣ . свѣта ѡчию моею лиши ме: не потрьпѣвь ни испытавь истиныи ни расоудивь ис"пыт"но соуда ако соудь бжи есть . и еще к" семоу и вь заточение вьдасть . ме и сь чеды моими . прѣдати ме дрьжати вь костан"тинѣ градѣ црю андроникоу . рек"ше ако по семь не авити се имени моемоу . ни чедомь моимь . ни видѣти зем"лие ѿчьствиа моего . блги же бь испрьва в"са вѣдыи . и ис"пытаеи срдца . оукрѣпивы продан"наго прѣкрас"наго иѡсифа . и створивы его цра м"ногимь езыкомь и надь своею братиею . тьжде свѣдыи любьвь и прав"доу срдца моего кь моемоу родителю . ави ѡ м"нѣ великое млрдые свое . с"вѣть ѡчию моию вьзвратив просвѣти . и ако ѿ самѣхь оусть с"мрьтонос"наго ада ис"трьже ме . и изведь посади ме на прѣстолѣ стыхь родитель и прародитель кралства ми . и ако цра и вл"коу постави

душевнѣји очи смисьлно разумѣти. кто си јест цар царем и господ господем. отјемљеј духи и царем и кнезем. вь њего же руку вьсако дихание. сь страхом и радостију припадати јему. по пророку давиду рекшуму. работајте господеви сь страхом и радујте се јему сь трепетом. и паки вьзмѣте жртви и вьходите вь двори јего. и паки принсѣте господеви славу и чьст. јегоже вьзљубише оци наши и на њего упьваше. упьваше и спасли се сут. вьзненавидѣвше бо вьсего земьнаго. попечение вь духовни разум. и страх божиј вьселивше. и измѣнише земьним царством небесноје житије. и славу некончајемују. остављше нам достохвалније памети на земљи вьсакого наслажденија и веселија. наплњајуште душе и телеса наша. реку же симеона немању. прваго и светаго господина отьчьству љупца. просвѣтитеља српскаго и новаго мироточца. и от њего рожденаго сина из млада богом вьзљубљенаго светаго и прѣосвештенаго саву прваго архијепископа српскаго. и брата јего по плти првовѣнчанаго краља стефана. и по сих вьсѣх родитељ наших вьсијавших от них и царствовавших на земљи. им же буди вѣчна памет. От њих же племене и аз грѣшни и недостојни раб христу стефан краљ и сь богом самодржьц вьсѣх српских и поморских земљ. правьнук светаго симеона немање. и вьнук стефана првовѣнчанаго краља. и син светаго и крѣпкаго и прѣвисокаго краља вьсѣх српских и поморских земљ. стефана уроша. син и наслѣдник светаго корѣне их. вѣтьв и отрасьл јединородна родитељу мојему светому. вьзљубљен вь срци јего паче вьсего живота јего. потпор и крѣпост старости јего. злаја моја јаже пострадах вь брзѣ изреку. не моје ради болѣзни јуже пријех нь слави ради божије. да вьси слишеште по сем научет се љубити господа. и бојати се сь страхом јако бога вьсемогушта. тако убо живушту ми вь љубви родитељској и вь славѣ земьној веселешту ми се вьсегда. нь зли окајани дијавол ис прва ненавидеј рода чловѣчьскаго. вьзбѣсиви братију продати прѣкраснаго јосифа брата својего. и вложиви прѣдатељу јудѣ вь срце прѣдати господа својего на пропетије. забив вьса благаја ученија и наслажденија их же наслади се от учитеља својего сь светими апостоли. тьжде и зде вьсели се вь злоњравије и зломисьлније чловѣки. ихже вьспитѣше свети родитељије краљевства ми и само краљевство ми сь љубовију срца јако братију и чеда. иже остављше бога и великују љубов нашу забивше начеше по малу сѣјати злије плѣвели. между мноју и родитељем краљевства ми. нам различновѣрни сь льстију јављајуште се. горши и оканѣји невѣрних јавише се. иже поревновавше мојему доброму житију. свештанијем злим и неподобним. наведоше јего на таковоје дѣло страшноје и неподобноје. јако неудоб слишати ни вь ум чловѣком вьмѣнити сьтворише о мнѣ јеже сьтворише. и послушав их вьскорѣ· свѣта очију мојеју лиши ме : не потрпев ни испитав истини ни расудив испитно суда јако суд божији јест. и јеште кь сему и вь заточније вьдаст. ме и сь чеди мојими. прѣдати ме држати вь константињѣ градѣ цару андронику. рекше јако по сем не јавити се

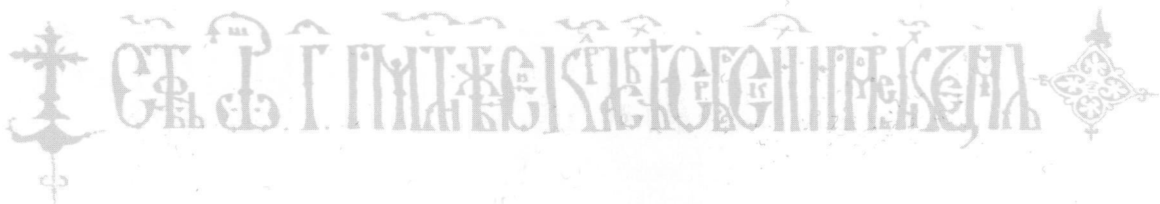
ме гⷣна вʼсемоу стежанию ѡ҃ца моѥго . ꙗко не оутаило се ѥⷭ сиѥ страшʼноѥ дѣло вʼсѣмь
дроугомь кⷬавⷭта ми . цⷬемь и кⷬамь ѡкрⷭть наⷭ живоущимь . и вʼсѣмь стʼранамь слы-
шавʼшимь . и б҃мь дарованʼнимь вѣнʼцемь кⷬавⷭта срьпʼсʼкаго вѣнчань быхь на кⷬавⷭто вь
ѥдинь д҃нь сь с҃номь . моимь вь лⷮѣ ҂з҃.ѡ҃.к҃.ѳ҃. мⷭца генаⷪ з҃ д҃нь индикта .е҃ . вь праⷣзникь
б҃гоꙗвʼлениꙗ . бл҃вниѥмь и роукою прѣѡсⷭвщенʼнаго арʼхиеⷭппа никодима . и вʼсѣхь ѥⷭппь и
вʼсего сьбора срьбʼсʼкаго . ꙗко зʼвати се стефань б҃мь помⷧ҇ованы и б҃мь просвѣщены кⷬаⷧ
оурошь . третии ⁘ Азʼ же веселе се д҃шею и тѣломь ѡ бж҃ьствьнѣмь дарѣ ѥже ми даⷭ влⷣко мои
хⷭе . и сь вьзлюбленʼнымь с҃номь кⷬавⷭта ми мʼладимь кⷬамь стефаномь . чʼто ти вьзⷣамь влⷣко
мои хⷭе за вʼса ꙗже ми вьзⷣасть . ꙗко падʼша ме вьзⷣвиже и оумрьщʼвена ме ѡживи . и вь оумь
вьсприѥмь страшʼны чаⷭ сʼмртны . ꙗко вʼси прⷪроци и аⷭпли и мⷱници и с҃тлиѥ . и цⷬиѥ смрʼтию
сконʼчаше се . и ни ѥдиньже ихь не изʼбⷭы вʼси вь гробь вьселише се . и всѣхь приѥть земʼлꙗ
ꙗко и м҃ті . и боѥ се ѥгⷣа на соудѣ твоѥмь вьзоупиють анⷢли понесѣте дѣла да мьзⷣоу
примете . кʼ тебѣ прⷣипаю вѣдоущоумоу вʼса моꙗ прѣгрѣшениꙗ ꙗвленʼнаꙗ и неꙗвленʼна .
трѣбоуѥ твоѥ помощи великиѥ . и боѥ се ѿ вʼсеѥ д҃ше и желаѥ послѣдовати оучению и дѣломь
добримь с҃тыхь родитель и прародитель моихь . и недостатьчʼнаꙗ ихь испльнити и
сʼврьшити . и вь сихь вʼсѣхь бл҃жю и славʼлю савоу бл҃женʼнаго и прѣѡсⷭвщенʼнаго паче вʼсѣхь
троуⷣжьша се . ѡ с҃тыхь заповедехь бж҃ихь . ѥгоже и самь х҃ь оубл҃жи и прослави на земʼли и на
н҃беси . неизреⷱнʼною славою . иже оукраси і прѣѥ прѣстоль кⷬавⷭта срьбʼскаго . арʼхиеⷭппию сьзⷣа
и иниѥ многыѥ црькви ѿ начела сьзⷣа . и оукрасивь постави вь нихь чⷭтныѥ моужи . ѡвы ѥⷭппы
ѡвы игоумени . и мʼного мʼножьство сьбравь чрьньць и всакого чина црⷦковʼнаго на
славословиѥ бж҃иѥ . прѣдасть дрьжати по чиноу своѥмоу . Иже и зⷣе вь мѣстѣ семь
нареⷱнʼнѣмь дѣчани вь жоупѣ затрьнавьской . ѡбрѣть мѣсто красʼно и поⷣбʼно на сьзⷣаниѥ
домоу бж҃иꙗ назнаменавь и прочеѥ бл҃гⷭви с҃тыма роукама сʼвоима . быти ѥмоу мѣстоу
свѣтилищʼномоу . нѣкакоу врѣмени емоу не оуспʼѣвʼшоу сьзⷣати си храмь . вьзиде на
прѣн҃бⷭнаꙗ села кь любімомоу ѥго хⷭоу вьзискаѥ намь сврьшенʼнаго сⷭпсениꙗ . ꙗко пастирь
истинʼны всеⷣга пекы се ѡ стадѣ своѥмь . Мʼнѣ же грѣшʼномоу и недⷭоиномоу рабоу сего с҃тго
стефаноу б҃мь помⷧ҇ованʼномоу кⷬаю вʼсѣхь срьбʼскыхь и поморʼскыхь земʼль . оурошоу
третиѥмоу . мⷧ҇твами ѥⷢ ѿкри се сковище сиѥ скрьвенʼноѥ на сиѥмь селѣ . симь с҃тымь
гⷣномь моимь . и за толико врѣме мʼного . пощедѣно мʼнѣ и с҃поу моѥмоу . младомоу кⷬаю
. начехь зⷣати домь гⷭви б҃оу моѥмоу панʼдократороу . и сьзⷣавь оукрасихь всѣми красотами .
вьноутрьними и вьнѣшними . и нарекохь ѥго игоумениꙗ ѡбьще мѣсто чрьнʼцемь . сь
бл҃гⷭниѥмь гⷣна ми и ѡ҃ца данила . и вʼсѣхь ѥⷭппь и вʼсего сбора срʼбскаго ⁘ И ѥлико ми бⷭы
вьзможʼно приложити храмоу семоу сель . и катоунь вьлашʼкыхь и арбанашʼкихь . и
кьнижиꙗ и чⷭтныѥ крⷭсты ѡкованʼныѥ и позлакенʼниѥ . сʼ бисеромь и камениѥмь . и иконе
красʼне и разлічʼне . ѡкованиѥ зʼлатомь и сребʼромь сь вʼсакымь оукрашениѥмь . и чⷭтныѥ
сьсоуди свⷭщенʼныѥ . и канʼдила и рипидиѥ . и кадилʼнице . и свѣщʼникыи . и красними

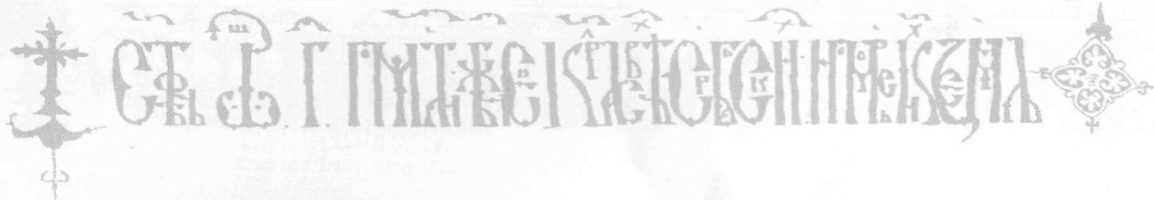
имени мојему. ни чедом мојим. ни видѣти земље отьчьствија мојего. благи же бог испрва вьса вѣдиј. и испитајеј срца. укрѣпиви проданаго прѣкраснаго јосифа. и створиви јего цара многим језиком и над својеју братијеју. тьжде сьвѣдиј љубьв и правду срца мојего кь мојему родитељу. јави о мнѣ великоје милосрдије своје. свѣт очију мојију вьзвратив просвѣти. и јако от самѣх уст смртоноснаго ада иструже ме. и извед посади ме на прѣстолѣ светих родитељ и прародитељ краљевства ми. и јако цара и владику постави ме господина вьсему стежанију оца мојего. јако не утаило се јест сије страшноје дѣло вьсѣм другом краљевства ми. царем и краљем окрст нас живуштим. и вьсѣм странам слишавшим. и богом дарованим вѣнцем краљевства српскаго вѣнчан бих на краљевство. вь једин дьн сь сином мојим. вь лѣто. 6829. мѣсеца генара 6. дьн индикта 5. вь празник богојављенија. благословенијем и рукоју прѣосвештенаго архијепископа никодима. и вьсѣх јепископ и вьсего сьбора српскаго. јако звати се стефан богом помиловани и богом просвѣштени краљ урош. третиј. аз же веселе се душеју и телом о божьствьнѣм дарѣ јеже ми даст владико мој христе. и сь вьзљубљеним сином краљевства ми младим краљем стефаном. что ти вьздам владико мој христе за вьса јаже ми вьздаст. јако падша ме вьздвиже и умрштвена ме оживи. и вь ум вьспријем страшни час сьмртни. јако вьси пророци и апостоли и мученици и светитељије. и царије сьмртију скончаше се. и ни јединже их не избист вьси вь гроб вьселише се. и вьсѣх пријет земља јако и мати. и боје се јегда на судѣ твојем вьзупијут ангели понесѣте дѣла да мьзду примете. кь тебѣ припадају вѣдуштуму вьса моја прѣгрѣшенија јављенаја и нејављенаја. требује твоје помошти великије. и боје се от вьсеје душе. и желаје послѣдовати ученију и дѣлом добрим светих родитељ и прародитељ мојих. и недостатьчнаја их исплнити и сьвршити. И вь сих вьсѣх блажу и слављу саву блаженаго и прѣосвештенаго паче вьсѣх труждша се. о светих заповедех божјих. јегоже и сам христос ублажи и прослави на земљи и на небеси. неизреченоју славоју. иже украси и прѣје прѣстол краљевства српскаго. архиепископију сьзда и иније многије цркви от начела сьзда. и украсив постави вь њих чьсније мужи. ови јепископи ови игумени. и много множьство сьбрав чрньц и вьсакого чина црковнаго на славословије божије. прѣдаст држати по чину својему. иже и зде вь мѣстѣ сем нареченѣм дѣчани вь жупѣ затрнавској. обрѣт мѣсто красно и подобно на сьзданије дому божија назнаменав и прочеје благослови светима рукама својима. бити јему мѣсту свѣтилиштному. нѣкаку врѣмени јему не успѣвшу сьздати си храм. вьзиде на прѣнебеснаја села кь љубимому јего христу вьзискаје нам сьвршенаго спасенија. јако пастир истини вьсегда пећи се о стадѣ својем. мнѣ же грѣшному и недостојному рабу сего светаго стефану богом помилованому краљу вьсѣх српских и поморских земљ. урошу третијему. молитвами јего откри се ськовиште сије ськрвеноје на сијем селѣ. сим светим господином мојим. и за толи-

рызами и петрахили и нароук'вицами . и набедрьницами . и трафезафори . и зав'ѣси . и фелоны и диплами . и в'сакими красотами на просвѣщениѥ домоу бжиꙗ . и ина многа притежаниꙗ . ꙗже на крьмоу и на ѡдѣниѥ всѣмь слоужителѥмь црк'вным . и маломощ'нымь . и стран'нимь вь памеṯ и вь поменѣ м'нѣ и сноу моѥмоу . и в'сѣмь родителѥмь и прародителемь кралевства ми . вь вѣки амин . еще приложихь кралевство ми виногра под монастирь съ всѣми мѣгиами . до великога поута: и до воде коꙗ коꙗ тече оу дечане . И до цр'кве стые троице . и виноград дечанинь съ в'сѣми мегиами до цр'кве стго геѡргїꙗ . и до поута до великїе цѣсте . и до црьвенобрешког потока . I еще приложих кралевство ми земю быволꙗкь съ всѣми мегиами . до преке цѣсте и до быстрыце и до воде коꙗ тече кроушевцоу . и до папракиани прѣко до быстрыце . И виноград хар'ць мѣгиа моу поут кои исходи ис' чьвенга брег до великїе цѣсте коꙗ тече под чрьвени брегь . и прѣко до чрьвенобрѣш'ке ниве . и ѡд изьгорь прѣма цр'кве стго геѡргїꙗ ⁖ Село прьво дѣтчани . Заселки и с мегиами . А се лоучане . засел'кь дѣчан'скы . И бѣлѣгь засел'кь дѣчан'скы . Чрьвени брѣгь . заселькь дѣчан'скыи . А дѣт'чамь мегиѥ . ѡд чрьвенога брѣга на гомилоу . оу рѣкоу и ѡд роусалии оу локвоу . ѡд локве прѣдь николиноу цркьвь оу рѣкоу : а планине имь геровица и шипь . до тоур'теша и до п'лочице . Село истиники и с'вѥми мегиами . А планина имь плѣшь на боукови стоуденьць (до гозне главе на дѣвичиноу главоу) до стрѣлчьке мегиѥ . Село прапракиани . и своими мегиами . А мегиѥ моу с' кроушевцемь и с' бродлики . до прѣке стѣне на ѡзрисалаѥ коукиѥ . Село стрѣльць . А мегиѥ моу на степаню црк'вь . на заблатиѥ . на теклище . на богоѥво селище . на три ѡрахе и оу рѣкоу . и на градище . на три крсте . на доубовикь стоуденьць . оу прѣкоу цѣстоу . до соухе любоуше . и оу планиноу на кос'мьче лазе . оу планиноу до гроба мегьнога . Село люболики . А мегиа люболикемь с ораховичики . како сходи с' планине срѣд'ни доль . на срѣдни оутргь . на поуть кои исходи изь люболикь на мрамор . дроугии м'рморь насрѣдь доубраве . на нивоу из'лазеке . на трети мрамор . на поути кои походи из' ѡраховичикь оу брьдо . и четврьты мраморь на великои цѣстѣ . такоре оу ѡрахь посрѣдь блат'ца . и низь соушицоу великомь цѣстомь . на радотинь потокь . а вода коꙗ из' блат'ца потече . да имь ѥсть на полии ⁖ Заселькь люболикемь бохорики . и своими мегиами : Село храстовица . засел'ки и своими мегиами . Прилѣпи засел'кь храстовици . Прѣки лоугь заселькь храстовици. А мегиѥ прѣкомоу лоугоу . с' чрьвенимь брѣгомь . како рѣка тече мегю село . и оузь рекоу оу бигорь стоуденьць . такоре право малимь поутемь под ливадоу . и оу локвоу оу соуходоль . Село бабе и с' мегиами ⁖ А се мегиѥ бабамь з' доб'рьчимь доломь . ѡд тополе на мрамор . на лок'воу и на дроугоу лок'воу на хридоу . на кокошь стоуденьць . боучимь поутемь . како ис'пада боучии поуть и стаѥта се ѡба поути на мрамороу . оу лок'воу . и оу рѣкоу трьнавоу : Грьмочель засел'ки и с' мегиами . А се мегиѥ грьмочелоу с' лив'лиани . м'рамор и поутемь на тополоу . А з дрѣводѣломь мегиа илиино брьдо како с'пада оу ѥлшаницоу . а рогат'цоу мегиа оу ѥр'дань како пристаѥ оу ѥл'шаницоу . а рогат'цоу мегиа сь прѣкимь лоугомь . под саковьць и како

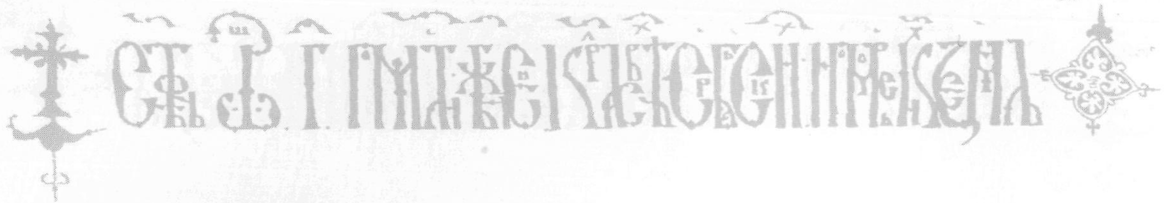
ко врѣме много. поштедѣно мнѣ и сину мојему. младому краљу. начех зидати дом господеви богу мојему пандократору. и сьздав украсих вьсѣми красотами. вьнутьрними и вьнѣшњими. и нарекох его игуменија опште мѣсто чрнцем. сь благословенијем господина ми и оца данила. и вьсѣх јепископ и вьсего сьбора српскаго ∴ И јелико ми бист вьзможно приложити храму сему сел. и катун влашких и арбанашких. и књижија и чьстније крсти окованије и позлаћеније. сь бисером и каменијем. и иконе красне и различне. окованије златом и сребром сь вьсаким украшенијем. и чьсније сьсуди свештеније. и кандила и рипидије. и кадилнице. и свѣштники. и красними ризами и петрахиљи и нарукивицами. и набедрьницами. и трафезафори. и завѣси. и фелони. и диплами. и вьсакими красотами на просвѣштеније дому божија. и ина многа притежанија. јаже на крму и на одѣније вьсѣм служитељем црковним. и маломоштним. и страним вь памет и вь помен мнѣ и сину мојему. и вьсѣм родитељем и прародитељем краљевства ми. вь вѣки амин. И јеште приложих краљевства ми виноград под монастир сь всѣми међами. до великога пута: и до воде која која тече у дечане. и до цркве светије тројице. И виноград дечанин сь всѣми међами. до цркве светаго георгија. и до пута до великије цѣсте. и до црвенобрешкого потока. и јеште приложих краљевство ми земљу бивољак сь всѣми међами. до прѣке цѣсте и до бистрице и до воде која тече крушевцу. и до папраћани прѣко до бистрице. и виноград харьц међа му пут који исходи ис ч[р]веногa брега до великије цѣсте која тече под чрвени брег. и прѣко до чрвенобрѣшке њиве. и од изгор прѣма цркве светаго георгија ∴ Село прво дѣчани. Заселки и с међами. А се лучане. засельк дѣчански. и бѣлѣг засельк дѣчански. чрвени брѣг. засельк дѣчански. А дѣчам међе. од чрвенога брѣга на гомилу. у рѣку и од русалији у локву. од локве прѣд николину црков у рѣку: А планине им ђеровица и шип. до туртеша и до плочице. Село истинићи и свѣми међами. А планина им плѣш на букови студеньц. до гозне главе на дучину главу. до стрѣльчке међе. Село прапраћани. и своими међами. А међе му с крушевцем и с бродлићи. до прѣке стѣне на озрислаље куће. Село стрѣльц. А међе му на степању црков. на заблатје. на теклиште. на богојево селиште. на три орахе и у рѣку. и на градиште. на три крсте. на дубовик студеньц. у прѣку цѣсту. до сухе љубуше. и у планину на косьмче лазе. у планину до гроба међнога. Село љуболићи. А међа љуболићем с ораховичићи. како сходи с планине срѣдњи дол. на срѣдњи утрг. на пут који исходи из љуболић на мрамор. други мрамор насрѣд дубраве. на њиву излазеће. на третји мрамор. на пути који походи из ораховичић у брдо. и четврти мрамор на великој цѣстѣ. такоре у орах посрѣд блаца. и низ сушицу великом цѣстом. на радотин поток. а вода која из блаца потече. да им јест на поли ∴ Засельк љуболићем бохорићи. и својими међами: Село храстовица. заселки и својими међами. Прилѣпи засельк храстовици. Прѣки луг засельк храстовици. А међе прѣкому лугу. с чрвеним брѣгом. ка-

трепетʼникь потече изь прѣкога лоуга . и пристаѥ оу тльпʼчаницоу . Село оулокꙗне и сʼвоими мегꙗми . Село чабике заселʼки и сʼ мегꙗми . Мегѥ чабикю сʼ щитарицомь и с оунѥмиромь . ѿ гоубавʼча потока великомь цѣстомь . и оузʼ брьдо надь виноградь . и ѿ винограда оуз рѹдинѣ на локʼвоу . ѿ локʼве низь поуть на доубь ѿ дѹба на долʼни поуть коньниве . кои греде изь ѥлʼшанице прѣко власѣнога полꙗ . оу призрѣньскоу цѣстоу . коꙗ греде изь трѣбʼче . и поутемь до млѣкꙗни . ѿ млѣкꙗни прѣко до трьна . А мегꙗ степани цр҃кви сʼ чабикемь . како оупада соухы доль оу потокь . и оузь соухии доль по кикени доубь . на регѥвь стоуденьць . и поутемь на игларевь стоуденьць . А чабикю мегꙗ зʼ гюрʼгѥвикомь . ѿ игларева и гʼде се стаѥта оба поути изь дрьстьника и изь гюрʼгѥвика . такоре по дѣлоу на доубь . на мрамора и на рогʼль сʼватове полꙗне . и по дѣлоу на локʼвоу . ѿ локʼве дѣломь по срѣдь сʼтльпа . низь дльбоки потокь оу рѣкоу оу бродь . А се мегѥ щитарици зʼ гюрʼгѥвикомь . ѿ рѣке на цр҃квь ѿ цр҃кве оузʼ дѣль возʼникомь . прѣзь доль дльбочакь . оузь дроуги дольць на влашʼки лазь . и оузь дѣль надь влахе на возникь кои греде по дѣлоу . мегю ресʼникь и мегю толановиноу . и мегю щитарицоу . и дѣломь кои греде мегю щитарицоу и мегю ѡвʼчарево . и на ѡпогорь . кои дѣль спада мимо власѣно поле . и ѡноугѥ мегʼника тѣмʼзи дѣломь и право оу рѣкоу . на мраморь . и такоре прѣзь рѣкоу и прѣзь бароу оу гоубавьчь потокь . кои походи изь ꙗзʼвине : Засельвь чабикю добродоли . що даа кр҃авство ми икономоу радоноу и ѥговѣ братии оу бащиноу да си населе . А мегѥ моу . ѿ недѣлине цр҃кве поутемь по дѣлоу оу стоуденьць . оу сватовоу полꙗноу . и низь воихʼнинь доль оу ꙗзʼвиноу . низь ꙗзʼвинь на дѣль . и подь грьдановоу нивоу подь ковачевь лазь . оу трьнь . оузь дѣль надь оурви . такоре оузь дѣль . такоре право оу велию цѣстоу . оу нелиноу црьковь . Срѣдне село и с мегꙗми . Село коумановo и своими мегꙗми . а замѣни ѥ кр҃авство ми арʼхиѥп҃поу данилоу . за ꙗбланицоуроу ⁘ Аʼлтинь заселʼкы и сь вʼсѣми мегꙗми . А се мегѥ вʼсемоу альтиноу . матрскы прѣслопь . на тльсто брьдо . на винорадище . како оупада оу жрьково . оу слатиноу . такоре подь радогощоу поутемь . и под дʼльгоу . оу борь ѿ бора оу слѣпии потокь . ѿ слѣпога потока на равьниѥ . сʼ равьниꙗ на хльмьць . с хльмʼца оу оумечиноу . на велию главоу . и прѣко оу дрочинь камыи . и оу проуде оу борь . ѿ бора по дѣлоу оу вратʼницоу . и по дѣлоу на чрьнь камы . и по дѣлоу оу трѣскавьць . надь добри доль по дѣлоу . и на брьньць . на оуѥзʼдноу . оу хомориѥ . и поутемь оу потокь . оу планʼникь сʼ планʼника право оу врѣло ⁘ Село оу плавѣ градь . А мегѥ моу ѿ горʼнѥга града посрѣдь медвѣгѥ главе . оу доубь и како дѣль сʼпада оу бароу . и како бара пристаѥ оу лимь . и пакь горѣ оузʼ брьдо оу брѣзовоу равьнь . и дѣломь оу лысʼць . прѣзь высаторь оу соуха бора . низь мрькыи доль . прѣма варʼдищемь . и прѣко оу чрьвеноу стѣноу право оу дѣль и низь дѣль оу прьвы потокь выше петрове цр҃кве · и како пристаѥ потокь оу лимь . а заселʼкь градоу ꙗре ⁘ Село комарани : А мегѥ имь сʼ рибары ѿ витичрѣвʼскога потока . прѣзь комарʼщицоу оу хридь . оузь хридь на планиноу по дѣлоу оу плавь на ѡпогорь . надь трѣскавьць под рыбарʼске сѣнокосе . прѣзь потокь

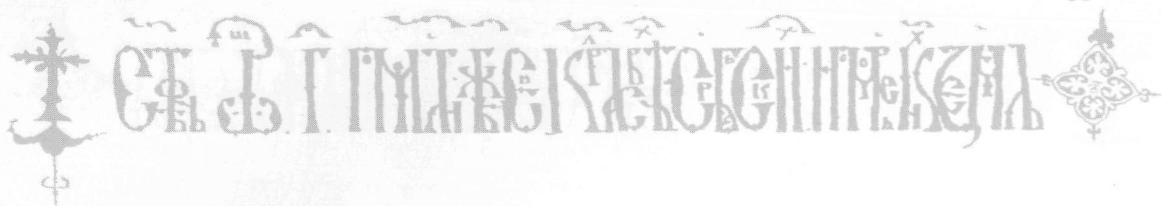
ко рѣка тече међу село. и уз рѣку у бигор студеньц. такоре право малим путем под ливаду. и у локву у суходол: Село бабе и с међами. А се међе бабам з добрчим долом. од тополе на мрамор. на локву и на другу локву на хриду. на кокош студеньц. бучјим путем. како испада бучји пут и стајета се оба пути на мрамору. у локву . и у рѣку трнаву: Грмочел заселки и с међами. А се међе грмочелу с ливљани. мрамор и путем на тополу. а с дрѣводѣлом међа илијино брдо како спада у јелшаницу. а рогацу међа у јердан како пристаје у јелшаницу. а рогацу међа с прѣким лугом. под саковьц и како трепетник потече из прѣкога луга. и пристаје у стлпчаницу. Село улоћане и својими међами. Село чабиће заселки и с међами. Међе чабићу с штитарицом и с уњемиром. од губавча потока великом цѣстом. и уз брдо над виноград. и од винограда уз рудине на локву. од локве низ пут на дуб од дуба на дољњи пут кон њиве. који греде из јелшанице прѣко власѣнога поља. у призрѣнску цѣсту. која греде из трѣпче. и путем до млѣћани. од млѣћани прѣко до трна. А међа степањи цркви с чабићем. како упада сухи дол у поток. и уз сухи дол под кићени дуб. на pеђев студеньц. и путем на игларев студеньц. А чабићу међа з ђурђевиком. од игларева и где се стајета оба пути из дрсника и из ђурђевика. такоре по дѣлу на дуб. на мрамор и на рогљ сватове пољане. и по дѣлу на локву. од локве дѣлом посрѣд стлпа. низ длбоки поток у рѣку у брод: А се међе штитарици з ђурђевиком. од рѣке на црков од цркве уз дѣл возником. прѣз дол длбочак. уз други дольц на влашки лаз. и уз дѣл над влахе на возник који греде по дѣлу. међу ресник и међу толановину. и међу штитарицу. и дѣлом који греде међу штитарицу и међу овчарево. и на опогор. који дѣл спада мимо власѣно поље. и онуђе међника тѣмзи дѣлом и право у рѣку. на мрамор. и такоре прѣз рѣку и прѣз бару у губавьч поток. који походи из јазвине: Засельк чабићу. добродоли. што да краљевство ми икономy радану и јеговѣ братији у баштину да си населе. А међе му. од недѣљине цркве путем по дѣлу у студеньц. у сватову пољану. и низ војихнин дол у јазвину. низ јазвин на дѣл. и под грданову њиву под ковачев лаз. у трн. уз дѣл над урви. такоре уз дѣл. такоре право у велју цѣсту. у недѣљину црков. Срѣдње село и с међами. Село куманово и својими међами. а замѣни је краљевство ми архијепископу данилу. за јабланицу. Алтин заселки и с всѣми међами. А се међе всѣму алтину. маторски прѣслоп. на тлсто брдо. на виноградиште. како упада у жрково. у слатину. такоре под радогошту путем. и под длгу. у бор од бора у слѣпи поток. од слѣпога потока на равње. с равња на хлмьц. с хлмца у умечину. на велју главу. и прѣко у дрочин ками. и у пруде у бор. од бора по дѣлу у вратницу. и по дѣлу на чрн ками. и по дѣлу у трѣскавьц. над добри дол по дѣлу. на брньц. на ујездну. у хоморје. и путем у поток. у планик с планика право у врѣло ⁘ Село у плавѣ град. А међе му од горњега града посрѣд медвѣђе главе. у дуб и како дѣл спада у бару. и како бара пристаје у лим. и пак горѣ уз брдо у брѣзову равьн. и дѣлом у лисьц. прѣз висатор у суха бора.

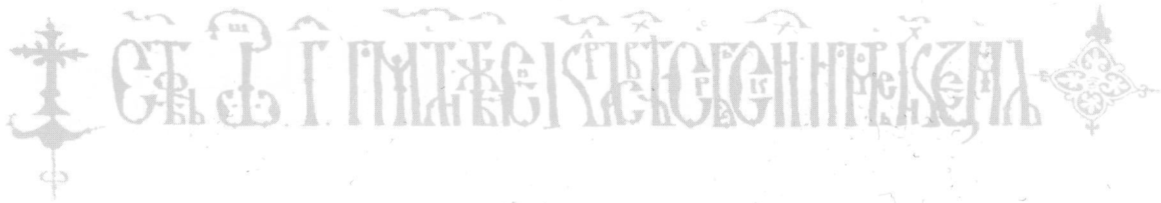
трѣскавьчʼкии . оузь рʼть прѣко посрѣдь боучиꙗ и посрѣдь лʼнищь оу велии врьхь оу ѥдражʼкыи . и на ѡпогорь по старои меги . посрѣдь нивь оу чрѣшʼню . старомь мегомь оу главицоу . оу рѣкоу чрьвʼщицоу . и низь рѣкоу како стара чрьвьщица оупада оу лимь ⁘ Село великаа . А мегиѥ велицѣ сь рʼжаницомь . оу петʼковоу цр҃квь и конь бѣлошева брѣга оу дѣль . и како се ками вали оу великоу и рʼжаницоу . оузь дѣль оу планиноу драгоила . до хрисовоула ст҃остефансʼкога . и до гвозда оу грохоть конь носа . оу салʼче гладе прѣко оу стражище . и низь потокь витичрѣвьскии како пристаѥ оу комарʼщицоу . планина рʼжана и локʼва ⁘ Село трѣбʼча . А меге моу зʼ досоугемь . оу границоу оузʼ доль мегю градʼца оу поуть и оу заградʼци оу брьдʼце оу высокии крьшь конь дѣла . и по дѣлоу надь трѣбʼчю како се камыи валии . и пакь оу выситорь оу кикѥно дрѣвʼце . оу ѡбрачю стѣноу . оу крьшиць оу стоуденьць ѡд стоуденʼца право оу копанни брѣгь на блатѣ ⁘ Село грьнʼчарево . Мегꙗ грьнʼчаревоу з досоугѥмь . оу лоукии вирь оу ками оу заводищʼноу главоу на велии врьхь оузь дѣль . А зʼ гоусиномь мегꙗ оузь хроусовоуль ст҃остефаньсʼкии . ѡд пеки оу литоу стѣноу . оу камене строуге . оу ѥворови доль оу прѣдѣльць оу брѣсть низь волʼсʼкоу . оу бѣлии потокь посрѣдь годылѥ . выше бабине боукʼве . оу драгомань лазь конь дльгихь лоукь низь врьмошоу конь бабина лоуга . низь рѣкоу конь кривачь . оу трьновьщицоу и конь прѣровʼниць . оу ѡсрѣдькь оу мочила . конь стрьмоглавʼниць и конь попове лоуке . оу врьбоу оу трифоунь крⷭ҇ть ⁘ Село врьмошаа ⁘ Мегꙗ чрьнимь горамь мегю плавомь и боудимломь . конь козиѥга хрьбʼта оу локʼвоу и право оузʼ брьдо мегю бенчю сʼ градьчʼкомь мегомь . и право оу велиѥ брьдо и оу вели ками . и на ѡпогорь по дѣлоу крозѣ гвозд . исʼпадаюкѥ з дѣла прѣма лоуковимь потокомь . а ѡд зʼле рѣке коудѣ се ни ѡре ни копа . този вʼсе планина . и прѣзь потокь оу поуть како спада сʼ липовице . и право оузʼ брьдо оу локʼвоу на врьхь . и низʼ бриѥ оу радошевь камии . а ѡд врьмоше коудѣ се ни ѡре ни коси този планина . а рикавʼцоу мегꙗ скроботʼница ⁘ А се пʼланине плавʼске . хотина гора . щирʼнице . добра водица . седʼми бори . а мегꙗ имь ѡд седʼми борь поутемь оу стоуденьць такоре оу трѣскавʼць . ѡд трѣскавʼца оу лоучʼницоу . ѡд лоучʼнице оузь дѣль оу сѣченоу сʼтѣноу . и по дѣлоу оу добʼроу водицоу . ѡд добре водице оу хотишь . ѡд хотиша оу рʼжаноу . ѡд рʼжане поутемь на борь оу кроушевʼскыи дѣль . ѡд дѣла оу потокь конь полꙗ ⁘ Село добра рѣка сʼ заселʼки и сь вʼсѣми мегꙗми . и оу нѥи оурочʼни конюси кои соу били оу старе кралице ⁘ А се мегꙗ доброи рѣцѣ . до лима ѡд лима . оу лоучинь крⷭ҇ть . ѡд лоучина крⷭ҇та оу бьхʼнь ѡд бьхнꙗ . по рʼтоу прѣвыне . оу планиноу стльбицоу и оу локʼвоу . и оу рьть оу торʼць по дѣлоу на врато . и по дѣлоу трѣбьчке планине . и по дѣлоу мимо досоугьскоу планиноу . и по дѣлоу до планине грьнʼчаревьске . оу липовицоу и поутемь низь липовицоу . и оу чрьнии потокь до ст҃остефаньскога хроусовоула . а комома мегꙗ до градьчʼкога хроусовоула . и ѡд комоу оу щавʼноу полꙗноу и по дѣлоу оу вѣтрошевице оу велии пехь оу драгалѥвь потокь . и низь потокь оу рѣкоу и низь рѣкоу оу лимь ⁘ И приложи крⷧ҇автⷭ҇о ми ѥклисарʼха василиꙗ

низ мрки дол. прѣма вардиштем. и прѣко у чрвену стѣну право у дѣл и низ дѣл у први поток више петрове цркве. и како пристаје поток у лим. а засельк граду јаре ⁘ Село комарани: А међе им с рибари од витичрѣвскога потока. прѣз комарштицу у хрид. уз хрид на планину по дѣлу у плав на опогор. над трѣскавьц под рибарске сѣнокосе. прѣз поток трѣскавьчки. уз рьт прѣко посрѣд бучја и посрѣд льништ у вели врх у једрашки. и на опогор по старој међи. посрѣд њив у чрѣшњу. старом међом у главицу. у рѣку чрвштицу. и низ рѣку како стара чрвштица упада у лим ⁘ Село велика. А међе велицѣ с ржаницом. у петкову црков и кон бѣлошева брѣга у дѣл. и како се ками вали у велику и ржаницу. уз дѣл у планину драгојла. до хрисовула светостефанскога. и до гвозда у грохот кон носа. у салче гладе прѣко у стражиште. и низ поток витичрѣвски како пристаје у комарштицу. планина ржана и локва ⁘ Село трѣпча. а међе му з досуђем. у границу уз дол међу граца у пут и у заграци у брце у високи крш кон дѣла. и по дѣлу над трѣпчу како се ками вали. и пак у виситор у кићено дрѣвце. у обрачју стѣну. у кршиц у студеньц од студенца право у копани брѣг на блатѣ ⁘ Село грнчарево. Међа грнчареву з досуђем. у луки вир у ками у заводишну главу на вели врх уз дѣл. А з гусином међа уз хрусовуљ светостефански. од пећи у литу стѣну. у камене струге. у јаворови дол у прѣдѣльц у брѣст низ волску. у бѣли поток посрѣд годиље. више бабине букве у драгомањ лаз кон длгих лук низ врмошу кон бабина луга. низ рѣку кон кривач. у трновштицу и кон прѣровниц. у осрѣдьк у мочила. кон стрмоглавниц и кон попове луке. у врбу у трифуњ крст ⁘ Село врмоша ⁘ Међа чрним горам међу плавом и будимљом. кон козјега хрпта у локву и право уз брдо међу бенчу с градьчком међом. и право у веље брдо и у вели ками. и на опогор по дѣлу крозѣ гвозд. испадајуће з дѣла прѣма луковим потоком. и од зле рѣке кудѣ се ни оре ни копа. този все планина. и през поток у пут како спада с липовице. и право уз брдо у локву на врх. и низ борје у радошев ками. а од врмоше кудѣ се ни оре ни коси този планина. а рикавцу међа скроботница ⁘ А се планине плавске. хотина гора. штирнице. добра водица. седми бори. а међа им од седми бор путем у студеньц такоре у трѣскавьц. од трѣскавца у лучницу. од лучнице уз дѣл у сѣчену стѣну. и по дѣлу у добру водицу. од добре водице у хотиш. од хотиша у ржану. од ржане путем на бор у крушевски дѣл. од дѣла у поток кон поља ⁘ Село добра рѣка с заселки и с всѣми међами. и у њеј урочни коњуси који су били у старе краљице ⁘ А се међа доброј рѣцѣ. до лима од лима. у лучин крст. од лучина крста у бьхьњ од бьхња. по рту прѣвине. у планину стлбицу и у локву. и у рьт у торьц по дѣлу на врато. и по дѣлу трѣбьчке планине. и по дѣлу мимо досућку планину. и по дѣлу до планине грнчаревске. у липовицу и путем низ липовицу. и у чрни поток до светостефанскога хрисовуља. а комома међа до градьчкога хрисовуља. и од кому у штавну пољану и по дѣлу у вѣтрошевице у вели пех у драгаљев поток. и низ поток у рѣку. и низ рѣку у лим ⁘ и приложи кра-

лешньдичевикꙗ и сь ѥговѣмь селомь зерʼзевомь . а мегѥ моу зʼ брѣстовʼцемь како потече
бара изь дрима . и ѿ баре на илиинꙋ црькво . до половине лоуга на поуть бѣлоцрьковьскы . а сʼ
постелʼкаки мегꙗ . ѿ медʼвѣгиѥга дола . како гдѣ плочькии поуть на раика постельщака
коукю и на засѣдалище . и посрѣдь градища оу дримь . и по ѡнои странѣ дрима . на цѣстьнь
. како ѥ дримь текль под велии брѣгь ⁘ Такожде и прокопиꙗ богдановикꙗ сʼ братиѡмь . и сʼ
селомь сʼ палежи . и сь вʼсѣми мегꙗми оу брьсʼковьскои жоупѣ ⁘ И оу любовигьскои жоупѣ
марʼко костикь и сʼ дѣцомь и сʼ селомь ꙗбльчʼномь . и чрьни моу врьхь заселиѥ . оу
комьщици сѣно да си коси . а мегꙗ моу ѿ гиевʼчине како поуть гдѣ оузь гороу . оу кошоутоу .
и горѣ оу савинь сѣнокось ⁘ Вʼласи ратишевʼци и сʼвоимы мегꙗмі ⁘ Вʼласи соушичане и
сʼвоими мегꙗми ⁘ Вʼласи варʼдищане и своими мегꙗми ⁘ Власи лѣпʼчиновʼци и своими
мегꙗми ⁘ Вʼласи тоудоричевʼци . и своими мегꙗми ⁘ А се кʼто хʼте быти сокалници оу дѣчахь .
краиславь и михое . оу бѣлѣзѣ ꙗрославь оувратичевикь : оу прапракꙗхь прѣдакь . и прѣꙗ
павловикь . оу истиникихь радосʼлавь богдановикь . и тоуль . и мирое срьдановикь . и
прибоѥ браиковикь . оу люболикихь михоило драгославикь . и мирадь драгобратикь . оу
хрaстовици трошань и милеша . и драгина и братаа . оу прилѣпѣхь боико и станимирь
нѣгоѥвикь . и ѡзрое и раико . сʼ воихномь заедно . и драгомиль и хранисла вь . оу бабахь
радомирь прибичикь . и зорань . оу грьмочелѣ добрʼви . и шиша . и демонь и торʼникь . и
драико шапрановикь . оу чабики прѣлюбь бероѥвикь . прибьць хранетикь . милошь
толѥновикь . доумица . добрьчинь хранʼчикь . радославь щрьбьць . богоѥ братомиликь .
драгомань хлѣчʼко . гоимирь . пʼтоулꙗ храненъ . боико боудʼникь . боꙗнь сʼ прѣдиславомь .
боико доброшевикь . станко гроубʼшикь . мирʼко и зетемь с воиломь . боудимирь бритʼва .
оу плавѣ оу велицѣ : ѡбрадь радиновикь . помень . прѣдоѥ . хранисла вь . оу комарахь .
радославь аньдрѣꙗ . оу трѣбʼчи лоука . оу грьнʼчаревѣ . радоуи . и богоѥ богоутовикь . и
радославь любʼславикь . оу врьмоши . толоѥ и хранота . милꙗкь . оу доброи рѣцѣ
лилʼꙗновикь смиль . витань вылʼчикь . добретʼко гюликь ⁘ А се магюпʼци оу велицѣ . владоѥ
дроужоѥ драгоило нѣгославь . драгошь котылʼко . раико . гюроѥ . станько градоѥ . оу
комарахь . радинь стаишикь . милославь . мироѥ . милованъ . милʼгость . милославь
мьгликь . драꙗ драговикь . ѡбрадьць . драгоуи срьдановикь . гюроѥ доб рикь . радетʼко
милоѥвикь . раико и брат моу богоѥ . хранимирь . бдгань крьчелѣи ⁘ Сѣди алʼтинꙗнинь .
захариꙗ . и михаль . оу пилотѣ оу никитѣ . и ѡстависмо ихь . аа да даваю црькви свиле . за
вʼсако годище захариꙗ . д҃ . тисоуке . а михаль . в҃ . тисоуки ⁘ Посади игоумень арʼсѣниѥ
милоша братосʼлаликꙗ и сʼ родомь . оу трьнавѣ . да забѣла блюде . И ѥще бдагти бжиѥи
поспѣшьствоующимии . ѡбещахʼ се гви моѥмоу панʼдократороу . да ми поможе на
соупротивʼникы моѥ . на цра бльгарʼскога и поможе ми . и приложии кравсто ми ⁘ Село
рʼзиникѥ . и сь вʼсѣми мегꙗми . и . в҃ . катоуна влахь ⁘ А се планине плѣшь гиеровица
плочица . тоурʼтешь . и коупи кравсто ми оу витомира оуѥздноу . и сиѥ вʼсе планине . сʼвоими

љевство ми јеклисарха василија леондичевића и с јеговѣм селом зерзевом. а међе му з брѣстовцем како потече бара из дрима. и од баре на илијину цркьв. до половине луга на пут бѣлоцрковски. а с постељћаки међа. од медвѣђега дола. како греде плочки пут на рајка постељштака кућу и на засѣдалиште. и посрѣд градишта у дрим. и по оној странѣ дрима. на цѣстьн. како је дрим текьл под вели брѣг ⁘ Такожде и прокопија богдановића с братјом. и с селом с палежи. и с всѣми међами у брсковској жупѣ ⁘ И у љубовићкој жупѣ марко костић и с дѣцом и с селом јаблчном. и чрни му врх заселје. у комштици сѣно да си коси. а међа му од ђевчине како пут греде уз гору. у кошуту. и горѣ у савин сѣнокос ⁘ Власи ратишевци и својими међами ⁘ Власи сушичане и својими међами ⁘ Власи вардиштане и својими међами ⁘ Власи лѣпчиновци и својими међами ⁘ Власи тудоричевци. и својими међами ⁘ А се кто хте бити сокалници у дѣчах. крајислав и михоје. у бѣлѣзѣ јарослав увратичевић: у прапраћах прѣдак. и прѣја павловић. у истинићих радослав богдановић. и тул. и мироје срдановић. и прибоје брајковић. у љуболићих михоило догослаљић. и мирад драгобратић. у храстовици трошан и милеша. и драгина и брата. у прилѣпѣх бојко и станимир нѣгојевић. и озроје и рајко. с војихном заједно. и драгомил и хранислав. у бабах радомир прибичић. и зоран. у грмочелѣ добровој. и шиша. и демон и торник. и драјко шапрановић. у чабићи прѣљуб беројевић. прибьц хранетић. милош тољеновић. думица. добрчин хранчић. радослав штрбьц. богоје братомиљић. драгоман хлѣчко. гојимир. птуља хранен. бојко буднић. бујан с прѣдиславом. бојко доброшевић. стајко групшић. мирко и зетем с војилом. будимир бритва. у плавѣ у велицѣ : обрад радиновић. помен. прѣдоје. хранислав. у комарах. радослав. андрѣја. у трѣпчи лука. у грнчаревѣ. радуј и богоје богутовић. и радослав љубслаљић. у врмоши. тологје и хранота. миљак. у доброј рѣцѣ љиљановић смил. витан вилчић. добретко ђулић ⁘ А се мађупци у велицѣ. владоје дружоје драгојло нѣгослав. драгош котилко. рајко. ђуроје. станко градоје. у комарах. радин стајшић. милослав. мироје. милован. милгост. милослав мьглић. драја драговић. обрадьц. драгуј срдановић. ђуроје добрић. радетко милојевић. рајко и брат му богоје. хранимир. богдан крчелѣј ⁘ Сѣди алтињанин. захарија. и михаљ. у пилотѣ у никитѣ. и остависмо их. а да давају цркви свиле. за всако годиште захарија 4 тисуће а михаљ 2 тисући ⁘ Посади игумен арсѣније милоша братослаљића и с родом. у трнавѣ. да забѣла бљуде. И јеште благодати божијеј поспѣштвујуштими. обештах се господеви мојему пандократору. да ми поможе на супротивники моје. на цара блгарскога и поможе ми. и приложи краљевство ми ⁘ Село рзиниће. и с всѣми међами. и 2 катуна влах ⁘ А се планине плѣш ђеровица плочица. туртеш. и купи краљевство ми у витомира ујездну. и сије все планине. својими међами ⁘ А се закон мѣропхом кто земљу држе. да ору 6 мьти. пшенице 2 овса 2 проса 2 винограда мьт мѣром. јако и по иних црквах. згона да им не. бѣдбу да

мегѥами ⁘ А се законь мѣроп҆хомь к҆то землю дрьже . да ωроу .ꙁ҃. м҆ти п҆шенице . в҃ . ωв҆са . в҃ . проса . в҃ . виноградⷣ мьть мѣромь . ꙗко и по инихь црквахь . з҆гона да имь нѣ . бѣд҆боу да имаю . и що оуѕорѹ бѣд҆бомь тоѕи да се бѣд҆бомь истежии ⁘ А сокальникомь законь . п҆шенице м҆ть . проса м҆ть ωв҆са м҆ть . виноградⷣ м҆ть . а ковачиѥ и з҆латариѥ и сед҆лариѥ и шьв҆ци и стрьгоуниѥ и в҆си маисториѥ . да работаю и ωрю ꙗко и сокал҆ници . и что хоте сокал҆ници и в҆си маисториѥ тежати жито и вино в҆се да свьрстовав҆ше и прѣдаде оу црквь . а сѣно да косе како и мѣроп҆си тако и сокал҆ници . тако и в҆си маисториѥ . и коꙗ села сѣна имаю да га такоѕи и косе . а оу коѥмь селѣ нѣ црквнога сѣнокоса . а ωни да косе г҆де ѥ игоум҆ноу з҆говор҆но сь з҆боромь . ꙗг҆нетиноу в҆сакь да даѥ . а попове да даю врьховиноу како ю соу и оу ппⷭ҇а давали . ѥре коупи кравⷭ҇то ми тоуѕи врьховиноу оу ппⷭ҇а х҆востьньскога . мѣроп҆ша работа ч҆тице . житотрѣб҆лениѥ . сладь да чине в҆са села коимь игоумень повелии . ωтроци к҆то с игоум҆номь на поуть греду а или с коимь калоугеромь . по црков҆нои работѣ . да се црков҆ныимь брашномь хрании . а к҆то самь греде по цркв҆нои работѣ . да се ѿ коукѥ храни . а виноградь в҆сакь да копа . или попь или к҆то любо . к҆то зем҆лю дрьжи . и ако се по нѣкоѥмь грѣхоу нанесе погорѣти манастырю . ωтроци да помагаю дѣлати . в҆лахь к҆то кобиле пасе да не оуѕима бѣлѣга ѿ кобиль . нь да се храни мѣсечиномь . а к҆то ωв҆це пасоу да оуѕимаю на гюр҆гиѥвь днь ωв҆цоу с҆ ꙗгнѥтемь . а ч҆то из҆гоуби да п҆лати . а мѣсечиноу да оуѕима . срьбинь да се не жени оу в҆ласѣхь . ако ли се ωжени да ю веде оу мѣроп҆хе и да ѥ нѥ мѣроп҆шькы законь . и оуноучию ѥѥ : Зем҆лꙗ црквна да се оу вь никомоу не дава . а к҆то прииде к цркви ако ѥ сокал҆никь . да се кь сокал҆никомь присади . г҆де боуде ωбилиѥ зем҆лѥ . ѿтеса да нѣ ни ѿ когаре села . ни болꙗриноу ни сокал҆никоу ни попоу . а за ратаѥ колико има игоумень п҆лоуговь оу коѥмь селѣ ѿ тогагере села да постави ратаѥ кога хоке ⁘ И оу коѥмь любо селѣ к҆то се маисториѥ ωбрѣтаю . тере се раз҆роде . г҃ . волꙗ . д҃ . снⷭ҇ове . да ωс҆тане ѥдинь на с҆воѥмь мѣстѣ . а ωс҆тали да постоупе оу сокал҆нике . ако ли си оуѕьлюби оуѕети зем҆лю ѿ мѣропьш҆ке зем҆лѥ . а ωнь да постоупи оу мѣроп҆хе : Попов҆сци снⷭ҇ове кто к҆нигоу изоучи . да стои с оцемь на своѥмь жрⷣѣбию . ако ли книге не изоучии . а ωнь да ѥ мѣропьхь . а да се попь ѿ попа ставии . ако ли мѣроп҆шикь книгоу изоучи да ѥ мѣроп҆хь ⁘ Села товара да не носе нь да храни в҆сако село по ѥд҆нога конꙗ коуд҆ра . да носи црквни товарь . да ако оум҆рѥ поⷣ црквнимь товаромь да га црквь на мѣсто постави . ако ли оумре оу селѣ да га село на мѣсто постави . послоухь роука печать . д҃ . динари . а за вражⷣоу како ѥ законь по срьб҆скои зем҆ли . цркви половина а наводьчии половинаа ⁘ В҆ласи закон҆ноу соль да носе ѿ доход҆ка цркв҆нога . а ч҆то веке донесоу . да ѥ҃ половина цркви а половина в҆лахомь . ако ли црква оуѕ҆люби и тоѕи да имь ѿкоупии ⁘ Сеи в҆са с҆врьшив҆ше спⷭ҇е мои . и прѣдахомь бжⷭ҇ьст҆вьнѣи и неиз҆реⷱ҇н҆нѣи дрьжавѣ твоѥи . ты бо ѥси датель блгⷭ҇ыхь источ҆никь в҆сакомоу данию неωскоуд҆ныи . оуслышитель в҆сѣмь призывающим҆ те истиною . не хотеи ниѥдиномоуже погиб҆ноути . нь повелѣваѥ в҆сѣмь спⷭ҇ти се и вь разоумь истин҆ны приити .

имају. и што узору бѣдбом този да се бѣдбом истежи ⁘ А сокалником закон. пшенице мьт. проса мьт. овса мьт. винограда мьт. а ковачје и златарје и седларје и шьвци и стргуније и вси мајсторје. да работају и ору јако и сокалници. и што хоте сокалници и вси мајсторје тежати жито и вино все да свртоваше и прѣдаде у црков. а сѣно да косе како и мѣропси тако и сокалници. тако и вси мајсторје. и која села сѣна имају да га такози косе. а у којем селѣ нѣ црковнога сѣнокоса. а они да косе где је игумьну зговорно сь збором. јагњетину всак да даје. а попове да дају врховину како ју су и у пископа давали. јере купи краљевство ми тузи врховину у пископа хвостьнскога. мѣропша работа штице. житотрѣбљење. слад да чине вса села којим игумен повели. отроци кто с игумьном на пут греду а или с којим калуђером. по црковној работѣ. да се црковним брашном храни. а кто сам греде по црковној работѣ. да се од куће храни. а виноград всак да копа. или поп или кто љубо. кто земљу држи. и ако се по нѣкојем грѣху нанесе погорѣти манастиру. отроци да помагају дѣлати. влах кто кобиле пасе да не узима бѣлѣга оть кобил. нь да се храни мѣсечином. а кто овце пасу да узимају на георгијев дьн овцу с јагњетем. а што изгуби да плати. а мѣсечину да узима. србин да се не жени у власѣх. ако ли се ожени да ју веде у мѣропхе и да је ње мѣропьшки закон. и унучију једе: Земља црковна да се у бь никому не дава. а кто приде к цркви ако је сокалник. да се к сокалником присади. где буде обилје земље. отеса да нѣ ни од когаре села. ни бољарину ни сокалнику ни попу. а за ратаје колико има игумен плугов у којем селѣ од тогађере села да постави ратаје кога хоће ⁘ И у којем љубо селѣ кто се маисторје обрѣтају. тере се разроде 3 воља 4 синове. да остане једин на својем месте. а остали да поступе у сокалнике. ако ли си узљуби узети земљу од мѣропьшке земље. а он да поступи у мѣропхе: Поповсци синове кто књигу изучи. да стоји с оцем на својем ждрѣбју. ако ли књиге не изучи. а он да је мѣропьх. а да се поп од попа стави. ако ли мѣропьшић књигу изучи да је мѣропьх ⁘ Села товара да не носе нь да храни всако село по једнога коња кудра. да носи црковни товар. да ако умре под црковним товаром да га црков на мѣсто постави. ако ли умре у селѣ да га село на мѣсто постави. послух рука печат 4 динари. а за вражду како је закон по српској земљи. цркви половина а наводчији половина ⁘ Власи закону сол да носе од дохотка црковнога. а што веће донесу. да јест половина цркви а половина влахом. ако ли црква узљуби и този да им откупи ⁘ С си вьса сьвршивше спасе мој. и прѣдахом божьстьвнѣј и неизреченѣј државѣ твојеј. ти бо јеси датељ благих, источник вьсакому данију неоскудни. услишитељ вьсѣм призивајуштим те истинoју. не хотеј нијединомуже погибнути. нь повелѣваје вьсѣм спасти се и вь разум истини прити. вьсачьска бо удивљајут се таковому смотренију. јако за наше спасеније вьчловѣчити се изволи. и показа славу своју учеником својим. и нам дарова вѣньц царства земьљнаго. и показа славу своју прѣд цари земьљними и многими језики. и паки готоваје нам вѣньц

вʼсачьска бо оудывлꙗютʼ се таковомоу сʼмотрению . ꙗко за наше сп҃сениѥ вьчл҃ьчити се изволи . и показа славоу свою оученикомь своимь . и намь дарова вѣньць цⷭ҇тва земльнаго . и показа славоу свою прⷣ҇ѣ цр҃и земльными и мʼногыми ѥзыкꙑи . и пакы готоваѥ намь вѣнʼць цⷭ҇тва нбⷭ҇нго . рⷱ҇е . бо вь ст҃ѣмь своѥмь ѥѵⷢ҇ли придѣте бл҃гни ѡц҃а моѥго . наслѣдоуите оуготованʼноѥ вамь цⷭ҇тво нбⷭ҇ноѥ . и пакы идеже дʼва или трыѥ име моѥ призовоуть тоу азь ѥсʼмь посрⷣ҇ѣ ихь и прⷪ҇рокь дв҃дь гл҃ѥть се коль добро и коль красʼно ѥже житии . братии вькоупѣ . ѡ семʼ бо завеща г҃ь животь вѣчʼнии . сего ради и азь грⷭ҇ѣшʼныи и недⷭ҇оиныи рабь хⷭ҇оу стефань оурошь . г҃ . бм҃ь помл҃ованʼны крⷧ҇ вьсѣⷯ срьбʼскыхь и поморʼскыхь земʼль . сьбрахь зʼборь срьбʼскыѥ земʼлѥ . арʼхиѥпⷭ҇па и ѥпⷭ҇пии . и игоумени . и казньце и тепьчиѥ и воѥводы и слоугы и ставилʼце . и зʼговорихʼ се сʼ ними и приѥхь бл҃гниѥ ѿ гнⷣ҇а ми и ѡц҃а арʼхиѥпⷭ҇па данила и вʼсѣхь ѥпⷭ҇пь и вʼсѣхь игоумень и ѿ вʼсего сʼбора срьбʼскаго ѥже ѡ приложении храмоу семоу : И кʼто исповѣсть ꙗже ѡ мнѣ млⷭ҇рдиꙗ бж҃иꙗ показа чюдо дивʼнѣѥ и славʼнѣѥ вʼсѣхь чюдесь . храмоу семоу жижⷣ҇емоу и сиѥмоу хроусовоулоу записаваѥмомоу вь домоу крⷧ҇авⷭ҇тва ми оу породимʼли . вьнезапꙋ побѣди се цр҃ь бльгарʼскыи михаиль шишʼманикь сь инѣми силʼними . д҃ . ми цⷭ҇ри . и сь иноплеменʼними ѥзыкꙑи . и мʼногими погании на брань крⷧ҇авⷭ҇тва ми прѣѥти хоте срьбʼскоу земʼлю . азь же противоу ѥмоу изьшⷣ҇ь . и сь вьзлюбʼлѥнʼнимь сн҃омь крⷧ҇авⷭ҇тва ми младимь крⷧ҇мь стефаномь . и сь вʼсѣми властели крⷧ҇авⷭ҇тва ми . и вьзⷣ҇ѣвь роуцѣ на нб҃о и рекохь слава тебѣ прѣвѣчʼныи цр҃оу . ꙗко неправедно помышлѥниѥ . и непрⷣ҇обно сʼвещаниѥ сии цр҃иѥ сʼвещаше ѡ мʼнѣ . и бывʼшеи рати голѣмѣ . и сʼ помощию бж҃иѥю и мл҃твами ст҃ыхь родитель и прѣродителии крⷧ҇авⷭ҇тва ми цⷭ҇ра михаила оубихь и ѿѥхь поношениѥ ѥго . и иныѥ цⷭ҇ре побѣдихь и разʼбихь и вьзехь достоꙗниꙗ ихь . на мѣстѣ рекомѣмь вельблоужⷣ҇ь . вь лⷮ҇ѣ . ѕ҃ ѿ л҃и . мцⷭ҇а иоулꙗ . вь . к҃и . дн҃ь . да тѣмь оубо слышавʼше бг҃олюбиваꙗ чеда разоумѣимь ѥже на наⷭ҇ млⷭ҇рдыѥ бж҃иѥ . потьщите се сиѥ моѥ приношениѥ и дарованиѥ храмоу семоу . не тькмо чʼто разорити . или ѿнети нь паче и недостатьчʼнаꙗ исʼпльните . имамʼ бо вʼси живоущеи на земʼли . сʼмрʼть вькоусивʼше гробоу прѣдати телеса наша : да ѥгоже б҃ь изволить крⷧ҇авⷭ҇товати по мнѣ . вь бг҃одарованʼнѣмь ѿчьствѣ нашемь на того вьзлагаю вʼсакоу помощь и ѡс҃тоу . да аще кʼто дрьзнеть разорити ѿ записанʼныхь вь хрисовоули семь вьноутрьнихь домоу или ѿ вьнѣшʼнихь . таковыи да боудеть прокʼлеть и завезань вь сии вѣкь и вь боудⷣ҇щии ѿ г҃а б҃а вʼседрьжителꙗ и ѿ прⷭ҇ѣчтыѥ ѥго мт҃ре · и ѿ всѣхь ст҃ыхь ѿ вѣка б҃оу оугодивʼшихь . и да ѥⷭ҇ причʼтень иоудѣ прѣдателю . и каиноу братооубиицоу и да не смилитʼ се гв҃и ꙗко и содомь и гоморь . и да станеть на соудищи сь ѿрекʼшими се славы бж҃иѥ . и рекʼшими вьзʼми вьзʼми расʼпʼни крьвь ѥго на наⷭ҇ и на чедѣхь нашихь . и ѿ бг҃одарованʼнаго намь вѣнʼца да боудеть прокʼлеть и завезань аминь ⁘

† стефань оурошь . г҃ . по милости божиеи краль всѣхь срьбскихь и поморьскихь земьль

царства небеснаго. рече бо вь светѣм својем јевангелији придѣте благословени оца мојего. наслѣдујте уготованоје вам царство небесноје. и паки идеже два или трије име моје призовут ту аз јесьм посрѣд их и пророк давид глагољет се кол добро и кол красно јеже жити. братији вь купѣ. о сем бо завешта господ живот вѣчни. сего ради и аз грѣшни и недостојни раб христу стефан урош III богом помиловани крађ вьсѣх српских и поморских земљ. сьбрах збор српскије земље. архијепископа и јепископи. и игумени. и казьнце и тепчије и војеводи и слуги и ставилце. и зговорих се с ними и пријех благословеније от господина ми и оца архијепископа данила и вьсѣх јепископ и вьсѣх игумен и от вьсего сьбора српскаго јеже о приложенији храму сему: И кто исповѣст јаже о мнѣ милосрдија божија показа чудо дивнѣје и славнѣје вьсѣх чудес. храму сему жиждему и сијему хрусовулу записивајемому вь дому краљевства ми у породимљи. вьнезапу победи се цар блгарски михаил шишманић сь инѣми силними 4-ми цари. и сь иноплемeними језики. и многими погани на бран краљевства ми прѣјети хоте српску земљу. Аз же противу јему изьшьд и сь вьзљубљеним сином краљевства ми младим краљем стефаном. и сь вьсѣми властели краљевства ми. и вьздѣв руцѣ на небо и рекох слава тебѣ прѣвѣчни цару. јако неправедно помишљеније. и неподобно свештаније сији царије свешташе о мнѣ. и бившеј рати голѣмѣ. и сь помоштију божијеју и молитвами светих родитељ и прѣродитељиј краљевства ми цара михаила убих и отјех поношеније јего. и иније царе побѣдих и разбих и вьзех достојанија их. на мѣстѣ рекомѣм велблужд. вь лѣто 6838. мѣсеца јулја вь 28. дьн. да тѣм убо слишавше богољубивaја чеда разумѣјим јеже на нас милосрдије божије. потьштите се сије моје приношеније и дарованије храму сему. не тькмо што разорити. или отнети нь паче и недостатьчнаја исплните. имам бо вьси живуштеји на земљи. смрт вькусивше гробу прѣдати телеса наша: да јегоже бог изволит краљевствовати по мнѣ. вь богодарованѣм отьчьствѣ нашем на того вьзлагају вьсаку помошт и освету. да аште кто дрзнет разорити от записаних вь хрисовуљи сем вьнутьрњих дому или от вьнѣшњих. такови да будет проклет и завезан вь си вѣк и вь будушти от господа бога вьседржитеља и от прѣчистије јего матере. и от вьсѣх светих от вѣка богу угодивших. да јест причьтен јудѣ прѣдатељу. и каину братоубијцу и да не смилит се господеви јако и содом и гомор. и да станет на судишти сь отрекшими се слави божије. и рекшими вьзми вьзми распни крв јего на нас и на чедѣх наших. и от богодарованаго нам вѣнца да будет проклет и завезан амин ∴

Стѣфан урош III по милости божијеј краљ вьсѣх српских и поморских земљ.

ПРЕВОД ПРВЕ ХРИСОВУЉЕ МАНАСТИРА ДЕЧАНИ НА САВРЕМЕНИ СРПСКИ ЈЕЗИК

TRANSLATION OF THE FIRST DEČANI CHARTER IN MODERN SERBIAN

ПРЕВОД ПРВЕ ХРИСОВУЉЕ МАНАСТИРА ДЕЧАНИ НА ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

TRANSLATION OF THE FIRST DEČANI CHARTER IN ENGLISH

TRANSLATION OF THE FIRST DEČANI CHARTER[1]

The Almighty Lord and Creator of all, He who holds all creation under His rule, the Only One in eternal Light, He who abides in Three Persons, God of God, Light of Light, the Life and Giver of life, pre-eternal wisdom and power, who motherless being in the heavens for the sake of our redemption by a mother was born on earth without a father, the God-Man who endured all things in His earthly life to save mankind and bring heavenly joy to paradise primordial. The Ruler and Lord of the angels and archangels and all heavenly hosts, blasphemed and cursed, ridiculed, crucified; accepting a shameful death and rising from the dead, led human nature out from Hades, ascended to His Father in heaven, while the apostles and His disciples looked on and sorrowed for parting with Him. He promised them that He would send the Holy Spirit and teach them all truth, and not only His disciples but all who believe in His name, because instructed and taught, all saints attained glory which the eye cannot see, nor can the ear hear, nor can it enter the heart of man.

Who is able to speak of the might of God? For us also it is meet, turning toward Him the eyes of our heart and the eyes of our soul, to comprehend with reason who is this King of kings, Lord of lords, who takes the souls of both kings and princes, in whose hands every being rests to venerate Him with fear and joy, as He said through David the Prophet: "Serve the Lord with fear and rejoice with trembling" (Psa 2:11); and again: "Bring an offering and come into his courts" (Psa 96:8); and again: "Give unto the Lord the glory due unto his name" (Psa 96:8). He was beloved by our fathers who also trusted in Him, trusted in Him and were saved, for rejecting the concern of all earthly things and accepting spiritual reason and the fear of God, they exchanged the earthly kingdom for heavenly life and glory eternal, leaving for us on earth memorials worthy of praise, filling our souls and our bodies with all sweetness and joy.

I shall mention Simeon Nemanja, the first and holy ruler, lover of his fatherland, Serbian enlightener and new myrrh-gusher and his own son, beloved by God from his youth, holy and most reverend Sava, the first Serbian archbishop and his brother in flesh, King Stefan Prvovenčani,[2] and after them, all our ancestors who from them shone and who ruled on earth, may their memory be eternal. Of their kin am I myself, a sinful and unworthy servant of Christ, Stefan, by God's grace the ruler of all Serbian and littoral lands, the

---

[1] Literally, Charter — an imperial edict with a gold bull or seal; golden bull; chrysobull

[2] *Prvovenčani* (Serb.) — The First Crowned. Stefan was the first crowned king of Serbia.

ПРЕВОД ПРВЕ ХРИСОВУЉЕ МАНАСТИРА ДЕЧАНИ НА САВРЕМЕНИ СРПСКИ ЈЕЗИК

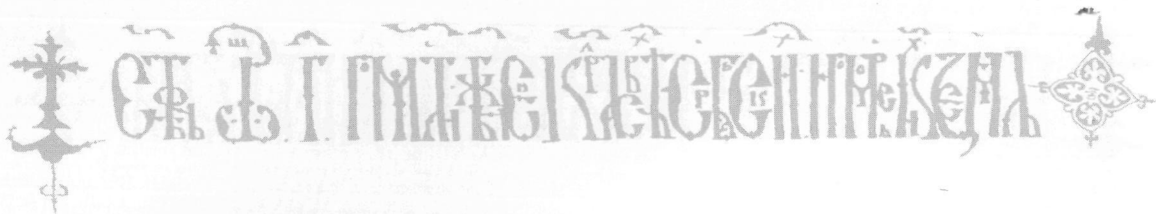
Сведржитељ Господ и творац свега, онај који држи у власти сву творевину, једини у вечној светлости, онај који пребива у три лица, Бог од Бога, светлост од светлости, живот и животодавац, превечна мудрост и сила, који је без мајке на небесима познат и опет ради нашег спасења без оца, од мајке на земљи видљив, богочовек да би људе спасао и да би у првобитни рај увео рајску радост, све је претрпео на земљи живећи.

Владар и господар анђелима и арханђелима и свим небеским силама, хуљен и клеветан, исмејан, распет, примивши срамну смрт и из мртвих васкснувши, изведе из ада људску природу, узнесе се к оцу на небо, док су га апостоли и ученици његови гледали и жалили због растанка с њим. Њима обећа да ће послати пресветога духа и научити их свакој истини, и не само његовим ученицима него и свима који верују у његово име, зато што поучени и научени сви свети стекоше славу коју око не виде, ни ухо не чу, ни у срце човеку не дође.

Ко је кадар да исприча о моћи божјој? И нама приличи да уперивши к њему очи срца и очи душе разумно схватимо ко је овај цар царевима и господар господарима, који узима душе и царевима и кнежевима, у чијој је руци свако биће да му се клања са страхом и радошћу, како је рекао по пророку Давиду: „Служите Господу са страхом и радујте му се с трепетом"; и опет: „Узмите жртве и уђите у његове дворе"; и опет: „Принесите Господу славу и поштовање".

Њега заволеше наши очеви и у њега се уздаше, уздаше се и спасли су се, јер одбацивши бригу о свему земаљском и прихвативши се духовног разума и страха божјег, заменише земаљско царство небеским животом и бескрајном славом, оставивши нам на земљи успомене достојне хвале, испуњавајући сваком насладом и радошћу наше душе и тела наша.

Поменућу Симеона Немању, првог и светог владара, љубитеља отаџбине, просветитеља српског и новог мироточца и од њега рођеног сина из младости од Бога вољеног, светог и преосвећеног Саву, првог српског архиепископа и брата његовог по телу, првовенчаног краља Стефана и после ових све наше родитеље који су од њих заблистали и који су царовали на земљи, њима нека је вечна успомена. Од њиховог племена сам и ја, грешни и недостојни роб Христов, Стефан, краљ и с Богом самодржац свих српских и поморских земаља, праунук светог Симеона Немање и унук

great-grandson of Saint Simeon Nemanja and the grandson of King Stefan Prvovenčani and the son of the holy and powerful and most high king of all Serbian lands and of the littoral, Stefan Uroš, son and heir to their holy roots, the branch and only-begotten offshoot of my holy father, beloved by his heart more than his whole life, the mainstay and strength of his old age. The evils which befell me and caused my suffering I will briefly recount, not because of the pain I suffered, but for the glory of God, that all who hear might learn to love the Lord and to fear Him with trembling as Almighty God.

Thus, it happened that, while I lived in parental love and while I ever rejoiced in earthly renown, the evil and vile devil who has hated the human race since time immemorial, who deluded the brothers of the magnificent Joseph into selling their brother, and who placed into the heart of traitor Judas the thought to hand over his Lord to crucifixion, forgetting all the good teachings and sweetness that he had enjoyed from his Teacher with the holy apostles; that same devil here moved into ill-natured and ill-intentioned men, raised by my parents and myself, with love of heart as brothers and sons who, abandoning God and forgetting our great love, began to gradually sow the evil tares between myself and my father. Those who pretended to be loyal to us in various ways have proved to be worse and more vile than the disloyal. Those who envied my good life, guided him [my father] with evil and improper council into such a terrible and indecent deed that it is mortifying to hear, and difficult for the human mind to comprehend. They did to me what they did. Listening to them, he [my father] soon deprived me of the light of my eyes, neither waiting, nor examining the truth, nor reasoning carefully about the verdict, for judgment belongs to God. Moreover, he gave me into captivity; he handed me over with my children to Emperor Andronicus to keep me in Constantinople, so that after this never again would my name be mentioned, nor the name of my children, and that never again would I see the land of my fathers.

Merciful God, who from the beginning knows all and examines hearts, who sustained the magnificent Joseph in his captivity and appointed him to rule over many peoples and his own brothers, knowing the love and justice in my heart toward my father, showed His great mercy onto me, returning the light of my eyes, and snatched me as if from the very gates of deadly Hades, and after leading me out, He placed me on the throne of my holy parents and forefathers, and appointed me to reign over the land of my fathers, as emperor and lord. Neither was this awe-inspiring deed concealed from all my peers, from the emperors and kings living around us, nor from all the lands that heard about it.

And I was crowned by the God-gifted crown of the Serbian kingdom on the same day with my son in the year 6829,[3] in the month of January, on the sixth day, the fifth indiction,[4] on the feast day of the Epiphany, by the blessing and hand of the most reverend Archbishop Nikodim and all the bishops and the whole Serbian Assembly of Bishops, receiving the name of Stefan, by the mercy and enlightenment of God, King Uroš the Third. And I, rejoicing in spirit and body at the divine gift given to me, O my Lord Christ, with my beloved son, the young king[5] Stefan

[3] The year 1322 A.D.

[4] A period of 15 years, employed in Roman and ecclesiastical chronology, not founded on any astronomical period, but having reference to certain judicial acts which took place at stated epochs under the Byzantine or other Medieval emperors.

[5] Similar to the practice of the Byzantine Empire, when a king of Serbia was crowned, at the same time his heir (son) would be crowned as his successor and was called "the young king" (kraljević).

Стефана првовенчаног краља и син светог и моћног и превисоког краља свих српских и поморских земаља, Стефана Уроша, син и наследник њиховог светог корена, грана и једнородни изданак мога светог родитеља, омиљен у његовом срцу више од целог његовог живота, потпора и снага старости његове.

Зла моја од којих пострадах брзо ћу испричати, не због мога бола који претрпех, него ради божје славе, да сви они који чују, после овога науче да љубе Господа и да га се боје са страхом као свемогућега Бога.

Тако, дакле, док сам живео у љубави родитељској и док сам се увек веселио у земаљској слави, зли и бедни ђаво који одискона мрзи род људски, који је залудео браћу да продаду свога брата прекрасног Јосифа и који је ставио у срце издајнику Јуди да преда Господа свога на распеће, заборавивши сва добра учења и насладе којих се науживао од свога учитеља са светим апостолома, овај исти и овде се уселио у злонаравне и зломислене људе, које одгајише моји родитељи и сам ја са љубављу срца као браћу и чеда, који оставивши Бога и заборавивши нашу велику љубав, почеше постепено сејати зли коров између мене и мога родитеља. Они који су се претварали да су нам на различите начине били верни, показаше се гори и беднији од неверних.

Они који пазавидеше моме добром животу, наведоше га злим и недоличним саветима на тако страшно и неподобно дело да је неугодно да се чује и тешко да ум људски схвати. Учинише са мном оно што учинише. Послушавши их ускоро лиши ме светлости мојих очију, не сачекавши, ни испитавши истину, нити расудивши пажљиво о пресуди, јер суд је божји.

А још поред тога предаде ме у заточење, предаде ме са мојом децом цару Андронику да ме држи у Костантињу Граду, то јест да се после овога не спомене име моје, ни име деце моје и да не видим земљу моје отаџбине.

Благи Бог, који од почетка све зна и испитује срца, који је оснажио проданог прекрасног Јосифа и поставио га за цара многим народима и својој браћи, свестан љубави и правде мога срца према моме родитељу, показа према мени велико своје милосрђе вративши ми светлост мојих очију, и као од самих уста смртоноснога ада истрже ме и пошто ме изведе, посади ме на престо мојих светих родитеља и прародитеља и као цара и господара постави ме за владара државе мога оца. И није се утајило ово страшно дело од свих мени равних, од царева и краљева који живе око нас и од свих земаља које су чуле.

И бих крунисан од Бога дарованом круном краљевства српског истог дана са мојим сином 6829. године, месеца јануара, 6. дана, 5. индикта, на празник Богојављења, благословом и руком преосвећеног архиепископа Никодима и свих епископа и целог српског сабора, да се зовем Стефан, Богом помиловани и Богом просвећени Краљ, Урош Трећи.

А ја, веселећи се душом и телом божанственом дару који ми даде, владару мој Христе, са вољеним сином мојим, младим краљем Стефаном, шта да ти дам, владару мој Христе, за све што си ти мени дао, јер палог ме подиже и обамрлог оживе.

[Dušan], what shall I give you, O my Lord Christ, for all you have given me, because when I fell you raised me up, and when I was on the verge of death you revived me.

And remembering the terrible hour of death like all prophets and apostles and martyrs and saints and emperors who ended by death, not a single one of them winning a reprieve, all settled in the tomb and all were received by the earth as their mother, and fearing the moment of Your Judgment when Your angels will cry, "Show your deeds that you might receive your reward", I bow before You who know all my sins, known and unknown, seeking your great succour, both fearing and wishing with all my soul to follow the teachings and good deeds of my holy parents and forefathers, and to fulfil and accomplish that which is missing. Among all these, I magnify and celebrate our most reverend and blessed Sava, who more than all others laboured over God's holy commandments, whom Christ Himself made blessed and celebrated on earth, and in heaven with unutterable glory. He adorned and accepted the throne of the Serbian kingdom, established the archbishopric, and founded and beautified many other churches, appointed honourable men to serve, some as bishops, others as abbots, and, gathering a multitude of monks and clergy of every rank to celebrate God, he assigned them to minister according to their office. In this place, too, called Dečani in the district of Zatrnava, finding a location lovely and suitable for building a house of God, he marked it and then blessed it with his holy hands that it might be a holy shrine. And since for some time he did not manage to build this place of worship, he rose into the heavenly abode to his beloved Christ, seeking for us complete salvation like a true shepherd who always tends to his flock. To me, a sinful and unworthy servant of this Saint, Stefan Uroš the Third, by the mercy of God the king of all Serbian lands and the littoral, his prayers revealed this hidden sanctuary which was concealed in this place by the holy master and which was kept safe through all this time for me and my son, the young king.

I began building here the house of the Lord our God, my Pantocrator,[6] and having built it, I decorated it with all splendours both internal and external, and I designated it to be an abbey, a coenobium[7] for the monks, with the blessing of my master and Father [Archbishop] Danilo and all the bishops and the entire Serbian Holy Assembly. And I donated as much as I could to this holy shrine: villages and *Vlach*[8] and Arbanas *katuns*,[9] books and holy crosses plated and gilded, with pearls and precious stones, and diverse beautiful icons, overlaid with gold and silver with all kinds of decorations, blessed sacred vessels, icon lamps and rypidia,[10] censers and candle holders, splendid vestments and stoles, epimanikia[11] and table covers, curtains and chasubles and robes, and all beauty to glorify the house of God and

[6] Pantocrator (Gr.) The One who mantains all, a synonym for the Lord Jesus Christ

[7] Coenobium (*Gr. koinos bios* – common life) is a monastic community under the spiritual leadership of an abbot (abbess) and united around common tasks.

[8] The *Vlachs* (Serb. Vlah, plural *Vlasi*) were in distant relation to the Wallachs, but by the time of the writing of this charter the word was mainly associated with mountain herdsmen. In some parts of today's Croatia and Bosnia-Hercegovina Serbs were often called *Vlasi* too.

[9] A *katun* was a high summer pasture with living quarters for the herdsmen who lived in a carefully organized community.

[10] Rypidia (Gr.) – once feather fans used in churches to chase away insects, now metal and decorated sticks with presentations of angels signifying flutter of the angelic wings.

[11] Epimanikia (Gr.) – cuffs worn by the deacon and higher ranks of clergy

И сетивши се страшног часа смртног као сви пророци и апостоли и мученици и светитељи и цареви што смрћу завршише, а ни један од њих се не ослободи, сви се у гроб уселише и све прими земља као мати, и бојећи се када на твом суду узвикну анђели: „Покажите дела да награду примите", теби се клањам који знаш све моје познате и непознате грехове тражећи твоју велику помоћ и страхујући и желећи свом душом да следим за учењем и добрим делима светих родитеља и прародитеља мојих и да надопуним и завршим оно што недостаје.

Између свих ових величам и славим преосвећеног и блаженог Саву који се више од свих трудио око светих божјих заповести, кога је и сам Христос учинио блаженим и прославио га на земљи и на небу неисказаном славом.

Он је украсио и прихватио престо краљевства српског, створио архиепископију и многе друге цркве од почетка саздао и украсио их, поставио у њих часне људе, једне за епископе, друге за игумане, и сабравши мноштво калуђера и сваког црквеног чина за слављење божје, предаде да их држе према своме чину.

Он и овде у овом месту које се зове Дечани у Затрнавској жупи, нашавши место красно и погодно за подизање божјег дома, обележи га и потом благослови својим светим рукама да ово место буде светилиште.

И пошто неко време није стигао да сазида овај храм узиђе у небеска насеља ка љубљеном Христу тражећи за нас потпуно спасење као истинити пастир који се увек брине о свом стаду.

Мени грешном и недостојном робу овога светога, Стефану, Богом помилованом краљу свих српских и поморских земаља, Урошу Трећем, његовим молитвама откри се ово скривено скровиште које је на овом месту сакрио свети господин и које је кроз толико времена било сачувано за мене и мога сина, младога краља.

Почех зидати дом Господу Богу, своме сведржитељу и сазидавши украсих га свим лепотама унутрашњим и спољашњим и одредих да буде игуманија, општежитије за калуђере, са благословом господина ми оца Данила и свих епископа и целог српског сабора.

И приложих колико ми је било могуће овоме храму: села и влашких и арбанашких катуна и књига и часне крстове оковане и позлаћене са бисером и драгим камењем и различите дивне иконе, оковане златом и сребром са сваким украсом и часне сасуде освећене и кандила и рипиде и кадионице и свећњаке и красне одежде и епитрахиље и наруквице и стољњаке и завесе и фелоне и хаљине и сваку лепоту ради прослављања божјег дома и многа друга имања за храну и одевање црквеним служитељима и нејакима и намерницима за успомену и за помен мени и сину моме и свим мојим родитељима и прародитељима, на векове, амин.

(И још приложих свој виноград испод манастира са свим међама до великога пута и до воде која тече у Дечане, и до цркве свете Тројице; и виноград Дечанин са свим међама до цркве светог Георгија и до пута до Велике цесте и до Црвенобрешког потока.

И још приложих своју земљу Бивољак са својим међама до Преке цесте и до Бистрице и до воде која тече ка Крушевцу и до Папраћана преко до Бистрице.

many other estates for feeding and clothing the church ministers, those in need and travellers, for the memory and remembrance of myself and my son and my parents and all my forefathers unto the ages, amen.

(And I also donated my vineyard below the monastery with all its boundaries to the Main road and to the water which flows in Dečani, and to the church of the Holy Trinity; and the Dečanin vineyard with all its boundaries to the church of St. George and to the Main road and the Crvenobreg[12] stream. And I also donated my land called Bivoljak with all its boundaries to Preka road and to the Bistrica and to the waters which flow toward Kruševac and to the village of Papraćani to the River Bistrica. And the Harac vineyard: its boundary is the road from Crveni Breg to the Main road which runs beneath Crveni Breg across the field of Crveni Breg and then up to the church of St. George.)

First the village of Dečani with its surroundings and boundaries, namely: Lučane, a hamlet of Dečani; Beleg, a hamlet of Dečani and Crveni Breg, a hamlet of Dečani. And the boundaries of Dečani are from Crveni Breg to Gomila, to the river, and from Rusalije to the pond, from the pond to the church of St. Nicholas, to the river. And the mountains are Đerovica, Šip, up to Turteš and to Pločica.

The village of Istinići with all its boundaries. And the mountain is Pleš to Bukovi Studenac[13] (up to the peak of Gozna Glava and to Dučina Glava peak) up to the boundaries of Strelac.

The village of Papraćani with its boundaries. And its boundaries are with Kruševac and Brodlići up to Preka Stena, to Ozrislalje Kuće.

The village of Strelac and its boundaries: Stepanja Crkva[14] to Zablatje, to Teklište, to Blagojevo Selište, to Tri Oraha,[15] to the river and up to Gradište, Tri Krsta,[16] Dubovik Studenac, the Preka road, Suha Ljubuša, Kosmače Laze[17] and in the mountains up to the grave on the boundary.

The village of Ljubolići. And the boundaries of Ljubolići with Orahovičići descend through Srednji Dol[18] to Srednji Utrg, to the road which goes from Ljubolići to the marble stone, the other marble stone in the middle of the forest, and coming out in the field at the third marble stone, on the road which goes from Orahovičići to the hill, to the fourth marble stone on the Main road up to the walnut tree, to the middle of Blatce and down the Sušica along the Main road up to Radotin Potok,[19] and the water which flows from Blatce should be divided. The hamlet of Ljubolići is Bohorići with all its boundaries.

The village of Hrastovica with its hamlets and boundaries. Prilepi, the hamlet of Hrastovica. Preki Lug,[20] the hamlet of Hrastovica. And the boundaries of Preki Lug with

---

[12] Crveni Breg, Crvenobreg — Red hill, today *Crnobreg*

[13] *Studenac* (Serb.) — spring, well

[14] Possibly St. Stephen's church

[15] *Tri Oraha* (Serb.) — Three Oaks

[16] *Tri Krsta* (Serb. krst — cross) — Three Crosses

[17] *Laz* (Serb. pl. *laze*) — field

[18] *Dol* (Serb.) — valley

[19] *Potok* (Serb.) — brook, stream

[20] *Lug* (Serb.) — forest

И виноград Харац; међа му је пут који излази из Чрвенога Брега до Велике цесте која иде под Чрвени брег и преко Чрвенобрешке њиве и одозго према цркви светог Георгија.)

Прво село Дечани са засеоцима и међама и то: Лучане, заселак дечански и Белег, заселак дечански и Чрвени брег, заселак дечански.

А Дечанима су међе од Чрвенога Брега на Гомилу, у реку, и од Русалија у локву, од локве пред Николину цркву, у реку.

А планине су им: Ђеровица, Шип, до Туртеша и до Плочице.

Село Истинићи са свим међама. А планина им је Плеш на Букови студенац (до Гозне главе и на Дучину главу) до Стрелачке међе.

Село Прапраћани са својим међама.

А међе су му са Крушевцем и са Бродлићима до Преке стене, на Озрислаље куће.

Село Стрелац.

А међе су му на Степању цркву, на Заблатје, на Теклиште, на Благојево селиште, на Три ораха и у реку и на Градиште, на три крста, на Дубовик студенац, у Преку цесту, до Сухе Љубуше, на Космаче лазе, у планину до гроба међнога.

Село Љуболићи.

А међа Љуболићима са Ораховичићима како силази Средњи дол на Средњи Утрг, на пут који излази из Љуболића на мрамор, други мрамор насред дубраве, излазећи на њиву на трећи мрамор, на путу који полази из Ораховичића у брдо, на четврти мрамор на Великој цести, такође у орах, посред Блатца и низ Сушицу Великом цестом, на Радотин поток, а вода која тече из Блатца да им је на пола. Заселак Љуболићима су Бохорићи са својим међама.

Село Храстовица са засеоцима и својим међама. Прилепи, заселак Храстовице. Преки Луг, заселак Храстовице.

А међе Прекога Луга с Чрвеним Брегом, како река тече кроз село и уз реку у Бигор студенац, такође право малим путем под ливаду и у локву, у Суходол.

Crveni Breg follow the river through the village and up to Bigor Studenac and then straight down the small road under the meadow and to the pond, up to Suhodol.

The village of Babe with its boundaries. And these are the boundaries of Babe with Dobrči Dol: from Topola to the marble stone, to the pond and the other pond on Hrid, to Kokoš Studenac, down Bučji road, following Bučji road and then both roads meet at the marble stone, up to the pond and the River Trnava.

Grmočel with its hamlets and boundaries. And the boundaries of Grmočel with Livljani are: the marble stone and down the road to Topola, and with Drevodelja the boundary is Ilijino Brdo[21] as it descends into Jelšanica, and the boundary of Rogatac is where the Jerdan meets Jelšanica. And the boundary of Rogatac with Preki Lug is under the hill of Sakovac and the River Trepetnik, which flows from Preki Lug into Stlpčanica.

The village of Uloćane with its boundaries.

The village of Čabiće with its hamlets and boundaries. The boundaries of Čabiće with Štitarica and Unjemir are: from Gubavač Potok down the Main road and up to the hill over the vineyard and (from the vineyard along Rudine) up to the pond, from the pond to the road, to the oak, from the oak to the Dolnji road by the field, which goes from Jelšanica through Vlaseno Polje[22] up to the Prizren road, which goes from Trepča and down the road to Mlećani, from Mlećani across to Trn. And the boundary of Stepanja Crkva with Čabiće is where Suhi Dol meets the stream, and down Suhi Dol up to Kićeni Dub, toReđev Studenac and down the road to Iglarev Studenac. And the boundaries of Čabiće with Đurđevik are: from Iglarevo and where the two roads meet from Drstnik and from Đurđevik, then across the hill to the oak, to the marble stone and the corner of Svatova Poljana and across the hill to the pond, from the pond following the hill in the middle of Stlp down Dlboki Potok to the river, to the ford. And these are the boundaries of Štitarica with Đurđevik: from the river to the church, from the church up the hill along the logging road across the valley of Dlbocak following Drugi Dolac, up to Vlaški Laz and up the hill above the *Vlachs*, to the logging road which goes across the hill through Resnik and through Tolanovina and through Štitarica and then along the hill which goes through Štitarica and through Ovčarevo and down the hill, a part of which goes down by Vlaseno Polje and there by the boundary stone, that way and straight to the river to the marble stone and also across the river and across the pond to Gubavač Potok which flows from Jazvina. Dobrodoli, the hamlet of Čabiće, I gave to the overseer Radan and his brothers as an inheritance, to settle it. And its boundaries are: from the church of St. Kyriake down the road across the hill to the spring, to Svatova Poljana and down Vojihnin Dol to Jazvina, down Jazvina to the hill and up to Grdanova Njiva under Kovačev Laz, to Trn, up the hill over Urve, and up the hill, and straight to the Main road, to the church of St. Kyriake.

Srednje Selo with its boundaries.

The village of Kumanovo with its boundaries which I exchanged with Archbishop Danilo for Jablanica.

Altin with its hamlets and boundaries. And these are the boundaries of all of Altin: Matorski Preslop, up to Tlsto Brdo, to Vinogradište, to Žrkovo to Slatina, and down the road

[21] *Ilijino Brdo* (Serb.) – Elijah's hill
[22] *Polje* (Serb.) – field

Село Бабе с међама. А ово су међе Бабама с Добрчим долом: од Тополе на мрамор, на локву и на другу локву на Хриду, на Кокош студенац, Бучјим путем, како излази Бучји пут, па се оба пута састају на мрамору, у локву и у реку Трнаву.

Грмочел са засеоцима и међама. А ово су међе Грмочела са Ливљанима:мрамор и путем на Тополу, а с Древодељом је међа Илијино брдо како се спушта у Јелшаницу, а Рогатцу је међа у Јердан како пристаје у Јелшаницу. А Рогатцу је међа с Преким Лугом под Саковац и како Трепетник истиче из Прекога Луга па утиче у Стлпчаницу.

Село Улоћане са својим међама.

Село Чабиће са засеоцима и с међама. Међе Чабићу са Штитарицом и Уњемиром: од Губавча потока Великом цестом и уз брдо над виноград и (од винограда уз Рудине) на локву, од локве низ пут, на дуб, од дуба на Доњи пут код њиве, који иде од Јелшанице преко Власенога поља у Призренску цесту која иде из Трепче и путем до Млеһана, од Млеһана преко до Трна. А међа Степање цркве с Чабићем како упада Сухи дол у поток и уз Сухи дол под Кићени дуб, наРеђев студенац и путем на Игларев студенац. А Чабићу је међа с Ђурђевиком: од Игларева и где се састају оба пута из Дрстника и из Ђурђевика, такође по брду на дуб, на мрамор и на рогаљ Сватове пољане и по брду на локву, од локве брдом посред Стлпа низ Длбоки поток, у реку, у брод. А ово су међе Штитарице с Ђурђевиком: од реке на цркву, од цркве уз брег возником преко дола Длбочака, уз Други долац, на Влашки лаз и уз брдо над Влахе, на возник који иде по брду кроз Ресник и кроз Толановину и кроз Штитарицу и брдом које се протеже кроз Штитарицу и кроз Овчарево и низ брдо чији део силази мимо Власенога поља и онамо код међаша, тим делом и право у реку, на мрамор и такође преко реке и преко баре у Губавач поток који полази из Јазвине. Добродоли, заселак Чабића, што сам дао економу Радану и његовој браћи у баштину, да се населе. А међе су му: од Недељине цркве,путем по брегу у студенац, у Сватову пољану и низ Војихнин дол у Јазвину, низ Јазвине на брдо и под Грданову њиву испод Ковачева лаза, у Трн, уз брдо изнад Урви, такође уз брдо, такође право у Велику цесту, у Недељину цркву.

Средње Село с међама.

Село Куманово са својим међама које сам ја заменио архиепископу Данилу за Јабланицу.

Алтин са засеоцима и са међама. А ово су међе целом Алтину: Маторски Преслоп, на Тлсто брдо, на Виноградиште, како упада у Жрково у Слатину,такође путем под Радогошту и под Длгу, у Бор, од Бора у Слепи поток, од Слепога потока на Равније, с Равња на Хлмац, с Хлмца у Мечину, на Велју главу и преко у Дрочин ками и у Пруде, у Бор, од Бора по брду Вратницу и по брду на Чрн ками и по брду у Трескавац, по брду над Добри дол и на Брњац, на Ујездну, у Хоморје и путем у поток, у Планик, с Планика право у Врело.

under Radogošta and under Dlga, to Bor, from Bor to the Slepi Potok, from Slepi Potok to Ravnje, from Ravnje to Hlmac, from Hlmac to Mečina, to Velja Glava peak and across to Dročin Kami and to Prude, to Bor, from Bor along the hill to Vratnica and along the hill to Črn Kami and along the hill to Treskavac, along the hill over Dobri Dol and to Brnjac, to Ujezdna, to Homorje and down the road to the stream, to Planik, from Planik straight to Vrelo.

The village of Grad in the region of Plav.[23] And its boundaries are: from Gornji Grad right through Medveđa Glava peak, to the oak and down the hill to the pond and to the place were it flows into the River Lim, and then up the hill to Brezova Ravan and along the hill to Lisac across Visator to Suhi Borovi, down Mrki Dol, toward Vardište and across to Crvena Stena, straight to the hill and down the hill up to the first stream above St. Peter's church and to the place where the stream flows into the River Lim. And the hamlet of Grad is Jare.

The village of Komarani. And its boundaries with Ribari are: from Vitičrevski Potok, through Komarštica to Hrid, along Hrid to the mountain, along the hill to Plav, down the hill over Treskavac, under Ribarski Senokosi,[24] across Treskavački Potok, along the point across, through Bučje and through Lanište, to Velji Jedraški Vrh and down the hill following the old boundary, through the fields in Črešanj, following the old boundary to Glavica, to the river Črvštica and down the river up to the place where the Stara Črvštica flows into the River Lim.

The village of Velika. And the boundaries of Velika with Ržanica are: to Petkova Crkva[25] and to the hill at Belošev Breg, and as the stone rolls to Velika and Ržanica, then up the hill to Mt. Dragojla, up to the boundaries defined in the Charter of St. Stephen's Monastery, and to Gvozd, to Grohot by Nos, to Salče Glade, across to Stražište and down Vitičrevski Potok as it flows into the River Komarštica, to Mt. Ržana and the pond.

The village of Trepča. And its boundaries with Dosuđe are: to the border, along the valley through Gradac, to the road, and to Brdce in Zagradac, to Visoki Krš by the hill and along the hill over Trepča as the stone rolls, and again to Visitor, to Kićeno Drvce, to Obračja Stena, to Kršic, to the spring, from the spring straight to Kopani Breg on Blato.

The village of Grnčarevo. The boundary of Grnčarevo with Dosuđe is: up to Luki Vir, to the stone, to Zavodištna Glava, up the hill to Velji Vrh. And the boundary with Gusin along the boundaries defined in the Charter of St. Stephen's Monastery are from Peć to Lita Stena, to Kamene Struge, to Javorovi Dol, to Predelac, to Brest, down the Volska, to Beli Potok, through Godilje, over Babina Bukva, to Dragomanj Laz at Dlge Luke, down Vrmoša at Babin Lug, down the river at Krivač, to Trnovštica, at Prerovnica to Osredak, to Močila at Strmoglavnice and at Popova Luka, to Vrba, to Trifunj Krst.

The village of Vrmoša. The boundary with Črne Gore is between Plav and Budimlja, at Kozji Hrpt, to the pond and straight up the hill through Benča, following the boundary of Gradac and straight to Velje Brdo and to Velji Kami and down the hill through Gvozd, descending from the hill toward Lukovi Potoci, and from Zla Reka,[26] where no one ploughs or digs, where it is too mountainous, and across the stream to the road as it goes down from Lipovica, and straight up the hill to the pond, to the top and down Borje to Radošev Kami,

[23] Around the Lake of Plav in today's Montenegro
[24] *Senokosi* (Serb.) — hayfields
[25] *Petkova Crkva* (Serb.) — Petko's church
[26] *Reka* (Serb.) — river

Село Град у Плаву. А међе су му: од Горњега Града посред Медвеђе главе, у дуб и како се брдо спушта к бари и како бара утиче у Лим, па онда горе уз брдо у Брезову раван и брдом Лисац преко Висатора у Сухе борове, низ Мрки дол, према Вардиштима и преко у Чрвену стену, право у брдо и низ брдо у први поток више Петрове цркве и како се поток улива у Лим.

А заселак Граду је Јаре.

Село Комарани. А међе су им с Рибарима: од Витичревскога потока, преко Комарштице у Хрид, уз Хрид у планину, по брду у Плав, низбрдо над Трескавац, под Рибарске сенокосе, преко Трескавачког потока, уз рт преко посред Бучја и посред Ланишта у Велји једрашки врх и низбрдо по старој међи, посред њива у Чрешњу, старом међом у Главицу, у реку Чрвштицу и низ реку како се Стара Чрвштица улива у Лим.

Село Велика. А међе Велике с Ржаницом: у Петкову цркву и код Белошева брега у брдо, и како се камен котрља у Велику и Ржаницу, уз брдо у планину Драгојла, до Светостефанског хрисовуља и до Гвозда, у Грохот код Носа, у Салче гладе, преко у Стражиште и низ Витичревски поток како се улива у Комарштицу, планина Ржана и локва.

Село Трепча. А међе су му с Досуђем: у границу, уз дол кроз Градац, у пут, и у Заградцу у Брдце, у Високи крш код брда и по брду над Трепчу како се камен котрља, и опет у Виситор, у Кићено дрвце, у Обрачју стену, у Кршиц, у студенац, од студенца право у Копани брег на Блату.

Село Грнчарево. Међа Грнчареву са Досуђем: у Луки вир, у камен, у Заводиштну главу, уз брдо у Велји врх.

А с Гусином је међа уз Светостефански хрисовуљ, од Пећи у Литу стену, у Камене струге, у Јаворови дол, у Пределац, у Брест, низ Волску, у Бели поток, посред Годиље, више Бабине букве, у Драгомањ лаз код Длгих лука, низ Врмошу код Бабина луга, низ реку код Кривача, у Трновштицу, код Преровница у Осредак, у Мочила код Стрмоглавница и код Попове луке, у Врбу, у Трифуњ крст.

Село Врмоша. Међа Чрним горама је између Плава и Будимље, код Козјега хрпта, у локву и право уз брдо кроз Бенчу, идући градачком међом и право у Вење брдо и у Вењи ками и низбрдо по брду кроз Гвозд спуштајући се с брега према Луковим потоцима, а од Зле реке куда се нити оре нити копа, него је све планина и преко потока на пут како силази с Липовице, и право уз брдо у Локву, на врх и низ Борје у Радошев ками, а од Врмоше, куда се нити оре нити коси него је све планина. Рикавцу је међа Скроботница.

and from Vrmoša where no one ploughs or reaps, where it is too mountainous. And the boundary to Rikavac is Skrobotnica.

And these are the mountains of Plav: Hotina Gora, Štirnica, Dobra Vodica, Sedmi Bori, and its boundary from Sedmi Bori goes down the road to the spring, and also to Treskavac, from Treskavac to Lučnica, from Lučnica up the hill to Sečena Stena and along the hill to Dobra Vodica, from Dobra Vodica to Hotiš, from Hotiš to Ržana, from Ržana along the road to the pine tree on Kruševsko Brdo, from the hill to the stream by the field.

The village of Dobra Reka with its hamlets and all its boundaries. There are horsemen under contract who were also there at the time of the former queen. And this is the boundary of Dobra Reka: up to the River Lim, from the Lim to Lučin Krst, from Lučin Krst to Bahanj, from Bahanj along the point of Previne, to the crest of Mt. Stlbica, to Torac along the hill to Vrato and along the crest of Trebačka Planina[27] and along the crest beside the mountain called Dosuđska Planina and along the crest to the mountain called Grnčarevska Planina, to Lipovica and along the road down Lipovica and to Črni Potok up to the boundaries defined in the Charter of St. Stephen's Monastery. The boundary of Komovi is up to the boundaries defined in the Charter of Gradac, and from Komovi to Štavna Poljana and along the hill to Vetroševice, to Velji Peh, to Dragaljev Potok, down the stream to the river and down the river to the River Lim.

I endowed the ecclesiarch[28] Vasilije Leondičević with his village Zerzevo, and its boundaries with Brestovac are as the pond flows from the River Drim and from the pond to the church of St. Elijah, up to half of the wood, to the Bela Crkva road. And the boundary with Posteljštaci goes from Medveđi Dol as the Pločki road goes to the house of Rajko Posteljštak and to Zasedalište and through the middle of Gradište to the River Drim, and along that side of the Drim to Cestan as the River Drim flowed under Veliki Breg. Likewise, Prokopije Bogdanović with his brothers and the village of Paleži, and with all the boundaries in the Brskovo district. And in the Ljubovićska district, Marko Kostić with his children and the village of Jablčno, and its hamlet is Črni Vrh. Let him reap the hay in Komštica. Its boundary goes from Đevčina as the road goes up the mountain to Košuta, and then up to Savin Senokos.

The the land of the *Vlachs* of Ratiš with its boundaries; the land of the *Vlachs* of Sušica with its boundaries; the land of the *Vlachs* of Vardište with its boundaries; the land of the *Vlachs* of Lepčin with its boundaries; the land of the *Vlachs* of Tudoričevac with its boundaries.

And here are the men who wanted to be *sokalniks*:[29]

In Dečani, Krajislav and Mihoje; in Beleg, Jaroslav Uvratičević; in Praćani, Predak and Preja Pavlović; in Istinići, Radoslav Bogdanović and Tul and Miroje Srdanović and Priboje Brajković; in Ljubolići, Mihoilo Dragoslaljić and Mirad Dragobratić; in Hrastovica, Trošan and Mileša and Dragina and Brata; in Prilepi, Vojko and Stanimir Negojević and Ozroje and Rajko together with Vojihna and Dragomil and Hranislav; in Babe, Radomir Pribičić and Zoran; in Grmočel, Dobrovoj and Šiša and Demon and Tornik and Drajko Šapranović; in Čabić, Preljub Berojević, Pribac Hranetić, Miloš Toljenović, Dumica, Dobrčin Hrančić,

[27] *Planina* (Serb.) — mountain

[28] Ecclesiarch — a church elder, a church overseer, an official of the Eastern Church, resembling a sacristan in the Western Church.

[29] A *sokalnik* was a member of a certain high stratum of society, less than a feudal lord, higher than a vassal.

А ово су плавске планине: Хотина гора, Штирница, Добра Водица, Седми Бори, а међа им је од Седмих Бора путем у студенац, а такође и у Трескавац, од Трескавца у Лучницу, од Лучнице уз брдо у Сечену стену и по брду у Добру Водицу, од Добре Водице у Хотиш, од Хотиша у Ржану, од Ржане путем на бор у Крушевско брдо, од брда у поток код поља.

Село Добра Река са засеоцима и са свим међама, и у њој су уговорени коњушари који су били и у старе краљице.

А ово је међа Добре Реке: до Лима, од Лима у Лучин крст, од Лучина крста у Бахањ, од Бахња по рту Превине, у планину Стлбицу у рт, у Торац, по брду на Врато и по гребену Требачке планине и по гребену мимо Досућку планину и по гребену до Грнчаревске планине, у Липовицу и путем низ Липовицу и у Чрни поток до Светостефанског хрисовуља.

Комовима је међа до Градачког хрисовуља и од Комова у Штавну пољану и по брегу у Ветрошевице, у Вељи Пех, у Драгаљев поток, низ поток у реку и низ реку у Лим.

И приложих јеклисијарха Василија Леондичевића са његовим селом Зерзевом, а међе су му с Брестовцем како бара истиче из Дрима и од баре на Илијину цркву, до половине луга, на Белоцрковски пут.

А међа с Постељштацима је од Медвеђега дола, како иде Плочки пут на Рајка Постељштака кућу и на Заседалиште и посред Градишта у Дрим и по оној страни Дрима на Цестан како је Дрим текао под Велики брег.

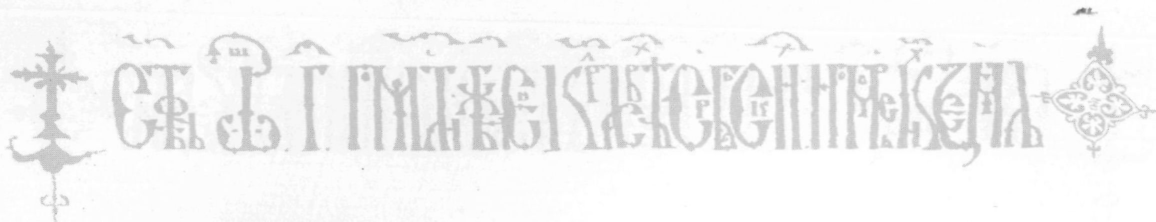
Такође и Прокопија Богдановића са браћом и са селом Палежима и са свим међама у Брсковској жупи.

И у Љубовићкој жупи Марко Костић с децом и са селом Јаблчном, а Чрни Врх му је заселак. У Комштици да себи коси сено. Међа му је од Ђевчине како пут иде уз гору у Кошуту, па горе у Савин сенокос.

Власи Ратишевци са својим међама; Власи Сушичани са својим међама; Власи Вардиштани са својим међама; Власи Лепчиновци са својим међама; Власи Тудоричевци са својим међама.

А ево који хтедоше да буду сокалници:

У Дечанима Крајислав и Михоје; у Белегу Јарослав Увратичевић; у Прапраћанима Предак и Преја Павловић; у Истинићима Радослав Богдановић и Тул и Мироје Срдановић и Прибоје Брајковић; у Љуболићима Михоило Драгослаљић и Мирад Драгобратић; у Храстовици Трошан и Милеша и Драгина и Брата; у Прилепима Војко и Станимир Негојевић и Озроје и Рајко заједно с Војихном и Драгомил и Хранислав; у Бабама Радомир Прибичић и Зоран; у Грмочелу Добровој и Шиша и Демон и Торник и Драјко Шапрановић; у Чабићу Прељуб Беројевић, Прибац Хранетић, Милош Тољеновић, Думица, Добрчин Хранчић, Радослав Штрбац, Богоје Братомиљић,

Radoslav Štrbac, Bogoje Bratomilić, Dragoman Hlečko, Gojimir, Ptulja Hranjen, Bojko Budnić, Bujan with Predislav, Bojko Dobrošević, Stajko Grupšić, Mirko with his son-in-law Vojilo, Budimir Britva; in Plav in Velika, Obrad Radinović, Pomen, Predoje, Hranislav; in Komarani, Radoslav, Andrea; in Trepča, Luka; in Grnčarevo, Raduj and Bogoje Bogutović and Radoslav Ljubslaljić; in Vrmoša, Toloje and Hranota, Miljak; in Dobra Reka, Ljiljanović Smilj, Vitan Vilčić, Dobretko Đulić.

And these are *mađups*:[30] in Velika, Vladoje, Družoje, Dragojlo, Negoslav, Dragoš, Kotilko, Rajko, Đuroje, Stanko, Gradoje; in Komarani, Radin Stajšić, Milosav, Miroje, Milovan, Milgost, Miloslav Maglić, Draja Dragović, Obradac, Draguj Srdanović, Đuroje Dobrić, Radetko Milojević, Rajko and his brother Bogoje, Hranimir, Bogdan Krčelej.

Zaharija and Mihal from Altin live in Pilot in Nikita and we left them to provide silk to the church: Zaharija four thousand and Mihal two thousand.

Abbot Arsenije appointed Miloš Bratoslaljić with his family in Trnava to take care of the forest.

And by the grace of God, I made a covenant with my God Pantocrator, to help me against my enemy, against the Bulgarian king, and He helped me.

Thus I donated the village of Rznići with all its boundaries and two *katuns* of *Vlachs*. And these are the mountains: Pleš, Đerovica, Pločica, Turteš; and I bought Vitomir Ujezdna and all these mountains with their boundaries.

And this is the law for my *meropahs*[31] who keep the land: to plough six *mats*[32] of wheat, two of oats, two of millet, two of grapes, and let the *mat* be the same as in the other churches. Let them have no obligatory work, but let them have their monthly pay, and what they have ploughed for that pay, let them also cultivate.

And the law for *sokalniks*: one mat of wheat, one mat of millet, one mat of oats and one mat of grapes.

And blacksmiths and goldsmiths and saddlers and tailors and leatherworkers and all craftsmen should work and plough like the *sokalniks*. And whatever the *sokalniks* and all other craftsmen cultivate from the wheat and wine, after they have processed it, they are to give it to the church.

The hay should be mowed by the *meropahs*, *sokalniks* and all other craftsmen. The villages that have hay should also mow it and if a village does not have a church hayfield they should mow there where the Abbot has made a contract with the village council.

Everyone should give lamb, and the priests should give taxes as they gave them to the Bishop, because I bought that tax from the Bishop of Hvostno.

Husking the wheat is the work of the *meropahs*.

Malt is to be made by all villages ordered to by the Abbot.

Servants who travel with the Abbot, or with a monk, on the business of the church, should be fed by the church, and whoever travels alone on the business of the church should feed himself.

Everyone should cultivate the vineyards, including priests or landholders.

---

[30] A *mađup* was a cook or baker.

[31] A *meropah* was a non-land owning worker of the feudal lands; a tenant farmer.

[32] The term *mat* meant the measure for land and is derived, most probably, from the Byzantine *modios*. One *mat* was approximately 800 square meters.

Драгоман Хлечко, Гојимир, Птуља Хранен, Бојко Будни́ћ, Бујан с Предиславом, Бојко Доброшевић, Стајко Групшић, Мирко са зетом Војилом, Будимир Бритва; у Плаву у Велици Обрад Радиновић, Помен, Предоје, Хранислав; у Комаранима Радослав, Андреја; у Трепчи Лука; у Грнчареву Радуј и Богоје Богутовић и Радослав Љубслаљић; у Врмоши Толоје и Хранота, Миљак; у Доброј Реци Љиљановић Смиљ, Витан Вилчић, Добретко Ђулић.

А ово су маћупци:

У Велици Владоје, Дружоје, Драгојло, Негослав, Драгош, Котилко, Рајко, Ђуроје, Станко, Градоје; у Комаранима Радин Стајшић, Милосав, Мироје, Милован, Милгост, Милослав Маглић, Драја Драговић, Обрадац, Драгуј Срдановић, Ђуроје Добрић, Радетко Милојевић, Рајко и брат му Богоје, Хранимир, Богдан Крчелеј.

Алтињанин Захарија и Михал станују у Пилоту и Никити и остависмо их да дају цркви свиле: Захарија четири хиљаде, а Михаљ две хиљаде.

Постави игуман Арсеније Милоша Братослаљића с његовим родом у Трнави да чувају забран.

И још потпомогнут милошћу божјом заветовао сам се Господу моме сведржитељу да ми помогне против мојих противника, против цара бугарског, и поможе ми.

И приложих село Рзиниће са свим међама и два катуна Влаха. А ово су планине: Плеш, Ђеровица, Плочица, Туртеш, и купих у Витомира Ујездну и ове све планине са својим међама.

А ово је закон за меропхе који земљу држе: да ору шест мати пшенице, две овса, две проса, две винограда, мат мером као и по другим црквама. Згон да немају, а бедбу да имају, а што узору бедбом, то бедбом и да се обради.

А за сокалнике закон: мат пшенице, мат проса, мат овса и мат винограда.

А ковачи и златари и седлари и кројачи и кожари и сви мајстори да раде и да ору као и сокалници. И оно што би од жита и вина обрадили сокалници и сви мајстори, пошто среде, све да предаду у цркву.

А сено да косе како меропси тако и сокалници, тако и сви мајстори. Која села имају сена, да га, такође косе, а у којем селу нема црквеног сенокоса, а они да косе онде где се игуман договорио са збором.

Јагњетину свако да даје, а попови да дају врховину како су је и код епископа давали, јер сам ја купио ту врховину од хвостанског епископа.

Меропашка работа је требљење жита.

Слад да праве сва села којима нареди игуман.

Слуге које иду на пут са игуманом, или с којим калуђером, по црквеном послу, да се хране црквеном храном, а ко сам иде по црквеном послу да се храни од куће.

Виноград свако да копа, или поп или ко било ко земљу држи.

If the monastery ever catches fire by accident, the servants should help with the work.

Vlachs who graze mares should not take their pay in domestic animals, but should live on their monthly pay, and those who herd sheep should take a sheep and lamb on the Feast of St. George, but they should pay for any sheep they lose, and should live on their monthly pay.

Serb men should not marry *Vlach* women, but if they do they should take them to the *meropahs*, so that she obeys the law given to the *meropahs*,[33] and this should be passed on to her grandchildren.

Church lands should be given to no one, and whoever comes to the church, if he is a *sokalnik* then he should live among the other *sokalniks* wherever there is extra land.

The village lands should not be taken from the villages, not even for a feudal lord, nor for a *sokalnik*, nor for a priest.

And for the workers of the land: as many animal teams as an Abbot has in a village, from that village he can appoint as many workers of the land as he wishes.

If there are craftsmen in any of the villages, and they have three or four sons, let one of the sons stay to take his place, the rest are to become *sokalniks*, and if they want to take land from the *meropah* they may, but then they become *meropahs* themselves.

The sons of priests who receive education, let them remain with their fathers on the land they hold as priests, but if they receive no education, let them become *meropahs*, and let the priests come from the families of priests.

If the son of a *meropah* receives education, let him anyhow be a *meropah* himself.

Villagers should not carry loads, but each village should raise a horse for carrying the church's loads, and if the horse should die while carrying the church's load, the church should buy a new horse, but if the horse dies working for the village, the village should pay for a new one.

The tariff for the hearing of witnesses: the tax for guarantee and the fine for not responding to a summons with a seal is four dinars, and for *vražda*,[34] according to the law in the Serbian lands, half to the church and half to the denouncer.

Vlachs should bring the determined amount of salt for the church's income, and if they bring more, half goes to the church and half to the *Vlachs*, and if the church wishes it can buy it from them.

Having finished all this, O my Saviour, we gave it all over to Your divine and unutterable power, because You are the Giver of all good, the everlasting wellspring of all gifts, the Succourer of everyone who calls upon You with the truth, not wishing that anyone should fail, but commanding all to be saved and to come to a knowledge of the truth. For everyone marvels at such a providence which You showed for our salvation, choosing to become incarnate, and showing Your glory to your disciples and giving to us the gift of the earthly crown, and showing Your glory before the earthly kings and many peoples, again preparing for us the crown of the heavenly kingdom, for as You said in the Holy Gospel: "Come, ye blessed of my Father, inherit the kingdom prepared for you from the foundation of the world";[35] and again: "For where two or three are gathered together in my name, there am I in

---

33 i.e., they should work the land

34 The term "*vražda*" had several meanings. Usually it was the penalty for bloodshed, but it also could be applied to some other kinds of penalties resulting from serious crimes.

35 Mat 25:34

Ако се неком грешком догоди пожар у манастиру, слуге да помажу у раду.

Влах који напаса кобиле, да не узима белег од кобила, него да се храни месечном платом, а они који напасају овце да узимају на Ђурђевдан овцу с јагњетом, а оно што изгуби да плати, а месечну плату да узима.

Србин да се не жени од влаха, а ако се ожени да је води у меропхе, па да је и њој меропашки закон, а и њеним унучићима.

Црквена земља да се уопште никоме не даје, а онај код дође цркви, ако је сокалник да се код сокалника настани где буде обиље земље.

Сеоска земља да се не цепа ни од једног села ни за бољарина, ни за сокалника ни за попа.

А за ратаје: колико има игуман запрега у ком селу из тога села да одреди за ратаје кога хоће.

У било ком селу у којем се налазе мајстори, па роде три или четири сина, да остане један на свом месту, а остали да постану сокалници, а ко би зажелео да узме земљу од меропашке земље, а он да постане меропах.

Поповски синови који изуче књигу, да остану са оцем на својој поповској деоници, ако ли књигу не изучи, а он нека буде меропах, а да се поп од попа постави.

Ако ли меропахов син изучи књигу, он нека буде меропах.

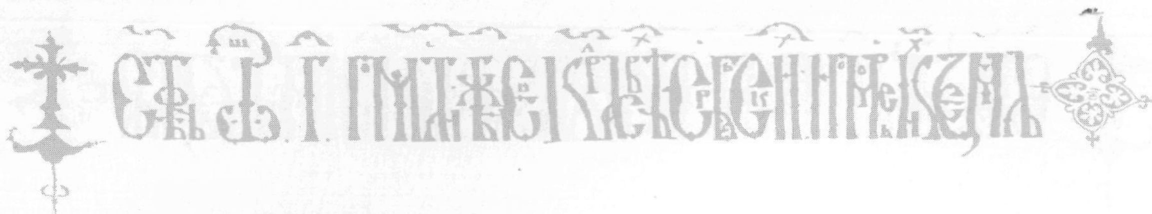
Села да не носе товар, него свако село да храни по једног товарног коња да носи црквени товар, а ако липше под црквеним товаром да га црква надокнади, а ако угине у селу, да га село надокнади.

Плата за саслушавање сведока, такса за јамчење и казна за онога ко се не би одазвао позиву с печатом је четири динара, а за вражду, онако како је закон по српској земљи, цркви половина, а потказивачу половина.

Власи да носе прописану со од црквеног дохотка, а што донесу више, да је цркви половина, а половна Власима, а ако црква буде желела може и то да им откупи.

Све ово завршивши, спаситељу мој, предадосмо божанственој и неисказаној твојој моћи, је ти си давалац добра, неисцрпни извор сваког дара, услишитељ свих који те призивају истином, не желећи да ико пропадне, него заповедајући свима да се спасу и да дођу до познања истине.

Јер сви се диве таквој промисли коју показа за наше спасење изабравши да се оваплоти, и показа славу своју ученицима својим и нама дарова круну царства земаљског и показа славу своју ученицима својим и нама дарова круну царства земаљског и показа славу своју пред земаљским царевима и многим народима опет нам спремајући венац царства небеског, јер рече у свом светом јеванђељу: „Приђите, благословени оца мога, наследите царство небеско које вам је припремљено“; и опет: „Где два или три моје име призову, ту сам ја међу њима“; и пророк Давид говори: „Колико је добро, колико је лепо када браћа живе заједно, јер је за ово Господ завештао вечни живот“.

the midst of them";[36] and as the prophet David said: "Behold, how good and how pleasant it is for brethren to dwell together in unity, for there the Lord commanded the blessing, even life for evermore".[37]

Because of this I, too, a sinful and unworthy servant of Christ, Stefan Uroš the Third, by the mercy of God the king of all Serbian lands and the littoral, called together the assembly of the Serbian lands, the archbishop and bishops and abbots and treasurers and courtiers and governors and servants and craftsmen and made an agreement with them and received the blessing from my master and father Archbishop Danilo and all the bishops and all the abbots and from the whole Serbian assembly of Bishops for all that has been endowed to this place of worship. Who is able to express the God's mercy shown toward me? He has revealed a miracle more wonderful and glorious than all wonders!

While this shrine was being built and while this Charter was being written in my home in Porodimlje, suddenly the Bulgarian emperor, Michael Šišman, became furious and attacked me with four powerful emperors and foreign peoples and with many heathens, desiring to capture the Serbian lands in a war with my kingdom. When I went out against him with my beloved son, young king Stefan, and with all the feudal lords of my kingdom, I raised my hands to the heavens and said, "Glory to You, immortal King, how unjust are the thoughts and the indecent intentions of these emperors against me". In a great battle, with God's help and the prayers of my holy parents and forefathers, I killed Emperor Michael and crushed his arrogance and defeated and routed the other emperors and took their lands at the place call Velbužd, in the year of 6838,[38] in the month of July, on the 28th day.

Therefore, God-loving children, upon hearing this let us comprehend the mercy of God toward us. Strive that nothing of my endowment and gifts to this holy place be destroyed or stolen but rather seek to complete that which is still missing, because all of us who live on the earth upon passing away will turn over our bodies to the grave. Whomever God chooses to reign after me in the God-gifted land of our fathers, to him I bequeath all assistance and revenge. Should anyone dare to destroy any of what is written in this Charter, whether in the monastery itself or outside it, may he be damned and punished in this life and the next by the Lord God Pantocrator and by His Most Pure Mother and by all the saints who have pleased God from time immemorial; may he join Judas the traitor and Cain the fratricide and may the Lord have no mercy upon him, as He had no mercy on Sodom and Gomorrah, and may he appear at the Last Judgment with those who renounced the glory of God and who cried out, "Away with him, away with him, crucify him,[39] his blood be on us, and on our children".[40] And by our God-gifted crown may he be damned and punished. Amen!

STEFAN UROŠ THE THIRD

By the grace of God the king of all Serbian lands and the littoral

36 Mat 18:20
37 Psa 133:1, 133:3
38 The year of 1330 A.D.
39 Luke 23:21, John 19:15
40 Matt. 27:25

Ради овога и ја, грешни и недостојни роб Христов, Стефан Урош Трећи, Богом помиловани краљ свих српских и поморских земаља, сабрах сабор српске земље, архиепископа и епископе и игумане и казнаце и тепчије и војводе и слуге и ставилце и договорих се са њима и примих благослов од господина ми оца архиепископа Данила и свих епископа и свих игумана и од целог сабора српског за оно што је приложено овоме храму.

Ко ће исказати божја милосрђа учињена за мене? Он је показао чудо дивније и славније од свих чудеса!

Док се овај храм зидао и док се ова хрисовуља исписивала у моме дому у Породимљи, изненада се помами цар Бугарски Михаил Шишманић са четири силна цара и са страним народима и са многим незнабошцима, желећи да у рату с мојим краљевством претоме српску земљу. Пошто сам против њега изашао с мојим вољеним сином, младим краљем Стефаном и са свом властелом мога краљевства,подигавши руке к небу, рекох: „Слава теби бесмртни царе, како су неправедну мисао и недоличну намеру ови цареви смислили за мене“. У великој борби, с помоћу божјом и молитвама мојих светих родитеља и прародитља убих цара Михаила и сатрех његову надменост и друге цареве победих и разбих и узех њихову имовину на месту званом Велбужд, 6838. године, јула месеца, 28. дана.

Дакле, богољубива чеда, да ово чувши схватимо милосрђе божје према нама. Потрудите се не само да се не разори или не одузме што од мога прилога и дара овоме храму, него штавише да надопуните оно што недостаје, јер сви који живимо на земљи, када помремо, гробу ћемо предати своја тела.

Кога Бог изабере да краљује после мене у богодарованој нашој отаџбини, њему налажем сваку помоћ и освету. Ако се ко дрзне да разори нешто од онога што је записано у овој хрисовуљи, од онога што је у дому или од спољашњега, такав да буде проклет и засужњен у овом веку и у будућем од Господа Бога сведржитеља и од пречисте његове матере и од свих светих који су од памтивека били угодни Богу, нека буде придружен Јуди издајнику и Каину братоубици и да се на њега не смилује Господ, као ни на Содом и Гомор и да на суду буде заједно с онима који су се одрекли славе божје и који су рекли: „Узми га, узми, распни, крв његова на нас и на чеда наша“.

И од богодароване нам круне нека буде проклет и засужњен, амин!

СТЕФАН УРОШ ТРЕЋИ

по мислости божјој краљ свих српских и поморских земаља

ПРВА ХРИСОВУЉА МАНАСТИРА ДЕЧАНИ ПИСАНА 1330. ГОДИНЕ У КАНЦЕЛАРИЈИ КРАЉЕВОГ ДВОРА У ПОРОДИМЉИ НА КОСОВУ

THE FIRST CHARTER OF THE DEČANI MONASTERY, WRITTEN IN 1330 IN THE CHANCELLERY OF THE ROYAL COURT AT PORODIMLJA IN KOSOVO

Вседрьжитель гь и творьць вьсѣмь видимыимь. съдрьжение ѡбластию всоу
тварь. єдинь вьсєго промысоущи бывь. вь трєх ѵпостасєхь прѣбыва
ієи. бьсобь сєбѣ ѡ сєбѣ тѧ. животь и живототоу податєль. прѣ
бытиє наковоу дрьствьнє сила. и нєбєсьль трєпа нєбєсєхь налєкаль.
и плакы нашєго спасєниꙗ бєзьѡца на зємли ѡль трєбилаль.
бь ставісь да ставісы спасєтѣ. нь прьвоуи породоу въвєтьранисѧ

1 - 6

истрахь бжии бы лише. и из шедше из земльныимь црьтвомь нбное
имтние. и слоу неисконьчаемоую. оставльше нам доухвьные па
мети на земли велкого насл(ѣ)ждениа и веселиа. на пльнице
ще доушетелесна наша. рекоуще сумеона немание. прьваго
не стго гна отьчьствоу любца. пртвтитела српскаго и на благ
алипротоуца. и онемже гороме(ни)наго сна из ...бль вьзлюблена
го стго и преблжвщенна го савоу прьваго архиепа срьпскаго. и бра
его по пльти прьвовенчанаго кра стефана. и по них вьсех родите
ль наших вьсних вших(ь) и ... них(ь) и црьтвовавших(ь) на земли. и
вамы боуд(е) ... имаш(е) ... ь. ю сих же племене наз(ь) грешны и не
до(сто)ины рась хоу стефань кра и сьб(ль) самодрьжць вьсех српьских и
поморских земль. правноукь стго сумеона немание. и внукь стефа
на прьвовенчанаго кра. и снь стго и прьвьпсаго и прьвьвьсокаго кра
всех српьских и поморских земль. стефана оуроша. снь и наслед
ник(ь) стго ...ор... ень... ь. в ... тьмь израсльше породи ... родите люмоемоу
стемоу. вьзлюблени вь срдци его пачевсего мнаватажего. по порьни кр(а) по
ть ... тароетни его. з лагамо... из мене ... страх(ь) в вьрьх(ъ) и ... реиску. и ... уера

[illegible]

испытанѥмоу даганцевоу дьблинѣ. ниже [illegible] вьзатьчении вьдасть.
ѥже нѣчедьмьмнаан. прѣдати [illegible] дрьжати [illegible] тьи бгра дѣ цроу
андроникоу. [illegible] посьлаь [illegible] наменнамоу [illegible] ми [illegible]оваль
мосиаль. нинадѣти, еллинско чьствниамоѥго. блгимѣбьнепрѣва ма-
кѣдьин. инспытанѥ ѡца. оукрѣпивы преданнаго прѣкраснаго ио-
сифа. нетворныѥ гоцра [illegible] иманскоѥ ювлѣнию. тѣ
жесьвѣдьин любьвьи правде, срца моѥго [illegible] моу родителю. ивн
ѡмнлнѣ велнкоѥ младыѥ свое. свѣть ѡтниомоню вьзвратнвь прѣвѣ[illegible]н.
инакоѡсвиалѣх [illegible] оусть [illegible] ѥснаго адан [illegible]. низведьпова-
дилмеи на прѣстолѣ стыхь родитель и прародитель кралѣвьстви. итако
цра нмоу поставили ѥгна всемоу стеманию ѡца моѥго. такоже оу
тамоѥѥсиѥ страшноѥ дѣло всѣмь дроугомь [illegible] ставли. прѣмь
нкралѣвьство [illegible] намнѣ оущикаль. и сѣмьсь трапамь [illegible] вшикаль.
Н бмь дарованиимь вѣнцемь правта срп [illegible] выхь на
кравство [illegible] дньсьсемоамьмосимь. вь лѣ [illegible] 2 [illegible] кладеина
г дпь индикта. е. [illegible] блгнимь нроукию
ю прѣѡсвещеннаго архиеппа [illegible] нпь насега[illegible]

борца србьскаго. и како събра тисе стефань [illegible] ваны и бѣ вь про
свѣщены кра оурошь. трети и [illegible] веселисе [illegible] ло вь обѣ
ствьнѣ вь дарѣ [illegible] да бл[illegible] хе. [illegible] ни вь с[illegible] вь
кра втали вь [illegible] кра вь стефана вь [illegible] вь [illegible]
хе [illegible] оконадша [illegible] поу[illegible] на [illegible]
жи ви и вьоу[illegible] ча с[illegible]. [illegible] прѣци на п
ли и [illegible]ици и тли и [illegible]. [illegible]
неизбы [illegible] тьсе [illegible]
и бо[illegible] [illegible]иють агли понесѣте дѣла да
вьсоу прииаете [illegible] доушоу [illegible] прѣгрѣ
шениа [illegible]
и бо[illegible]дше. [illegible] оучению и дѣлов доври
вь стьх родитель и [illegible] родитель [illegible] и не достать [illegible]
спльнити и [illegible] [illegible] сакоу благе
имаго и прѣбезве[illegible] [illegible] всѣх [illegible]. [illegible] тых запове
дехь [illegible]. [illegible] и прослави на земли и на небеси. и и
зрѣние [illegible] и прѣстоль кралства србьскаго. архи

… ѡ вето зрьнице ми. сь бл҃гни
ми г҃на мнꙋ щедаданила. и всѣх бжпть и всегосьбора срьбскаго. И или
ке или бывь зло ли непринош… хтиꙋсе моꙋ сель. и катꙋ или
ш ихъ наш…панаш ихъ. и кнжин и ютные и к(р)сты ѡкованние
и позлащенние. и сребрь ѡкованними. и кименне красне и разли
чне. ѡкованиезлатоми. и прѣвомь сьвезаными оукрашенними.
и ютные сьсоуди освещенные. и кандила. и прапрадние. и кадиланице. и свѣ
щники. и красними ризами и петрахили и нароуквици ми. и на
бедрьници ми. и трапезафори. и завѣси. и фелоны и дипла ми. и всаки
ми красотами и напросвѣщение доблоубл҃гия. и и на…ога приителми
га. и жена и крьваоу и насолѣниие всѣми слоужителие ми црьковными. и на
лоумещьные ми. и странными. вь паметь и вь помень мнѣ и моу мо
моу. и всѣми родителие ми и прародителие мы и братами. вьвѣкнѣ
и приложихь и кдрадствоми вину гра по монастирь съвсѣми и мѣ
гами. доселни… поте… и до коде коиа коиа т(е)че …дечане.
И до црькве ст҃ы… троице. … винограде чанинь съвсѣми ме…
ми. до црькве ст҃го георгиа. и до поута доселникь цесте

и до црьвенога брѣга по тока. и еще приложи краль то ли землю

бѣ володѣль севасть алегь гали. до прѣкѣ цѣсте и до быстрице

и довѣ кола те те и кроупиницоу. и до папрадиши прѣко добы

стрьнице. и виноград харць алегь гали... ...

... цѣсте коя те те и о чрьвени брѣгь. и прѣко дрьв

... и оть згорь ... село ...

Село прѣводь ... гали ... и алегь гали. Село ...

... И ... Чрьвени брѣгь ...

... Да ... гали ... алегь ... врьвенога брѣга на голи ... оу

рѣкоу ... оу лоукоу. Оть лоуке прѣдьни ... црквь оу

рѣкоу. А ...

Село ... алегь гали. А ... набоуке

вистоудельць ... Село ...

гали. А алегь ... неврадини. до прѣ ...

оть ... Село ... А алегь ... на степанию цркви.

... на теплню цркъвь.

наѕа блатни. на теканище. на богожавление ище. на трнеѡраҳе ноурѣкоу

ннаграднще. на трй крсте на доубовнйкьстоу деньць. оупрѣкаоу цѣ

стоу досоуҳе любоуше. ноу планинноу на косальче да ѕе оупланиноу

до гробалле гьнога. Ѥ сь любелникн. А алегн любелнке вльсеораҳовнчн

кн. каксеҳоди спланине срѣдни доль. на срѣдинноу трьгь. на поуть

кон неҳоди нѕьлюбелникь на мрамори. доугнн мраморь на срѣдь

доубраве. на ннвоу нѕ лаѕене. на третн мраморь. на поут ки кон поҳоди

нѕ ѡраҳовнчкь оу брьдо. нчетврьты мраморь на велнке нцѣвсте. таю

ревоу ѡраҳь на срѣдь блатца. нннѕьсеоушнцоу велнксельцѣвсте вль. на ра

детиньпотоке. авода наю нѕблатца пете те даним льне на пелнн. Ѕасельне

любелнкеаль боҳорнкн. небенаа налегмаан. Ѥелоҳрастовица. ѕасе лкенн

собна ан алегма ан. Прнлѣ пнѕасе лкь храстовнци. Прѣкилоугь ѕасель

нь храстовици. А алеги прѣко алоу лоугоу. сърьбенн альбрѣгоаль. на кврѣ

ка тече валегнюсело. ноуѕ брѣгоу субнгарогтоу деньць. ганвреправе маан

аль поутеаль полнбадоу. ноу лонвоу оувоуҳодоль Ѥелоба бенеалегмаан.

А сеалегне бабааль ѕдобрьтина даль. ѿтопале на мраморь. на локвоу

н на дроугоу локвоу на ҳрнадоу. на ко кошьстоу деньць. ноу ниааль поутеаль. ка

конспада боуинн поуть нетанта сеѡба поути на мраморноу. оу локвоу

ноу рѣкоу трьпавоу. Грьане тель ѕасели не алегмаан. А се алегн трьадо чело

сли блаани. мраморь н поутеаль на тополоу. добе дѣло аль алегн нли

и побрьдѡ наѥспада оу желашаницоу. а отгатцоу алегиѩ оу жеданьи на по
прѣстанькоу желашаницоу. а отгат поу алегиѩ бьпрѣчи мальлоу гоаль. пасико
ць нѣсакотрепѣтинѣкь потечен зьпрѣ кобиллоу гѧ. и прѣстанѣ тль пѣ…ни
цоу. Село оулокиане невенали алегиѩ али. Село чабнице засеали неалегиѩ
али. Межю чабнице ѥ штарница ль неоу ниѥ акироваль. отгоуба вчапоте
кабелникоаль цѣстоаль. и оуз брьдо на дьбни ноград. и ѡт петра… оуз ру
дин на ловикоу. ѡт лоиевениз ь поуть на доубь ѡт двба на долни поуть
конь нив(е) конь греде низь желашаницѣ прѣковала сѣнонога поле. оу при
зрѣньскоу цѣстоу. коѥ греде изь трѣбче. и поутеаль долал ѣ ѥпани.
ѡт алѣ ѥпни прѣ кодотрьна. а алегиѥ тепали црьквне чабникоаль. за
кеоупа далеоу зы дол оу патаись. поу зьбоузни дол пакнисни доу бьна
рѣгиньтоу деньць. и поутеаль на нгладьевы тоу деньць. а чабни… алегиѩ
згнегнбнкоаль. ѡт нглареба и гдесе ставити ѡт аповти изьдрьстьни
ка низьгнюргнка. такоре по дѣлоу на доубь. на кара алорь инарогль
сватове поляне. и подѣлоу на лонвоу. ѡт лонѣ дѣлоаль посрѣдь и тль
пѧ. низьдльбекн потеквоурѣноу оу броды. а селе алегиѥ штарици
згнюргенкоаль. ѡтрѣке пацрѣкь ѡт црькве оуз дѣль кознико аль прѣ
зьдольдльботаки… оу зьдроу гн дельць па бла шкеналазь. и оузьдѣль
надь влахе на воз никь конгредѡ подѣлоу. алегию ресникь на алегию та
лановнноу. и алегиюштарницоу. и дѣлоаль конгреде алегию штари
цоу и алегию сѡвчарево. и на сѡпогорь. и по дѣль спадаали… ловласѣ
но поле. и ѡтноугие алегиние ат т… дѣлоаль и право оурѣ коу. на…
кморь. и такоре прѣзьрѣкоу и прѣзь бароу оу гоубавчь потокь. и…

кьградоусаре: Село комарани. а мегю њимь сабары ѿ битинрѣ
вскогапотока. прѣзь комарщицоу оу хрндь. оузь хрндь на планиноу
подѣлоу оуплавь нас ѿ погорь. надь трѣскавьцоу пoрыбарскоѥ сѣ нокосе.
прѣзь потокь трѣскавьчкыи. оузьрть прѣко погрѣдьноу чика и посрѣ
дьлницихь оувелике брьхьоу кадамицын. и нас ѿ погорь посторошалеги. по
срѣдьни въ оутрѣшню. старовадь мегоцаоу главицоу оу рѣкоу трьвщи
цоу. и низь рѣкоу како стара трьвьщица оупада оу лимь: Село веанска
а мегю велицѣ бьржаницоу. оу петкову црьквь и кось бѣлошева брѣга
оудѣль. и како се скалинвали оу великоу нрманицоу. оузь дѣлоу планиноу
драгониа. до хон саборасто стефанскога. и дотьбозаоу грахоть каньнова.
оус алчеглаве прѣкоо устрамнице. и низь потокь битинрѣвьскин како
пристаѥ оу комарщицоу. планина ржана илоска: Село трѣбуа. а мегє
моу здо соугель. оу граничоу оузь доль мегю градцаоу поуть ноузагра
дци оу брьдце оу высоки кршь ко ньдѣла. и подѣлоу надь трѣбую како
се скалы и валинни пакь оу бысентор оу ки ке подрѣвце. оу собрачю стѣ
ноу. оукрьшиць оустоудень ць ѿ стоудеица право оу копани брѣгь на
блатѣ: Село грьнчарево. мегю грьнчаревоу здосоугнѣмь. оулеу кни
вирь оу кавли оузаводиш ноуглавоу наве линь вьрхьоу зьдѣль. а згоусн
моль мегиа оузь хроусабоу лысто стефаньскин. ѿ пески оулитоустѣ
ноу. оукамене строуге. оу мѣсорови доль оу прѣдѣльць оу брѣзь ть низь
болскоу. оубѣлан потокь порѣдь годыле. вышебабине боуке зу
драго клань лазькань длыгихь лоукь. низь врьвлошоу копь бабина лоуга.

инзьрѣкоу комыкривать. оу трьновьцин цоу некомь прѣровницѣ. оу ѡ срѣ
дыкь оу млоунда. комь стрьмоглавницѣ некомь попове лоуке. оу врьб оу оу
три фоумы крть. Село врьмошал. Мегга урьнинамь горамь мегю плаво
мь нбоуднам домь. комь коз нега хрьбта оу лоикоу. направо оу з брьдо ме
гю бенчю сградьчкомь мегомь. направо оу велие брьдо ноу велики камн.
на ѡпогорь подѣ лоу крозѣ гвозь. нападаюки здѣла прѣмало оу ко
вимь потокомь. аѿ з лерѣке коудѣсе ни ѡре ни копа. тозивсе плани
на. нпрѣзь потокь оу поуть како спада елиповице. направо оу з брьдо
оу лоикоу наврьхь. и из борие оу радошевь камн. аѿ брьмошь коудѣ
се ни ѡре никоги тозн планина. арнкавцоу мегга скроботница. А сел
лание плавеке. хотина гора. црннице. добра водица. седлинбори. але
ганимь ѿ седлинборь поутемь оу стоудемьць. такоре оу трѣскавць. ѿ трѣ
скавца оу лоучницоу. ѿ лоучнице оу здѣль оусѣчено устѣноу. и подѣ лоу
оу доброу водицоу. ѿ добре воднице оу хотишь. ѿ хотиша оу рмано. ѿ р
мане поутемь наборь оу кроуше весекы издѣль. ѿдѣла оу потокь комь полаг
Село добра рѣка с заселки не вьсѣми мегами. ноуне ноу роучникомь юсин кс
цоу бнли оу старе краице. А се мега добро рѣць. долнма ѿ лнма оу л...
ны кот. ѿ лоучника крта оу бѣхнь. ѿ бѣхнка пор тоу прѣбыне. оу планинноу ста
пицоу ноу лакоу. ноу рѣть оу торць подѣ лоу на брато. и подѣ лоу трѣбьуке
планинне. и подѣ лоу имло до соугьскоу планинноу. и подѣ лоу до плани
негѣь мчаре вьсике. оу липовицоу. и поутемь из липовице оу. ноу из
ни потокь до сто стефаньскега хроусовоули. ако мега мегги
дегра дьчкога хроусовоула. из ноу оу шавноу полганоу. и подѣ
лоу оу ѣтрошевнице. оу велии пехь оу драгалиевь потокь. и из
потокь оу рѣкоу. и из рѣкоу оу лималь. И приломи кравтоли

трьниихь дѣлоу или ѿ вьнѣшнихь. таковы да боудеть проклеть и за
везань вьсеми б҃ь ієже и вьсе боуцщии ѿ г҃а б҃а вседрьжителя и ѿ прѣчтыіе
иего матре и ѿ вьсѣхь стыхь ѿць иже б҃оу оугодившихь. и да ие причтень иу
дѣ прѣдателю и каиноу братоубиици. и да ие с ними и сь тѣми такоже и содо
мь и гоморь. и да станеть на соудищи сь ѡрекшими иже се славы б҃жние. и рек
шими възми възми распни крьвь его на на и на чедѣхь нашихь. и ѿ б҃го
дарованнаго нами вѣнца. да боудеть проклеть и завезань. аминь ∵

Стефань [illegible]

РЕЧНИК И РЕГИСТРИ

GLOSSARY AND REGISTERS

О РЕЧНИКУ МАЊЕ ПОЗНАТИХ РЕЧИ И РЕГИСТРИМА ИМЕНА ЉУДИ И МЕСТА

У овој књизи је дат регистар имена људи који се помињу 1330. године, регистар топонима и микротопонима, који показују како се и где простирало властелинство манастира Дечана у време његовог оснивања, и речник мање познатих речи које се налазе како у деловима хрисовуље писане српскословенским, тако и деловима који су писани народним језиком.

Називи и речи који су забележене у хрисовуљи написани су онако како су се изговарале у првој половини четрнаестог века. Изговор гласова тога времена познат је у нашој науци, па није било тешко исписати тако да се олакша читање. Било је могуће исписати поменуте речи онако како би се данас читале, али то не би одговарало стварном стању у средњовековном језику. У време писања хрисовуље на простору где се налазило Дечанско властелинство вокалски систем није био исти као вокалски систем савременог језика. Постојала је могућност да се речи испишу онако како их је писао средњовековни писар. Међутим, то би тешко могли читати они који нису филолози по струци, те би употребљивост била веома мала. Свако ко жели да се упозна са местима која су била у међама или на међама дечанског поседа може врло лако да их прочита онако како су се изговарала у првој половини четрнаестог века у средњовековној српској држави. При том није неопходно знати систем знакова којима се писало у то време.

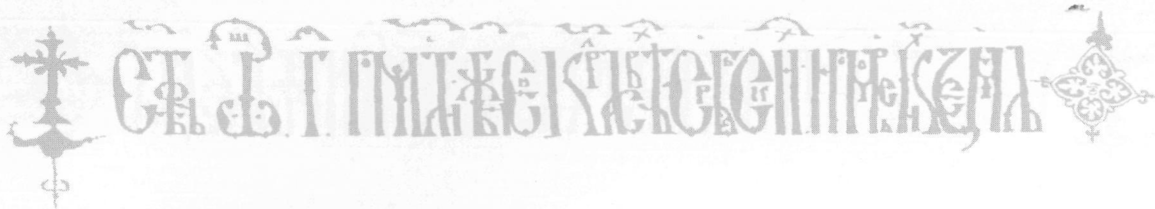
Гласовни систем језика који се користио у српској писмености у средњем веку није био далеко од савременог. Између десетог и дванаестог века наступиле су велике промене у старосрпском језику које је прихватио књижевни језик, односно, српска редакција старословенског језика или српскословенски језик. Прасловенски вокалски систем који је наследио старосрпски између десетог и дванаестог века изгубио је два назала, *ǫ и *ę. Назал *ǫ дао је *у*, а назал *ę дао је *е*. Меки и тврди полуглас су се изједначили. Меко и тврдо вокално *л* и *р* су се изједначили, а тврдо *и* већ до краја тринаестог века изједначило се са обичним *и*.

Гласовни систем језика којим је писана Дечанска хрисовуља имао је вокалски систем сличан систему савременог језика. Имао је само три вокала више него што их има наш савремени језик. То су ѣ (јат), вокал који се изговарао између *е* и *и*, сачуван до данашњих дана у говору Галипољских Срба и неким крајевимаа западне Србије, *ь* (полуглас или полугласник), чији нам изговор није у потпуности познат, али захва-

љујући чињеници да је сачуван у неким дијалектима српског језика може се претпоставити да је био ултракратки вокал близак вокалу *а,* и вокално *л*, које у то време није мењало своју основну вредност. Промена ових вокала настала је један век касније и тек је тада у српском језику створен вокалски систем који се налази у нашем савременом језику.

Између савременог језика и језика којим је писана Дечанска хрисовуља има још неких разлика. У време писања прве верзије консонантска група *чр* још није била прешла у *цр*, што показује, на пример, микротопоним *Чрешња*. Међутим, у тексту уметка, писаном после четрнаестог века, промена је извршена: *Чрвени Брѣг* > *Црвени Брег.* Нема метатезе у групи *вс-*, као ни код упитне заменице *кто*. Језику ове хрисовуље није познато ни ново јотовање. Консонант *џ* ни у једној речи није постојао у иницијалном положају, него се јавља само као резултат неких гласовних промена, па нема ни посебног слова за његово обележавање.

РЕЧНИК МАЊЕ ПОЗНАТИХ РЕЧИ

У овај речник су унете мање познате средњовековне речи, како из одељка који је писан српскословенским, тако и из одељка писаним народним језиком. Има речи које су на први поглед познате, међутим њихово значење у средњовековном језику није исто као и данас. На пример, реч *брашно* данас само означава производ добијен млевењем жита, а у језику четрнаестог века *брашно* је значило храну у целини. Средњовековно значење ове речи значајно је за истраживаче наших народних говора јер се помоћу средњовековног значења ове речи лако може протумачити дијалекатска реч *брашњеница* — пастирска торба за ношење хране. Уз неке речи дата су кратка тумачења, а уз неке су дата опширна објашњења. То је учињено стога што је потребно подробније тумачење неких средњовековних термина који данас у језику више не постоје. Била су неопходна шира тумачења правно-економских термина специфичних за средњовековни српски језик којих у савременом језику више нема, или имају друго значење. У данашње време свако зна да је *игуманија* титула монахиње која је на челу женског манастира. У српском средњовековном језику *игуманија* је манастир на чијем се челу налази игуман. Данас је *јагњетина* јагњеће месо, међутим, пре шест векова то је био порез који се састојао од давања јагњеће коже, од које се вероватно правио пергамент за писање манастирских књига. Значење речи *победити* у тексту хрисовуље није у потпуности исто као у данашњем литерарном језику.

С обзиром на то да су данашњем читаоцу средњовековни текстови тешки за разумевање, речи су написане онако како су се изговарале у првој половини четрнаестог века.

А

АРБАНАСИН, Албанац.

АРХИЈЕПИСКОП, титула епископа који су имали јурисдикцију над неколико епископија.

АРХИЈЕПИСКОПИЈА, самостална црквена област под управом архиепископа.

Б

БАШТИНА, наследно имање, очевина. Реч потиче од *башта* — отац. Баштину нису наслеђивала само деца него и сродници до осмог колена.

БЉУСТИ, чувати.

БОЉАРИН, личност која је припадала вишим друштвеним слојевима, исто што и властелин. Није утврђено порекло ове речи. Има мишљења да је старобугарског порекла, али има и мишљења да потиче од придева *бољи*.

БРАШНО, у старословенским текстовима као и у старосрпским значи храна у целини, а не само производ од жита.

БѢДБА, врста допунске работе феудалних подложника.

БѢЛѢГ, пастирска плата у домаћим животињама.

В

ВЛАДИКА, владар, господар, онај који влада неком облашћу. Термин који се употребљавао у средњовековној Србији за владара, без обзира на ранг.

ВЛАСТЕЛА, у средњовековној Србији то су биле личности које су припадале највишем друштвеном сталежу.

ВЛАСТЕЛИН, члан племства, повлашћеног сталежа у средњовековној држави.

ВЛАХ, пастир, првобитно романског порекла, а касније сваки пастир на којег се односи правни статус влаха.

ВОЗНИК, колски пут нижег ранга, слабији него цеста.

ВОЈЕВОДА, војвода, војни заповедник. У мирним временима могао је вршити и цивилну власт у некој области. Реч је словенског порекла. Овај термин је познат у свим словенским земљама.

ВРАЖДА, глоба за убиство или тешку телесну повреду. Корен ове речи је именица *враг,* која је позната у свим словенским језицима. Термин *вражда* познају и други словенски језици.

ВРХОВИНА, врста пореза који су свештеници давали епископу у чијој су епископији служили и у чијој су се духовној надлежности налазили.

ВЬЗБѢСИТИ, залудети.

ВЬЗДАТИ, дати.

ВЬЗДВИГНУТИ, подићи.

ВЬЗЉУБИТИ, заволети.

ВЬЗМОЖНО, могуће.

ВЬЗНЕНАВИДѢТИ, мрзети, презирати, одбацити.

ВЬЗУПИТИ, повикати, звати.

ВЬЛОЖИТИ, ставити.

ВЬМѢНИТИ, схватити, мислити, сматрати.

ВЬНУТЬРН, унитрашњи.

ВЬНѢШЬН, спољашњи.

ВЬСЕМОГУШТИ, свемогући. Ова реч је по пореклу партицип презента, али је попридевљена, као и *идући* и *ш̄екући.*

ВЬСПИТѢТИ, отхранити, одгајити.

ВѢНЧАТИ, крунисати, обавити церемонију крунидбеног обреда, највероватније онако како је то било у Византији.

ВѢНЬЦ, круна, симбол владарског достојанства.

Г

ГОСПОДСТВОВАТИ, владати.

Д

ДАНИЈЕ, даривање, давање.

ДАРОВАНИЈЕ, дар.

ДИНАР, врста новчане јединице која је била дванаести део перпере. Термин је латинског порекла, од denarius, назив за римски сребрни новац. Српски динар је кован у разним ковницама и током времена мењала му се тежина.

ДИПЛА, нека врста црквене одеће. Термин је грчког порекла.

ДОХОДЬК, дажбина, порез.

ДРЖАТИ, поседовати , владати нечим.

ДУХОВНИ, верски, црквени.

ДѢЛО, посао.

Ж

ЖДРѢБЈЕ, имање које је ишло уз свештенички чин. Термин је словенског порекла и налази се у свим старим словенским језицима.

ЖИТИЈЕ, животопис, живот.

ЖИТОТРѢБЉЕНЈЕ, чишћење жита од корова.

ЖУПА, термин којим је називана административна или географска област. Термин је словенског порекла и налази се у већини словенских језика.

З

ЗАБИТИ, заборавити.

ЗАБЂЛ, забран, земљиште резервисано за одређену сврху. То је могло бити за испашу нечије стоке или за нешто друго.

ЗАКОН, термин који у средњем веку означава неку правну одредбу. У Дечанској хрисовуљи забележен је закон за меропхе, стари закон, закон за сокалнике, закон за метохије итд.

ЗАСЕЛИЕ, заселак, део села.

ЗАСЕЛЬК, исто што и заселије.

ЗАТОЧЕНИЈЕ, изгнанство.

ЗБОР, термин је настао од речи словенског порекла. Означава скуп различитог карактера. Има исто значење као реч сьбор, која се такође јавља у Дечанској хрисовуљи. Може бити збор српске земље, српски збор, збор села итд. Најважнију функцију имао је збор српске земље, а то је политичко управно тело које је имало ингеренцију у важнијим државним пословима.

ЗГОВОРИТИ СЕ, договорити се.

ЗГОН, кулук ван места становања.

ЗДАТИ, зидати.

ЗДЕ, овде.

ЗЕМЉА, јавља се у неколико значења. Једно је исто што и држава, а друго је значење је имање, добро.

ЗЛАТАРЈЕ, златари, мајстори који су се бавили израдом златних предмета.

ЗЛОМИСЬЛН, онај који не мисли добро.

ЗЛОНЬРАВ, злобан, завидан.

И

ИГУМЕН, игуман, старешина православног манастира.

ИГУМЕНИЈА, манастир на чијем се челу налази игуман.

ИГУМЬН, в. игумен.

ИКОНОМ, у средњовековним манастирима то звање је имао један од старешина манастира, који је по значају био после игумана. Његове обавезе су биле да чува манастирско добро и да се брине о материјалној страни манастира и калуђера.

ИНДИКТ, петнаест година у средњовековном рачунању времена.

ИНОПЛЕМЕНИ, од страног племена.

ИСТОЧНИК, извор.

Ј

ЈАГЊЕТИНА, јагњећа кожа која је могла бити употребљена и за прављење пергамента на коме се писало.

ЈЕЗИК, народ.

ЈЕКЛИСАРХ, јеклисијарх, у средњовековним манастирима то је био калуђер који је имао част и дужност да води рачуна о богослужењу и стварима које су за то потребне и да надгледа да ли јеромонаси правилно служе службу.

ЈЕПИСКОП, управитељ једне црквене области тачно утврђених граница, који је имао седиште при саборној цркви те области. Област којом је управљао епископ и у средњем веку носила је назив епископија.

К

КАЗНЬЦ, достојанство у државној управи или у управи удеоних кнежевина или жупа; старао се о разним врстама владарских прихода.

КАТУН, пастирско насеље или летње станиште, заједница сточара обухваћена одређеном унутрашњом организацијом.

КОВАЧЈЕ, ковачи, мајстори који су се бавили ковачким занатом. Већина села у средњем веку имала је ковача који је мештанима чинио разне занатске услуге.

КОЊУСИ, коњушари, чувари коња.

КРАЉЕВСТВО МИ, ја, краљ. То је формула којом краљ себе помиње у званичним документима.

КРМА, храна.

КУДЬР КОЊ, товарни коњ који је служио за преношење терета

Л

ЛЬСТ, превара, лукавство.

ЛЂТО, година.

Љ

ЉУДЈЕ, људи, они који су под нечијом влашћу, или под влашћу цркве или неког другог господара.

М

МАЂУПЬЦ, потиче од грчке речи која у преводу значи „пекар“, међутим њено значење временом мењало па је ова реч добила и значење „кувар“.

МАЈСТОРЈЕ, мајстори који су у сеоској средини обављали неопходне послове без којих становници села нису могли организовати живот.

МАЛОМОШТЬН, слаб, нејак.

МЕЂНИК, међаш, знак докле се простире неки посед.

МИРОТОЧЬЦ, онај из кога се точи миро.

МЛАДИ КРАЉ, у средњовековној Србији термин за наследника престола.То је обично био прворођени син владара.

МОНАСТИР, исто што и манастир. То је насеобина монаха или монахиња на манастирском простору који је ограђен. У ограђеном делу налази се храм, а око њега налазе се разне грађевине за потребе манастирске заједнице (ћелије, трпезарија итд). Изван тога постоји манастирско добро, неопходно за живот монаха и развој манастира.

МЬТ, мера за површину земље.

МѢРОПШИЋ, меропхов син.

МѢРОПЬХ, феудално зависни земљорадник, оптерећен тешким пословима у производњи пољопривредних производа за своје господаре.

МѢРОПЬШ, меропашки.

МѢРОПЬШКИ, меропашки.

МѢСЕЧИНА, месечна плата.

Н

НАБЕДРЬНИЦА, део свештеничке одеће.

НАВОДЧИЈА, потказивач крвног дела, коме је за ту услугу припадала половина *вражде*.

НАЗНАМѢНАТИ, обележити, означити.

НАРЕШТИ, именовати, наименовати.

НАРУКВИЦА, део свештеничке одеће.

НАСЛАЖДЕНИЈЕ, радост, наслада.

НАЧЕТИ, почети, започети.

НЕДОСТАТЬЧЬН, који недостаје.

НЕНЕВИДѢТИ, мрзети, злобити.

НЕПОДОБЬН, неодговарајући.

НЕУДОБ, тешко, мучно

О

ОБРѢСТИ, наћи, пронаћи.

ОДѢНИЈЕ, одећа.

ОКАЈАН, кукаван, гадан, бедан.

ОКРСТ, около.

ОТРАСЬЛ, младица, подмладак, дете, род, лоза.

ОТРОК, у најстаријим старословенским рукописима ова реч значи и дете и слуга. У споменицима српске средњовековне државе има различита значења. Овим термином означавале су се различите категорије феудалних подложника.

ОТЬЧЬСТВО, отаџбина.

П

ПАМЕТ, успомена, сећање, спомен.

ПАНДОКРАТОР, сведржитељ, свевладалац. Манастир Дечани посвећен је Пандократору.

ПАНДОКРАТОРОВ, сведржитељев, тј. оно што припада манастиру Дечани.

ПЕТРАХИЉ, епитрахиљ, део свештеничке одеће који се користи при богослужењу.

ПЕЋИ СЕ, бринути се, старати се.

ПЕЧАТ, казна за онога ко се не би одазвао позиву с печатом.

ПЛАНИНА, планина, висински пашњак.

ПЛѢВЕЛ, зла трава коју треба плевити, коров.

ПОБѢДИТИ, однети победу.

ПОБѢДИТИ СЕ, пасти у беду; помамити се.

ПОВЕЛѢТИ наредити , заповедити.

ПОГАНИН, паганин, термин којим су се у средњем веку називали припадници других религија или секти.

ПОЛУЧИТИ, добити.

ПОНОШЕНИЈЕ, укор, срамота, погрда.

ПОП, овај термин има исто значење као свештеник. Реч поп је из грчког језика прихваћена код Срба у време примања хришћанства. У хијерархији хришћанске цркве поп је одмах иза владике. Да би црквена организација била јака у средњем веку је скоро свако село имало попа.

ПОПЕЧЕНИЈЕ, брига, старање.

ПОРЕВНОВАТИ, позавидети.

ПОСЛУХ, саслушање сведока, плата за саслушање сведока.

ПОСЛѢДОВАТИ, пратити, наставити, следити.

ПОТЬШТАТИ, убрзати, журити се, хрлити.

ПОХУЉАТИ, кудити, корити, покарати.

ПРАВЬНУК, праунук.

ПРВОВѢНЧАНИ, онај који је први крунисан краљевском круном. Овај термин се односи на Немањиног сина Стефана, који је крунисан краљевском круном 1217. године.

ПРИЛОЖЕНИЈЕ, прилог.

ПРИНОШЕНИЈЕ, дар, прилог.

ПРИТЕЖАНИЈЕ, посед.

ПРИЧИСТИ, прибројати.

ПРОПЕТИЈЕ, распеће.

ПРОСВѢТИТИ, прославити, просветлити (краљ Стефан Дечански је богом помиловани и богом просвећени краљ).

ПРОСВѢШТЕНИЈЕ, глаголска именица од просвѣтити.

ПРѢГРѢШЕНИЈЕ, преступ, погрешка.

ПРѢЈЕТИ, заузети, освојити, отети.

ПРѢОСВЕШТЕН, преосвећен (атрибут који стоји уз достојанство патријарха и владике).

Р

РАБ, слуга. У средњовековним текстовима раб је божји слуга, дакле, Христов. Ретко се јавља са значењем слуге у средњовековном друштву.

РАБОТА, рад као обавеза феудалних подложника.

РАБОТАТИ, радити извршавајући феудалну обавезу.

РАЗЛИЧНОВѢРЬН, онај који је на различите начине веран.

РАЗРОДИТИ СЕ, умножити се.

РАЗЛУЧИТИ, одвојити.

РАТАЈ, ратар, орач, земљорадник који је запослен на газдинству неког властелинства.

РИЗА, одећа, одело, хаљина.

РЍПИДИЈЕ, рипиде, махалица, лепеза или округла на дрво насађена икона херувима којом ђакон маше над светим даровима.

РУКА, јемство и такса за јемство.

С

САМОДРЖЬЦ, монарх, владалац. У средњовековној Србији титула самодршца јавља се после крунисања Стефана за краља 1217. године.

САСУДИ, термин за разне црквене ствари потребне приликом богослужења. То су: антиминс, губа, дискос, звездица, кадионица, кашичица, копље, рипида. Ови предмети чувају се у жртвенику који служи за припремање еухаристије.

СВЕШТЕНИК, исто значење као поп и јереј. У средњовековним рукописима сва три термина се употребљавају равноправно.

СЕДЛАРЈЕ, седлари, мајстори који праве седла.

СЛАВОСЛОВИЈЕ, похвала, хвала.

СЛАД, слатка течност која се добија кувањем јечма и хмеља.

СЛУГА, једна врста дворског функционера која је по рангу на претпоследњем месту. То може бити старешина над људима који се брину о вину. Према средњовековним рукописима, види се да је то био и назив за властелу која су била поданици владара и великаша.

СЛУЖИТЕЉ, у средњовековним текстовима то је термин који се односи на човека који служи цркви.

СОКАЛНИК, припадник посебне категорије феудалних подложника чије се обавезе разликују од обавеза других феудалних подложника, али у науци још није потпуно објашњено у чему су разлике.

СОЋЕ, може бити да је владарски порез на земљу. Међутим, ни порекло речи ни обвеза нису довољно разјашњени у литератури.

СТАВИЛЬЦ, врста дворског достојанства. Одговара византијској дворској титули доместика. Дужност доместика је била да послужују владара за време обеда, а ту дужност на српском двору обављао је ставилац.

СТАВИТИ, поставити.

СТЕЖАНИЈЕ, имање, посед.

СТЛП, већи ораничли комплекс који је припадао неком властелину или манастиру.

СТРГУНЈЕ, кожари, мајстори који су се бавили обрадом коже.

СЬБОР, иста реч као збор само у иницијалном слогу није дошло до једначења по звучности.

СЬБРАТИ, скупити, сабрати.

СЬЗДАТИ, основати, утемељити, сазидати, саградити.

СѢНОКОС, земљиште на коме се коси сено, ливада.

Т

ТЕПЧИЈА, врста великодостојника на двору. У средњовековној српској држави постојало је звање великог тепчије и обичног тепчије. Велике тепчије и тепчије обласних господара водиле су рачуна о земљопоседима.

ТИСУЋА, хиљада. То је словенска реч коју је данас код Срба заменила грчка реч *хиљада*.

ТРАФЕЗАФОР, столњак.

У

УМРШТВЉАТИ, уморити, умртвити, угушити.

УПЬВАТИ, надати се.

Ф

ФЕЛОН, део свештеничке одеће.

Х

ХРИСОВУЉ, в. хрисовуља.

ХРИСОВУЉА, свечана владарска повеља, по правилу оверена златним печатом.

Ц

ЦЂСТА, колски пут вишег ранга, бољи од *возника*.

Ч

ЧРНЬЦ, калуђер, монах.

ЧРЂШЊА, трешња.

Ш

ШТИЦЕ, врста работе, дословно „дашчице".

ШЬВЦИ, кројачи, мајстори који шију одећу.

РЕГИСТАР ЛИЧНИХ ИМЕНА, ПАТРОНИМА И ПРИДЕВАКА

У овом регистру налазе се имена свих личности које су забележене у хрисовуљи, а које су у време писања поменутог документа биле значајне за манастирско добро, без обзира на то да лу су то били феудалци или феудално зависни појединци. У хрисовуљи је убележено само лично име неких личности без неке друге детерминације, али доста је личности које поред личног имена имају патроним или неки придевак. Уз нека имена као друга детермнација забележено је занимање, чин као знак достојанства или место из кога личности потичу. У регистру су дати патроними и придевци и упућује се на лично име, које се у већини случајева налази на првом месту. Уз име и патроним или придевак налазе се ближа обавештења о личности. С обзиром на то да није назначено када је име само, а када је уз њега патроним или придевак, било је потребно наћи неки начин да се тај проблем реши. Познато је да је средњовековни писар стављао тачке на месту где је сматрао да је мисао завршена. На основу тога, извучен је закључак да су имена и детерминације које стоје уз њих одвајана тачкама.

Да би читаоцу који није филолог овај регистар имена био разумљив, имена патроними и придевци написан су онако како су се почетком четрнаестог века изговарали. Исто тако су исписана и насеља из којих те личности потичу. О гласовима којих данас нема у језику раније је опширније говорено у одељку „О регистрима и речнику мање познатих речи“.

БРАТОМИЉИЋ, в. Богоје.
БРАТОСЛАЉИЋ, в. Милош.
БРИТВА, в. Будимир.
БУДИМИР БРИТВА, сокалник у селу Чабић.
БУДНИЋ, в. Бојко.
БУЈАН, сокалник у селу Чабић.

В

ВАСИЛИЈЕ ЛЕОНДИЧЕВИЋ, ђеклисијарх, поседник села Зерзева, а то је данашње село Зрзе, које се налази поред Белог Дрима у близини Швањског моста.
ВИЛЧИЋ, в. Витан.
ВИТАН ВИЛЧИЋ, сокалник у селу Добра Рѣка.
ВИТОМИР је очигледно имао пашњаке у планинама Плѣш, Ђеровица, Плочица, Туртеш, Ујездна, па их је продао краљу како би их краљ могао поклонити манастиру.
ВЛАДОЈЕ, мађупац у селу Велика.
ВОЈИЛО, сокалник у селу Чабић.
ВОЈИХНА, сокалник у селу Прилѣпи.

Г

ГОЈИМИР, сокалник у селу Чабић.
ГРАДОЈЕ, мађупац у селу Велика.
ГРУПШИЋ, в. Стајко.

Д

ДАНИЛО, монах и књижевник, српски архиепископ од 1324. до 1337. године, састављач низа биографија владара из династије Немањића. Доста је вероватно да је он саставио биографске делове у уводном и закључном делу Дечанске хрисовуље.
ДЕМОН, сокалник у селу Грмочел.
ДОБРЕТКО ЂУЛИЋ, сокалник у селу Добра Рѣка.
ДОБРИЋ, в. Ђуроје.
ДОБРОВОЈ, сокалник у селу Грмочел.
ДОБРОШЕВИЋ, в. Бојко.
ДОБРЧИН ХРАНЧИЋ, сокалник у селу Чабић.
ДРАГИНА, сокалник у селу Храстовица.
ДРАГОБРАТИЋ, в. Мирад.
ДРАГОВИЋ, в. Драја.
ДРАГОЈЛО, мађупац у селу Велика.
ДРАГОМАН ХЛЂЧКО, сокалник у селу Чабић.
ДРАГОМИЛ, сокалник у селу Прилѣпи.
ДРАГОСЛАЉИЋ, в. Михоило.
ДРАГОШ, мађупац у селу Велика.
ДРАГУЈ СРДАНОВИЋ, мађупац у селу Комарани.
ДРАЈА ДРАГОВИЋ, мађупац у селу Комарани.
ДРАЈКО ШАПРАНОВИЋ, сокалник у селу Грмочел.
ДРУЖОЈЕ, мађупац у селу Велика.
ДУМИЦА, сокалник у селу Чабић.

Ђ

ЂУЛИЋ, в. Добретко.
ЂУРОЈЕ, мађупац у селу Велика.
ЂУРОЈЕ ДОБРИЋ, мађупац у селу Комарани.

З

ЗАХАРИЈА АЛТИЊАНИН, становао је у Пилоту у Никити и био дужан да даје цркви свилу.
ЗОРАН, сокалник у селу Бабе.

Ј

ЈАРОСЛАВ УВРАТИЧЕВИЋ, сокалник у селу Бѣлѣг.

К

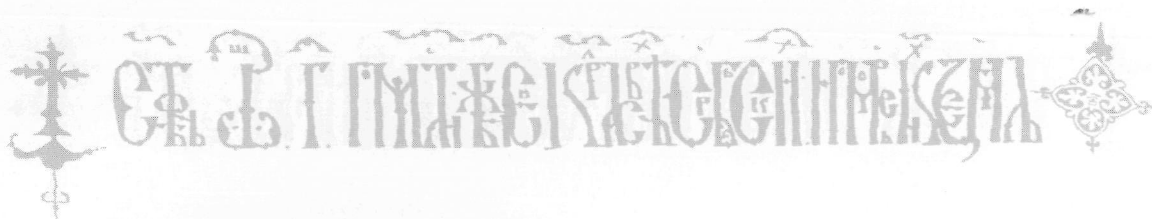
КОСТИЋ, в. Марко.
КОТИЛКО, мађупац у селу Велика.
КРАЈИСЛАВ, сокалник у селу Дечани.
КРЧЕЛЂЈ, в. Богдан.

Л

ЛЕОНДИЧЕВИЋ, в. Василије.
ЛУКА, сокалник у селу Трѣпча.

Љ

ЉИЉАНОВИЋ, в. Смил.
ЉУБСЛАЉИЋ, в. Радослав.

М

МАРКО КОСТИЋ, поседник села Јаблчно и засеока Црни Врх у Љубовићкој жупи.
МИЛГОСТ, мађупац у селу Комарани.
МИЛЕША, сокалник у селу Храстовица.
МИЛОВАН, мађупац у селу Комарани.
МИЛОЈЕВИЋ, в. Радетко.
МИЛОСЛАВ МЬГЛИЋ, мађупац у селу Комарани.
МИЛОСЛАВ, мађупац у селу Комарани.
МИЛОШ, сокалник у селу Чабић.
МИЛОШ БРАТОСЛАЉИЋ, био је задужен да чува забел. Њега и његову породицу поставио је у селу Трнава игуман Арсеније.
МИЉАК, сокалник у селу Врмоша.
МИРАД ДРАГОБРАТИЋ, сокалник у селу Љуболићи.
МИРКО, сокалник у селу Чабић.
МИРОЈЕ, мађупац у селу Комарани.
МИРОЈЕ СРДАНОВИЋ, сокалнику селу Истинићи.
МИХАИЛ ШИШМАНИЋ, бугарски цар који је ратовао са Стефаном Дечанским код Велбужда 1330.године.
МИХАЉ АЛТИЊАНИН, становао је у Никити у Пилоту и био је дужан да даје цркви свилу.
МИХОИЛО ДРАГОСЛАЉИЋ, сокалник у селу Љуболићи.
МИХОЈЕ, сокалник у селу Дечани.
МЬГЛИЋ, в. Милослав.

Н

НЕМАЊА, в. Симеон.
НИКОДИМ, монах, дипломата, писац и српски архиепископ од 1317. до 1324. године.
НѢГОЈЕВИЋ, в. Станимир.
НѢГОСЛАВ, мађупац у селу Велика.

О

ОБРАД РАДИНОВИЋ, сокалник у селу Велика.
ОБРАДЬЦ, мађупац у селу Комарани.
ОЗРОЈЕ, сокалник у селу Прилѣпи.

П

ПАВЛОВИЋ, в. Прѣја.
ПОМЕН, сокалник у селу Велика.
ПОСТЕЉШТАК, в. Рајко.
ПРИБИЧИЋ, в. Радомир.
ПРИБОЈЕ БРАЈКОВИЋ, сокалник у слу Истинићи.
ПРИБЬЦ, сокалник у селу Чабић.
ПРОКОПИЈЕ БОГДАНОВИЋ, поседник села Палежи у Брсковској жупи.
ПРѢДАК, сокалник у селу Прапраћани.
ПРѢДИСЛАВ, сокалник у селу Чабић.
ПРѢДОЈЕ, сокалник у селу Велика.
ПРѢЈА ПАВЛОВИЋ, сокалник у сели Прапраћани.
ПРѢЉУБ БЕРОЈЕВИЋ, сокалник у селу Чабић.
ПТУЉА, сокалник у селу Чабић.

Р

РАДАН, економ. Њему и његовој браћи краљ је дао у баштину насеље Добродоли које је било заселак села Чабић да се ту насели.
РАДЕТКО МИЛОЈЕВИЋ, мађупац у селу Комарани.
РАДИН СТАЈШИЋ, мађупац у селу Комарани.
РАДИНОВИЋ, в. Обрад.
РАДОМИР ПРИБИЧИЋ, сокалник у селу Бабе.
РАДОСЛАВ, сокалник у селу Комарани.
РАДОСЛАВ БОГДАНОВИЋ, сокалник у селу Истинићи.
РАДОСЛАВ ЉУБСЛАЉИЋ, сокалник у селу Грнчарево.
РАДОСЛАВ ШТРБЬЦ, сокалник у селу Чабић.
РАДУЈ, сокалник у селу Грнчарево.
РАЈКО, мађупац у селу Велика.
РАЈКО, мађупац у селу Комарани.
РАЈКО, сокалник у селу Прилѣпи.
РАЈКО ПОСТЕЉШТАК, свакако је припадао породици постељштака. То су били себри који су имали дужност да производе платно за постељину и за рубље.

С

САВА (Свети Сава, Растко Немањић), најмлађи син жупана Стефана Немање. Од 1219. године па до смрти био је први српски архиепископ. У хрисовињи је забележено да је он „Свети и преосвећени Сава, први српски архиепископ“.

СИМЕОН НЕМАЊА, Стефан Немања, велики српски жупан, родоначелник династије Немањића. Када се замонашио добио је име Симеон. У хрисовљи се помиње као „први свети владар љубитељ отаџбине, просветитељ српски и нови мироточац“.

СМИЛ ЉИЉАНОВИЋ, сокалник у сели Добра Рѣка.

СРДАНОВИЋ, в. Мироје.

СРДАНОВИЋ, в. Драгуј.

СТАЈКО ГРУПШИЋ, сокалник у селу Чабић.

СТАЈШИЋ, в. Радин.

СТАНИМИР НѢГОЈЕВИЋ, сокалник у селу Прилѣпи.

СТАНКО, мађупац у селу Велика.

СТѢФАН ПРВОВѢНЧАНИ, други син Стефана Немање, старији брат Светога Саве. Био је велики жупан од 1195. до 1217. године, а краљ од 1217. до 1227. године. У хрисовуљи је забележен као „Стефан првовенчани краљ“.

СТѢФАН МИЛУТИН, унук Стефана Првовенчаног, а син српског краља Уроша Првог. Био је српски краљ од 1282. до 1321. године. У хрисовуљи је записамо да је „свети и моћни превисоки краљ свих српских и поморских земаља“.

СТѢФАН УРОШ (ДЕЧАНСКИ), син краља Милутина, владао је српском земљом од 1321. до 1331. године. У хрисовуљи је записан као „Стефан Урош Трећи, по милости божјој краљ свих српских и поморских земаља“. У хрисовуљи су поменути сви његови преци по мушкој линији, осим деде Уроша Првог. Није јасно зашто је то тако.

СТѢФАН ДУШАН, син Стефана Дечанског, млади краљ од 1321. до очеве смрти, српски краљ до 1346. године, а затим српски цар до 1355. У хрисовуљи је забележено да је у време писања ове исправе био „млади краљ Стефан“.

Т

ТОЛОЈЕ, сокалник у селу Врмоша.

ТОЉЕНОВИЋ, в. Милош.

ТОРНИК, сокалник у селу Грмочел.

ТРОШАН, сокалник у селу Храстовица.

ТУЛ, сокалник у селу Истинићи.

У

УВРАТИЧЕВИЋ, в. Јарослав.

УРОШ, име које се у средњем веку јавља уз имена неких српских владара.

Х

ХЛѢЧКО, в. Драгоман.

ХРАНЕН, сокалник у селу Чабић.

ХРАНЕТИЋ, в. Прибьц.

ХРАНИМИР, мађупац у селу Комарани.

ХРАНИСЛАВ, сокалник у селу Прилѣпи.

ХРАНИСЛАВ, сокалник у селу Велика.

ХРАНОТА, сокалник у селу Врмоша.

ХРАНЧИЋ, в. Добрчин.

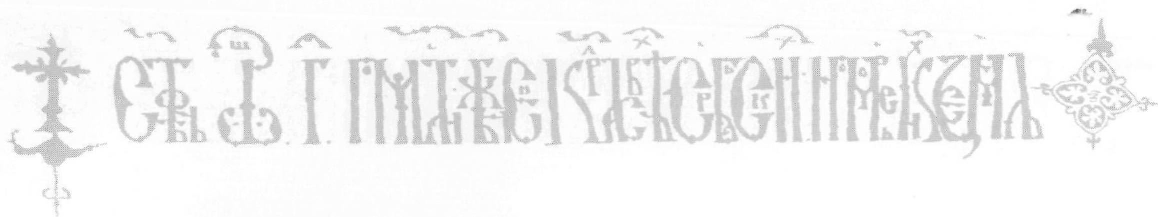
Ш

ШАПРАНОВИЋ, в. Драјко.

ШИША, сокалник у селу Грмочел.

ШИШМАНИЋ, в. Михаил.

ШТРБЬЦ, в. Радослав.

РЕГИСТАР ИМЕНА МЕСТА

ВИНОГРАД ДЕЧАНИН, у близини манастира Дечани.
ВИНОГРАД ХАРЬЦ, у близини манастира Дечани.
ВИНОГРАДИШТЕ, на међи Алтина.
ВИСАТОР, планина на међи села Град у Плаву. в. Виситор.
ВИСИТОР, планина на међи села Трѣпча. 79.
ВИСОКИ КРШ, на међи села Трѣпча и Досуђе.
ВИТИЧРЂВСКИ ПОТОК, на међи села Комарани.
ВЛАСЂНО ПОЉЕ, на међи села Чабић.
ВЛАШКИ ЛАЗ, на међи Ђурђевика и Штитарице.
ВОЈИХНИН ДОЛ, на међи засеока Добродоли.
ВОЛСКА, на међи села Грнчарево и Гусино.
ВРАТНИЦА, на међи Алтина. Данас је то Враница. 39.
ВРАТО, на међи села Добра Рѣка.
ВРБА, на међи села Грнчарево и Гусино.
ВРМОША, средњовековно село које и данас постоји у Албанији, на граници са Србијом и Црном Гором. 75.
ВРЂЛО, на међи Алтина. 36.
ВЂТРОШЕВИЦЕ, на међи села Добра Рѣка. Планина испод Великог и Малог Пеха.

Г

ГВОЗД, на међи села Велика.
ГЛАВИЦА, на међи села Комарани.
ГОДИЉА, на међи села Грнчарево и Гусино.
ГОЗНА ГЛАВА, у близини села Истинићи.
ГОМИЛА, у близини манастира Дечани.
ГРАД, село у Плаву.
ГРАДИШТЕ, на међи села Стрельц.
ГРАДЬЦ, на међи села Трѣпча и Досуђе.
ГРАДЬЧКА МЕЂА, међа поседа манастира Градьц у близини Плава.
ГРАДЬЧКИ ХРИСОВУЉ, посед манастира Градьц на међи села Добра Рѣка.
ГРДАНОВА ЊИВА, на међи засеока Добродоли.
ГРМОЧЕЛ, село у близини манастира Дечана. Данас је то насеље Грамочел. 25.
ГРНЧАРЕВО, село које је сачувано до данас као Грнчар. 72.
ГРНЧАРЕВСКА ПЛАНИНА, планина у близини села Грнчарево.
ГРОБ, на међи села Стрѣльц.
ГРОХОТ, на међи села Велика.
ГУБАВЬЧ ПОТОК, у близини села Чабић.
ГУСИНО, село које се сачувало до данас као Гусиње. 69.

Д

ДЕЧАНИ, село сачувано до данас као Дечани, у коме се налази манастир, задужбина Стефана Дечанског. 1
ДЛБОКИ ПОТОК, на међи села Чабић.
ДЛБОЧАК, на међи Ђурђевика и Штитарице.
ДЛГА, на граници Алтина. Вероватно данашњи топоним Дега у близини Радогошта. 42.
ДЛГЕ ЛУКЕ, на међи села Гусино и Грнчарево.
ДОБРА ВОДИЦА, плавска планина. 80.
ДОБРА РЂКА, предео и село у сливу реке Злоречице.
ДОБРИ ДОЛ, на међи Алтина. Данашњи топоним Добердол. 38.
ДОБРОДОЛИ, заселак села Чабић. Данашњи топоним Добри До.
ДОБРОШ, село које је до данашњих дана сачувало своје име. 28.
ДОБРЧИ ДОЛ, на међи села Бабе. Можда је то данашње место Добриђе. 29.
ДОЛЊИ ПУТ, на међи села Чабић.
ДОЛЬЦ, у близини села Чабић и Уњемир.
ДОСУЂЕ, село које је до данас сачувало своје име. 70.
ДОСУЂКА ПЛАНИНА, у близини села Досуђе. 74.
ДРАГАЉЕВ ПОТОК, на међи села Добра Рѣка.
ДРАГОЈЛА, планина на међи села Велика.
ДРАГОМАЊ ЛАЗ, на међи села Гусино и Грнчарево.
ДРИМ, Бели Дрим, река која тече преко Дечанског властелинства. 51.
ДРОЧИН КАМИ, на међи области Алтин. 40.
ДРСНИК, у близини Чабића. Село је до данас сачувало назив. 48.
ДРУГИ ДОЛЬЦ, на међи Ђурђевика и Штитарице.
ДРУГИ МРАМОР, на међи села Љуболићи.
ДРЂВОДЂЛ, на међи села Грмочел.
ДУБ, а) на међи села Чабић; б) на међи села Град у Плаву.
ДУБОВИК СТУДЕНЬЦ, на међи села Стрѣльц. 9.
ДУБРАВА, на међи села Стрѣльц.
ДУЧИНА ГЛАВА, у близини села Истинић и планине Плѣш.
ДЂЧАНЕ, в. Дечани.

Ђ

ЂЕВЧИНА, на међи поседа Марка Костића у сливу Лима западно од данашњег Бијелог Поља.

ЂЕРОВИЦА, планина изнад Дечана, данас Ђеравица. 31.

ЂУРЂЕВИК, у близини села Чабић и Уњемир. Свакако данашњи топоним Ђурђевић.

Ж

ЖРКОВО, на међи области Алтин. 44.

З

ЗАБЛАТЈЕ, на међи села Стрльц. То је данашње место Заблаћ. 7.

ЗАВОДИШТНА ГЛАВА, на међи села Грнчарево и Досуђе.

ЗАГРАДЬЦ, на међи селаТрѣпча и Досуђе.

ЗАСѢДАЛИШТЕ, на међи села Зерзево.

ЗАТРНАВСКА ЖУПА, предео у коме се налази село Храстовица са засеоцима.

ЗЕРЗЕВО, село које је данас Зрзе. 49.

ЗЛА РѢКА, данашња река Злоречица у близини Плава.

И

ИГЛАРЕВ СТУДЕНЬЦ , извор у селу Игларево.

ИГЛАРЕВО, место у близини села Чабић које је сачувало до данас своје име. 54.

ИЛИЈИНО БРДО, на међи села Грмочел.

ИЛИЈИНА ЦРКВА, на међи села Зерзево и Брѣстовьц.

ИСТИНИЋИ, село које се данас зове Истинић. 13.

Ј

ЈАБЛАНИЦА, може бити да је данашњи топоним Лабаница. 35.

ЈАБЛЧНО, село Марка Костића у сливу Лима, западно од данашњег Бијелог Поља.

ЈАВОРОВ ДОЛ, на међи села Гусино.

ЈАЗВИНА, у близини Ђурђевика и Чабића.

ЈАРЕ, заселак села Град у Плаву. Данашње место Јара. 66.

ЈЕДРАШКИ ВРХ, на међи села Комарани с Рибарима.

ЈЕЛШАНИЦА, на међи села Грмочел. 24.

ЈЕРДАН, на међи села Грмочел.

К

КАМЕНЕ СТРУГЕ, на међи села Грнчарево и Гусино

КАМИ, на међи села Грнчарево.

КИЋЕНО ДРЪВЦЕ, на међи села Трѣпча.

КИЋЕНИ ДУБ, на међи села Чабић.

КОВАЧЕВ ЛАЗ, на међи засеока Добродоли.

КОЗЈИ ХРБЬТ, у близини Плава.

КОКОШ СТУДЕНЬЦ, на међи села Бабе и Добрчи Дол.

КОМ, планина, данашњи Комови.

КОМАРАНИ, село које је сачувало назив у топониму Комарача. 65.

КОМАРШТИЦА, река у близини села Комарани.

КОМШТИЦА, највероватније да је у близини села Јаблчно.

КОПАНИ БРЪГ, на међи села Град у Плаву.

КОСЬМЧИ ЛАЗИ, у близини села Стрѣльц.

КОСТАНТИЊ ГРАД, Цариград у Византији, данас Истамбул у Турској.

КОШУТА, у близини села Јаблчно које је припадало Марку Костићу, а налазило се у сливу Лима.

КРИВАЧ, на међи села Грнчарево и Гусино.

КРУШЕВСКИ ДѢЛ, у близини плавских планина.

КРУШЕВЬЦ, место ка коме је текла вода од Дечана, а граничило се са селом Прапраћани. 10.

КРУШИЦ, на међи села Трѣпча.

КУМАНОВО, данашње село Куманово у Дреници.

Л

ЛИВАДА, на међи засеока Прѣки Луг.

ЛИВЉАНИ, место које се граничило са селом Грмочел.

ЛИМ, река која је до данас сачувала своје старо име.

ЛИПОВИЦА, планина у околини Плава. 73.

ЛИСЬЦ, на међи села Град у Плаву.

ЛИТА СТѢНА, на међи села Грнчарево.

ЛОКВА, а) на међи села Дечани; б) на међи села Велика.

ЛУКИ ВИР, на међи села Грнчарево и Досуђе.
ЛУКОВИ ПОТОЦИ, у близини Плава.
ЛУЧАНЕ, заселак села Дечани. 15.
ЛУЧИН КРСТ, на међи села Добра Рѣка.
ЛУЧНИЦА, на међи плавских планина.
ЛЬНИШТА, на међи села Комарани.
ЛѢПЧИНОВЦИ ВЛАСИ, не може се тачно утврдити где је било њихово станиште.

Љ

ЉУБОВИЋКА ЖУПА, у Полимљу у близини Љубовиђе, западно од Бијелог Поља.
ЉУБОЛИЋИ, село се налазило на месту данашњег насеља Љубенић у близини манастира Дечани. 6.

М

МАЛИ ПУТ, на међи засеока Прѣки Луг.
МАТОРСКИ ПРѢСЛОП, на међи области Алтин. 33.
МЕДВѢЂА ГЛАВА, на међи села Град у Плаву.
МЕДВѢЂИ ДОЛ, на међи села Зерзево.
МЕЂНИ ГРОБ, на међи села Стрѣльц.
МЕЧИНА, на међи области Алтин.
МЛѢЋАНИ, у близини села Чабић. Највероватније да је то данашње село Млечани. 60.
МОЧИЛА, на међи села Грнчарево и Гусино.
МРАМОР, на међи села Љуболићи.
МРКИ ДОЛ, на међи села Град у Плаву.

Н

НЕДѢЉИНА ЦРКВА, на међи засеока Добродоли.
НИКОЛИНА ЦРКВА, у близини манастира Дечани.
НОС, на међи села Велика.

О

ОБРАЧЈА СТѢНА, на међи села Трѣпча и Досуђе.
ОВЧАРЕВО, у близини Ђурђевика. Данашње место Овчарево. 57.
ОЗРИСЛАЉЕ КУЋЕ, на међи села Прапраћани.
ОРАХ, на међи села Љуболић.
ОРАХОВИЧИЋИ, село које данас може бити Оращје или Орашар. 3.
ОСРѢДЬК, на међи села Грнчарево и Гусино.

П

ПАЛЕЖИ, село Прокопија Богдановића у Брсковској жупи у сливу Таре.
ПЕТКОВА ЦРКВА, на међи села Велика.
ПЕТРОВА ЦРКВА, на међи села Град у Плаву.
ПЕЋ, данашњи град Пећ.
ПЛАВ, данашње место Плав у границама Црне Горе. 68.
ПЛАВСКЕ ПЛАНИНЕ, у околини Плава.
ПЛАНИК, на међи Алтина. Постоји и данас место Планик. 34.
ПЛОЧИЦА, у близини манастира Дечани. 37.
ПЛОЧКИ ПУТ, на међи села Зерзево.
ПЛѢШ, планина изнад манастира Дечани. Припадала је селу Иститнићи. 4.
ПОПОВА ЛУКА, на међи села Грнчарево и Гусино.
ПОРОДИМЉА, место у коме је био краљев двор, а њему је писана ова хрисовуља 1330. године.
ПОСТЕЉЋАЦИ, на међи села Зерзево.
ПРАПРАЋАНИ, село у близини Дечана. То је данас место Папраћане. 12.
ПРВИ ПОТОК, на међи села Град у Плаву.
ПРИЗРѢНСКА ЦѢСТА, пут који води ка месту Призрѣн.
ПРИЛѢПИ, заселак села Храстовица. Постоји и данас село Прилеп у Метохији. 19.
ПРУДИ, на међи области Алтин.
ПРѢВИНА, на међи села Добра Рѣка.
ПРѢДѢЛЬЦ, на међи села Грнчарево.
ПРѢКА СТѢНА, на међи села Прапраћани.
ПРѢКА ЦѢСТА, у близини манастира Дечани и села Прапраћани.
ПРѢКИ ЛУГ, заселак села Храстовица. Вероватно данашње место Преколука. 20.
ПРѢРОВНИЦЕ, на међи села Грнчарево и Гусино.

Р

РАВНЈЕ, на међи области Алтин. 41.
РАДОГОШТА, на међи области Алтин. То је данас место Радогаш. 43.
РАДОТИН ПОТОК, на међи села Љуболићи и Ораховичићи. Та села су делила воду која им је била по пола.
РАДОШЕВ КАМИ, у близини Плава.

РАТИШЕВЦИ ВЛАСИ, вероватно су били на месту данашњег села Ратиш. 22.

РЕЂЕВ СТУДЕНЬЦ, у близини села Чабић. Вероватно је то данашње Риђево. 61.

РЕСНИК, у близини села Чабић и Уњемир. То је данашње место Ресник. 58.

РЖАНА, планина у близини села Велика.

РЖАНИЦА, на међи села Велика. До данас је сачуван на истом месту топоним Ржаница. 64.

РЗИНИЋИ, село у близини манастира Дечани. Данас је то насеље Рзнић. 21.

РИБАРИ, рибарско насеље код Плава. Данас је то такође рибарско насеље.

РИБАРСКИ СѢНОКОСИ, на међи села Комарани.

РИКАВЬЦ, у близини села Врмош. 77.

РОГАТЬЦ, на међи села Грмочел. 23.

РУДИНЕ,на међи села Чабић.

РУСАЛИЈЕ, на међи села Дечани.

РЬТ, на међи села Комарани.

С

САВИН СѢНОКОС, на међи села Јаблчно.

САКОВЬЦ, на међи села Грмочел.

САЛЧЕ ГЛАДЕ, на међи села Велика с Ржаницом.

СВАТОВА ПОЉАНА, на међи села Чабић.

СВЕТОСТЕФАНСКИ ХРИСОВУЉ, посед манастира Светог Стефана у Бањској. Помиње се на међи: а) села Добра Рѣка; б) села Велика.

СЕДМИ БОРИ, плавска планина.

СКРОБОТНИЦА, у близини Плава. Вероватно данашње место Скроботска. 76.

СЛАТИНА, на међи области Алтин. Вероватно данашња Скатина. 45.

СЛѢПИ ПОТОК, на међи области Алтин.

СРѢДЊЕ СЕЛО, насеље у Дреници.

СРѢДЊИ ДОЛ, на међи села Љуболићи.

СРѢДЊИ УТРГ, на међи села Љуболићи. То је данашње место Утрзи. 2.

СТАРА МЕЂА, на међи села Комарани.

СТАРА ЧРВШТИЦА, река на међи села Комарани.

СТЕПАЊА ЦРКВА, а) на међи села Стрѣльц; б) на међи села Чабић. 47.

СТЛБИЦА, планина у близини села Добра Рѣка.

СТЛП, на међи села Чабић.

СТЛПЧАНИЦА, у близини села Грмочел. 30.

СТРАЖИШТЕ,на међи села Велика.

СТРМОГЛАВНИЦЕ, на међи села Грнчарево.

СТРѢЛЬЦ, у близини манастира Дечане. Данас село Стреоц. 8.

СТРѢЛЬЧКА МЕЂА, међа села Стрѣльц и планине Плѣш.

СТУДЕНЬЦ, а) на међи засеока Добродоли; б) на међи села Трѣпча.

СУХА ЉУБУША, на међи села Стрѣльц. 14.

СУХИ БОР, на међи села Град у Плаву.

СУХИ ДОЛ, на међи села Чабић.

СУХОДОЛ, на међи села Прѣки Луг.

СУШИЦА, на међи села Љуболићи. 53.

СУШИЧАНЕ ВЛАСИ, станиште им је било у близини броја 52.

СѢЧЕНА СТѢНА, на међи плавских планина.

Т

ТЕКЛИШТЕ, на међи села Стрѣльц.

ТЛСТО БРДО, на међи Алтина.

ТОЛАНОВИНА, у близини Ђурђевика и Штитарице.

ТОПОЛА, на међи села Грмочел.

ТОРЬЦ, на међи села Добра Рѣка.

ТРЕПЕТНИК, на међи села Грмочел.

ТРЕТЈИ МРАМОР, на међи села Љуболићи.

ТРИ КРСТА, на међи села Стрѣльц.

ТРИ ОРАХА, на међи села Стрѣльц.

ТРИФУЊ КРСТ, на међи села Грнчарево и Гусино.

ТРН, на међи села Чабић.

ТРНАВА, река у близини села Бабе. 32.

ТРНОВШТИЦА,на међи села Грнчарево.

ТРѢБЬЧКЕ ПЛАНИНЕ, у близини села Трѣпча и Досуђе.

ТРѢПЧА, средњовековно село које је до данас сачувало своје име. 71.

ТРѢСКАВЬЦ, а) на међи области Алтин; б) на међи села Комарани.

ТРѢСКАВЬЧКИ ПОТОК, на међи села Комарани.

ТУДОРИЧЕВЦИ ВЛАСИ, може бити да су били на простору где је данашњи Туричевац. 59.

ТУРТЕШ, планина у близини Дечана.

У

УЈЕЗДНА, на међи области Алтин. 81.

УЛОЋАНЕ, село у близини Дечана. До данас је сачувало своје име у облику Лоћане. 18.

УЊЕМИР, стари словенски топоним, а данас је његово име преобликовано у Ујмир, што на албанском значи „добра вода“. 56.

Х

ХЛМЬЦ, на међи области Алтин.

ХОМОРЈЕ, на међи области Алтин.

ХОТИНА ГОРА, планина у околини Плава. 67.

ХОТИШ, на међи плавских планина.

ХРАСТОВИЦА, средњовековно село сачувало је своје име, али после губитка х данас назив гласи Растовица. 27.

ХРИД, на међи села Комарани, плавска планина. 62.

Ц

ЦРВЕНОБРЕШКИ ПОТОК, поток који тече кроз место Црвени Брег < Чрвени Брѣг.

ЦРКВА СВЕТЕ ТРОЈИЦЕ, у близини манастира Дечани.

ЦРКВА СВЕТОГА ГЕОРГИЈА, у близини манастира Дечани.

ЦЕСТЬН, на међи села Зерзево и Брѣстовьц.

Ч

ЧАБИЋ, село које је до данас сачувало средњовековни назив. 55.

ЧЕТВРТИ МРАМОР, на међи села Љуболићи.

ЧРВЕНА СТѢНА, на међи села Љуболићи.

ЧРВЕНИ БРѢГ, заселак села Дечани. 17.

ЧРВЕНОБРѢШКА ЊИВА, њива која припада селу Чрвени Брѣг.

ЧРВШТИЦА, река на међи села Комарани.

ЧРН КАМИ, на међи области Алтин.

ЧРНЕ ГОРЕ, планина између Плава и Будимље. 78.

ЧРНИ ВРХ, заселак села Јаблчно.

ЧРНИ ПОТОК, на међи села Добра Рѣка.

ЧРѢШЊА, на међи села Комарани.

Ш

ШИП, дечанска планина.

ШТАВНА ПОЉАНА, на међи села Добра Рѣка.

ШТИРНИЦЕ, плавска планина.

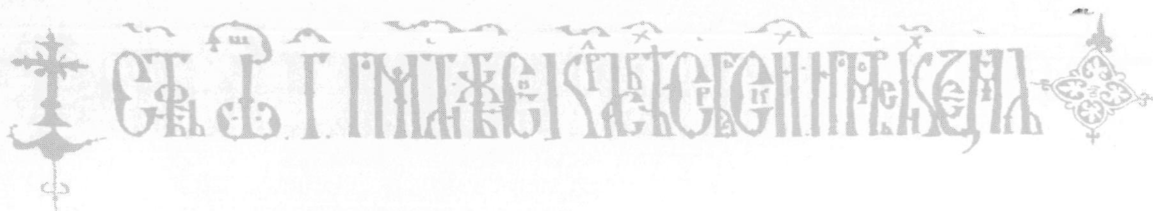
ШТИТАРИЦА, у близини Уњемира, на међи села Чабић. 46.

[illegible]

КАРТА ДЕЧАНСКОГ ВЛАСТЕЛИНСТВА 1330. ГОДИНЕ

MAP OF THE ENDOWMENTS OF DEČANI IN 1330

MAP OF THE ENDOWMENTS OF DEČANI MONASTERY IN 1330

When raising the magnificent endowment of the Dečani monastery, the Serbian king, Stefan Uroš of Dečani (also known as Stefan Dečanski), the son of King Milutin, the father of Emperor Dušan, also made large gifts to the monastery for supporting the monks and maintaining the church. Because the Charter that has been preserved to this day, it is known precisely what lands were given to the monastery upon its edification in 1330. Many historians have shown interest in the contents of this Charter, and everyone can find an abundance of precious data, not only about the history of Stefan Dečanski's rule, but about medieval Serbia in general. Naturally, as already mentioned, there is a lot of data about the language and literacy of Serbs in the Middle Ages, about their relationship with Christianity, about farming in medieval Serbia, about the medieval village, about legislation, about anthroponyms and patronyms, and about the properties and their names within the boundaries of the entire Dečani endowment. Radomir Ivanović spent years studying the territorial spread and boundaries of the Dečani endowment. He did field work on the names preserved in the Charter and sought after the remains of those names in the modern names of those places.[1] He published a paper on the Dečani endowment, and with the paper he published a map. However, in that publication there are many deviations from the Charter. Milica Nikolić also did careful research of the area and located a series of toponyms that are recorded in all three versions of the Dečani Charter.[2] In the *History of the Serbian People*, a map was published of the Dečani endowment from 1330 to 1346, with boundaries, settlements, *katuns*, and sacral buildings. This map is not precise enough so the layout of the places is difficult to determine.[3] Mitar Pešikan took up the research where it had left off, and he managed to solve the hypothetical and unresolved locations of part of the properties.[4]

---

1 Radomir Ivanović, *Dečansko vlastelinstvo, istorisko-geografska obrada*, Istorijski časopis 4, Beograd 1952/53, str. 173–226.

2 Milica Nikolić, *Srednjovekovna župa Patkovo*, Istorijski časopis, Beograd 1971, str. 207–213.

3 *Istorija srpskog naroda*, knj. 1, Beograd 1981, str. 504 -505.

4 Mitar Pešikan, *O određivanju i smeštaju nekih imena iz Dečanskih hrisovulja*, Onamotološki prilozi 2, Odbor za onomastiku SANU, Beograd 1981, str. 1–16.

КАРТА ВЛАСТЕЛИНСТВА МАНАСТИРА ДЕЧАНИ 1330. ГОДИНЕ

Српски краљ Стефан Урош Дечански ,син краља Милутина, отац цара Душана, приликом подизања своје прелепе задужбине манастира Дечана, дао је велике дарове манастиру за издржавање монаха и одржавање храма. Захваљујући хрисовуљи која је сачувана до наших дана тачно се зна шта је приликом подизања 1330. године краљ дао манастиру. Многи историчари су се интересовали за садржај поменуте хрисовуље и свако је могао да нађе драгоцене податке, не само за историју владавине Стефана Дечанског, него за српски средњи век у целини. Наравно, као што је већ и раније речено, ту је доста података за језик и писменост средњовековних Срба,за њихов однос према хришћанству, за земљорадњу у средњовековној Србији, за средњовековно село, за законодавство, за антропонимију и патронимију и за поседе и њихове називе у оквиру целог Дечанског властелинства. Радомир Ивановић је годинама проучавао територијално простирање и границе Дечанског властелинства. Испитивао је на терену сачуване топониме који су забележени у хрисовуљи и тражио у савременим називима места шта је остало од средњовековне топонимије.[1] Објавио је рад о Дечанском властелинству, а уз рад је објављена и карта. Међутим, има доста неподударности са текстом хрисовуље. Милица Николић је такође доста пажње посветила овом простору и утврдила положај низа топонима који су забележени у све три верзије Дечанске хрисовуље.[2] У Историји српског народа објављена је карта Дечанског властелинства од 1330. до 1346. године са уцртаним границама, насељима, катунима и црквеним објектима. Та карта није довољно прецизна па је тешко утврдити како су места распоређена.[3] Митар Пешикан је наставио онде докле су ранија испитивања дошла па је решавао хипотетичне и нерешене убикације једног дела овог поседа.[4]

---

[1] Радомир Ивановић, *Дечанско властелинство, историско-географска обрада*, Историјски часопис 4, Београд 1952/53, стр. 173–226.

[2] Милица Николић, *Средњовековна жупа Патково*, Историјски часопис, Београд 1971, стр. 207–213.

[3] *Историја српског народа*, књ. 1, Београд 1981, стр. 504–505.

[4] Митар Пешикан, *О одређивању и смештају неких имена из Дечанских хрисовуља*, Онамотолошки прилози 2, Одбор за ономастику САНУ, Београд 1981, стр. 1–16.

The abovementioned publications have contributed to the map offered here. Earlier research was related to the period between 1330 and 1346. In the map presented here, there are the toponyms that were recorded at the time when the monastery was being built in 1330.

In order to facilitate orientation on the map, modern places are also marked. Thus, the modern names of rivers, mountains and larger settlements are given. In order to differentiate the modern names from the medieval ones, the medieval names are preceded by numbers, while modern place names have no such demarkation. The medieval names are written as they were pronounced. Accompanying the map is a list of names marked on the map with their modern names beside them so that it is easy to obtain insight into what remains of the medieval toponyms. Some of them have retained their medieval forms, but others have been transformed significantly, especially in Albanian pronunciation. For example, if one looks at entry number 56, one sees that the medieval name was Unjemir. Its origins are in the Proto-Slavic name *Unjemir*, which can be attested in other Slavic languages. Beside it appears the name Ujmir. The Albanians have transformed the name into something that means "good water". Many names have been retained even into the present, such as: Velika, Vrmoša, Dečani, Kruševac, Resnik, Trnava and Čabić.

This map offers an insight into the formation of a monastery's properties at the time when it was being built. The list of medieval place names from the fourteenth century together with their modern names shows that the tradition was preserved over the centuries. In addition, from the list one can also see that the largest number of place names originate from Serbian, because toponyms are the fossilized linguistic forms left by the inhabitants of those places in the past.

Number	*Medieval Name*	*Modern Name*
1.	Дечани	Dečani
2.	Срѣдњи утрг	Utrzi
3.	Ораховичићи	Orašje or Orašar
4.	Плѣш	Pleča
5.	Бохорићи	Borić
6.	Љуболићи	Ljubenić
7.	Заблатје	Zablać
8.	Стрѣльц	Streoc
9.	Дубовик студеньц	Dubovik
10.	Крушевьц	Kruševac
11.	Бродлићи	Brolić
12.	Прапраћане	Papraćane
13.	Истинићи	Istinić
14.	Суха Љубуша	Ljubuša
15.	Лучане	Luka
16.	Бѣлѣг	Beleg

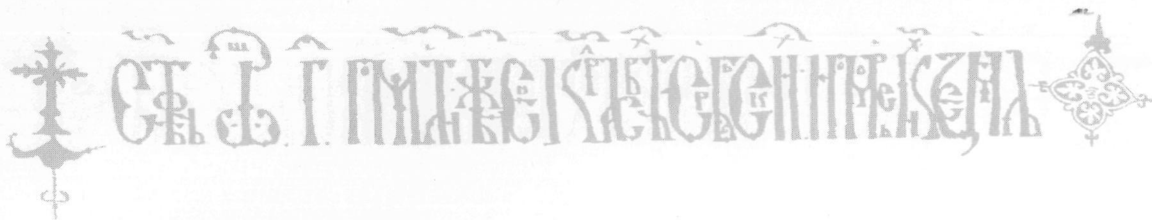

Наведени радови су помогли да се сачини овде приложена карта. Ранија истраживања се односе на период између 1330. и 1346. године. У овде приложеној карти налазе се топоними који су забележени у време подизања манастира, дакле, 1330. године.

У циљу лакше оријентације на карти, забележена су данас позната места. Дакле, дата су данашњих имена река, планина и већих насеља. Да би се средњовековни називи места разликовали од савремених, испред њих се налази број. Испред савремених назива нема никакве ознаке. Средњовековни топоними исписани су онако како су се изговарали. Поред карте налази се списак на карти убележених назива места, а поред њих је савремени назив који омогућава да се сагледа шта је од средњовековне топонимије остало до данас. Неки од њих су се сачували у средњовековном облику, али су неки знатно трансформисани, нарочито у албанском изговору. Ако се погледа број 56 види се да је средњовековни назив места Уњемир. Он води порекло од прасловенског имена Уњемир, које је посведочено и у другим словенским језицима. Поред њега је дат савремени назив Ујмир. Шиптари су га преобликовали у нови назив који у преводу на српски језик значи „добра вода". Многи називи су се сачували до данас као: Велика, Врмоша, Дечани, Крушевац, Ресник, Трнава, Чабић.

Приложена карта омогућава да се сагледа формирање једног манастирског властелинства у време подизања манастира. Списак средњовековних имена места из прве половине четрнаестог века, уз које су дати савремени називи, показују да се традиција вековима чувала. Поред тога, из приложениог списка јасно се види да највећи број топонима води порекло из српског језика, јер топоними су окамењени споменици језика становника који су на том простору у прошлости живели.

Редни број	*средњовековни назив*	*данашњи назив*
1.	Дечани	Дечани
2.	Срѣдњи утрг	Утрзи
3.	Ораховичићи	Орашје или Орашар
4.	Плѣш	Плеча
5.	Бохорићи	Борић
6.	Љуболићи	Љубенић
7.	Заблатје	Заблаћ
8.	Стрѣльц	Streoц
9.	Дубовик студеньц	Дубовик
10.	Крушевьц	Крушевац
11.	Бродлићи	Бролић
12.	Прапраћане	Папраћане
13.	Истинићи	Истинић
14.	Суха Љубуша	Љубуша
15.	Лучане	Лука
16.	Бѣлѣг	Белег

17.	Чрвени Брѣг	Crnobreg
18.	Улоћане	Loćane
19.	Прилѣпи	Prilep
20.	Прѣки Луг	Prekoluka
21.	Рзиниђи	Rznić
22.	Ратишевци власи	Ratiš
23.	Рогатьц	Rakoc
24.	Јелшаница	Jelšanica
25.	Грмочел	Gramočel
26.	Бабе	Babajloć
27.	Храстовица	Rastavica
28.	Доброш	Dobroš
29.	Добрчи дол	perhaps today's Dobriđe
30.	Стлпчаница	was near today's village of Gramočel
31.	Ђеровица	Đeravica
32.	Трнава	Trnava
33.	Маторски Прѣслоп	perhaps today's Stoberce
34.	Планик	Planik
35.	Јабланица	Labanica
36.	Врѣло	meaning of the name retained in Albanian
37.	Плочица	Pločica
38.	Добри дол	Doberdol
39.	Вратница	Vranica
40.	Дрочин ками	Dročes
41.	Равнје	Pljan
42.	Длга	Dega
43.	Радогошта	Radogaš
44.	Жрково	near today's village of Sićevo
45.	Слатина	Skatina
46.	Штитарица	near today's village of Sićevo
47.	Степања црква	Stepanica
48.	Дрсник	Drsnik
49.	Зерзево	Zrze
50.	Брѣстовьц	near village of Zrze
51.	Дрим	Beli Drim
52.	Сушичане власи	near village of Sušica
53.	Сушица	was near today's village of Ljubenić
54.	Игларево	Iglarevo
55.	Чабић	Čabić
56.	Уњемир	Ujmir
57.	Овчарево	Ovčarevo
58.	Ресник	Resnik
59.	Тудоричевци власи	Turićevac
60.	Млѣћани	Mlečane

17.	Чрвени Брѣг	Црнобрег
18.	Улоћане	Лоћане
19.	Прилѣпи	Прилеп
20.	Прѣки Луг	Преколука
21.	Рзинићи	Рзнић
22.	Ратишевци власи	Ратиш
23.	Рогатьц	Ракоц
24.	Јелшаница	Јелшаница
25.	Грмочел	Грамочел
26.	Бабе	Бабајлоћ
27.	Храстовица	Раставица
28.	Доброш	Доброш
29.	Добрчи дол	можда је данашње Добриђе
30.	Стлпчаница	била је у близини села Грамочел
31.	Ђеровица	Ђеравица
32.	Трнава	Трнава
33.	Маторски Прѣслоп	можда данашње Стоберце
34.	Планик	Планик
35.	Јабланица	Лабаница
36.	Врѣло	назив сачуван у албанском језику
37.	Плочица	Плочица
38.	Добри дол	Добердол
39.	Вратница	Враница
40.	Дрочин ками	Дрочес
41.	Равнје	Пљан
42.	Длга	Дега
43.	Радогошта	Радогаш
44.	Жрково	у близини данашњег села Сићево
45.	Слатина	Скатина
46.	Штитарица	у близини данашњег села Сићево
47.	Степања црква	Степаница
48.	Дрсник	Дрсник
49.	Зерзево	Зрзе
50.	Брѣстовьц	у близини села Зрзе
51.	Дрим	Бели Дрим
52.	Сушичане власи	у околини Сушице
53.	Сушица	била је у близини села данашњег Љубенића
54.	Игларево	Игларево
55.	Чабић	Чабић
56.	Уњемир	Ујмир
57.	Овчарево	Овчарево
58.	Ресник	Ресник
59.	Тудоричевци власи	Туријевац
60.	Млѣћани	Млечане

61.	Рeђев студеньц	Riđevo
62.	Хрид	Hrid
63.	Велика	Velika
64.	Ржаница	Ržanica
65.	Комарани	Komorača
66.	Јаре	Jara
67.	Хотина гора	Hotina gora
68.	Плав	Plav
69.	Гусино	Gusinje
70.	Досуђе	Dosuđe
71.	ТрѢпча	Trepča
72.	Грнчарево	Grnčar
73.	Липовица	Lipovica
74.	Досуђка планина	Dosućka planina
75.	Врмоша	Vrmoš, Vrmoša
76.	Скроботница	Skrobotska
77.	Рикавьц	Rikavac
78.	Чрне горе	near Plav
79.	Виситор	Visitor
80.	Добра Водица	near Plav
81.	Ујездна	Ujezma

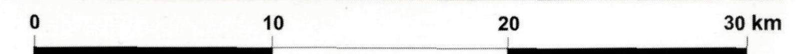

61.	Рeђев студеньц	Риђево
62.	Хрид	Хрид
63.	Велика	Велика
64.	Ржаница	Ржаница
65.	Комарани	Коморача
66.	Јаре	Јара
67.	Хотина гора	Хотина гора
68.	Плав	Плав
69.	Гусино	Гусиње
70.	Досуђе	Досуђе
71.	ТрѢпча	Трепча
72.	Грнчарево	Грнчар
73.	Липовица	Липовица
74.	Досућка планина	Досућка планина
75.	Врмоша	Врмош, Врмоша
76.	Скроботница	Скроботска
77.	Рикавьц	Рикавац
78.	Чрне горе	у близини Плава
79.	Виситор	Виситор
80.	Добра Водица	у близини Плава
81.	Ујездна	Ујезма

ДЕЧАНСКО ВЛАСТЕЛИНСТВО 1330. ГОДИНЕ

Андријевица
Злоречица
Комови
2484
1980
2400
2522
Чакор
Лим
64. Ржаница
63. Велика
78. Чрне горе
79. Висатор
Висатор
2210
65. Комарани
66. Јаре
62. Хрид
80. Добра Водица
74. Досуђка планина
73. Липовица
68. Плав
75. Врмоша
72. Грнчарево
71. Трьпча
76. Скроботница
77. Рикавьц
69. Гусино
70. Досуђе
67. Хотина гора
Богићевица
37. Плочица
38. Добри Дол
2656
31. Ђеровица
39. Вратница
Проклетије
2554
2694
2528
40. Дрочин ками
2330
2242
1723
1653
1687
1493
41. Равније
42. Длга
43. Радогошта
44. Жрково
Пећ
Пећка Бистрица
3. Ораховичићи
2. Срђњи утрг
4. Плѣшь
5. Бохорићи
6. Љуболићи
7. Заблатје
8. Стрѣльц
10. Крушевьц
9. Дубовик студеньц
14. Суха Љубуша
13. Истинићи
11. Бродлићи
12. Прапраћане
15. Лучане
Дечанска Бистрица
1. Дечани
16. Бѣлъг
17. Чрвени Брѣг
18. Улоћане
22. Ратишевци власи
52. Сушичане власи
53. Сушица
21. Рзинићи
19. Прилѣпи
20. Прѣки Луг
23. Рогатьц
26. Бабе
27. Храстовица
25. Грмочел
24. Јелшаница
81. Уездна
30. Стлпчаница
29. Добрчи дол
36. Врѣло
Тренa
28. Доброш
34. Планик
32. Трнава
35. Јабланица
Ереник
Ђаковица
51. Дрим
33. Маторски Прѣслоп
1055
45. Слатина
1513
1986
Паштрик
1433
Бели Дрим
Коритник
2394
2408
Србица
59. Тудоричевци власи
58. Ресник
787
57. Овчарево
46. Штитарица
Клина
56. Уњемир
48. Дрсник
55. Чабић
54. Игларево
47. Степања црква
61. Рењев студенць
60. Млѣћани
Мируша
1065
1042
Ораховац
Римник
Топлуга
49. Зерзево
50. Брѣстовьц
Бели Дрим
Сува р.
662
Призрен
Призренска Бистрица

Издавачи:
Центар за очување наслеђа
Косова и Метохије — MNEMOSYNE
E-mail: mnemosyne@yubc.net
www.mnemosyne.org.yu
Српски православни манастир Високи Дечани
Музеј у Приштини (са измештеним седиштем)
Архив Србије

Порекло илустративног материјала
Центар за очување наслеђа Косова
и Метохије — MNEMOSYNE
Архив Србије

Снимак хрисовуље
Саша Рељић

Аутор фотографија
Бранислав Стругар

Лектори енглеског текста:
протосинђел Сава (Јањић)
Снежана Иванишевић де Бертхет

Фотографије на насловној страни и форзец
Прва хрисовуља манастира Дечани, детаљ, 1330.
Манастир Дечани, XIV век
Манастир Дечани, Лоза Немањића, детаљ,
1339–1347.

Компјутерска обрада и прелом
Давор Палчић

Израда карте
Мирела Бутирић

Дизајн
Дизајн Студио Поповић

Штампа
ЦИЦЕРО, Београд

Тираж
1000

Београд, 2004

Publishers:
MNEMOSYNE — Center for Protection of Natural
and Cultural Heritage of Kosovo and Metohija
E-mail: mnemosyne@yubc.net
www.mnemosyne.org.yu
Serbian Orthodox monastery Visoki Dečani
Museum in Priština (displaced)
The Archive of Serbia

Sources of illustrations
MNEMOSYNE — Center for Protection
of Natural and Cultural Heritage
of Kosovo and Metohija
The Archive of Serbia

Photoprint of the Charter
Saša Reljić

Photographer
Branislav Strugar

Proofreaders of the English text:
protosynkellos Sava (Janjić)
Snežana Ivanišević de Berthet

Cover Photographs
The First Dečani Charter, detail, 1330
The Dečani Monastery, 14th century
The Dečani Monastery, the Nemanjić family tree,
detail, 1339–1347

Computer design and layout
Davor Palčić

Map layout
Mirela Butirić

Design
Design Studio Popović

Printing
CICERO, Belgrade

Print run
1000 copies

Belgrade, 2004